

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

18. XII 1987. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА XLIX • 400 ДИН. • БРОЈ 1877

идућег ПЕТКА поклањамо вам
последњи ПРЕДРАТНИ БРОЈ ЗАБАВНИКА!

ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК
ИЗЛАЗИ УТОРНИКОМ И ПЕТКОМ

1 DINAР 1989

ГОДИНА III — *203 220 — петак, 4 април 1987

МИКИ МАУС
У ЗАЧУРАНОМ ХОТЕЛУ

26. Мики играли информације

ОДШЕВ. ЈЕН
ШТО ЈЕ ПРОНАШАО
МОТИВ ИВА ПО-
ЈАВА ДУЖОВА.
ВИКИ ЈЕ,
ЈЕДНОГ ДАНА
КАДА ЈЕ БИО
СЛОБОДАН,
ОДЈУРИО ЈЕ
У УПРАВУ
ПОЛИЦИЈЕ...

ШТА МЕ ЈЕШ,
СИНКОВ?
ЈА САМ БИО
МАУС, ГИДИ!
ТЕ ОШЕКА ВУЦО-
ВА, БЕ ПО-
РАТНОГА
ПОШНА-
ОШТЕ!

КОЈИ НЕ
ПОЗНАЈЕ ОНОГ
СТАРОГ МОЖА!
ТО ЈЕ МАУС!
ЈАИ ШАХИСТА
УЧИТАВО!
ПОЛИЦИЈИ!

ЈЕСИ ЛИ
ТИ ИКАДА
ИГРАО
С НИМ?
ЈЕСАМ!
ЧАК
САМ ГА
И ПОБЕДИО.
ПОНЕКИПУТ!

ТАКСТА? ОВАМО
РАК. САРСА-
КОЖЕ ДА ПЕ-
ДИ ВУЦОВА
СМАТРАМ ЗА
СВОГ ПРА-
ОТЕЦА!

УРАЈА ПО-
ТРЕ-
НИХ. ЕКА
ИНФЕРМА-
ЦИЈА!

ДА ЛИ ЈЕШ
ШТА ЈЕ
УСТАВУ?

САМ НАЈ КОЈИ СЕ
УПОМЕНУ
ТО ЈЕ БИО
ТО НОВЕ М-
БРА 1957
ГОДИНЕ
ОБЈАВЕ?

ТАЧНО! ДОБРО
СЕ СЕГАМ
САД-
ПОЖАЛИ ДА
ДОЊМО НА
НЕ СЕ
БЕСТА!

ДОБРО! А ЈЕ ЛИ
МЕ ТУ БУМ-НИ?
ЈЕДИНА БИО
НЕКИ-
НИША
ШУМТИ?
КАА?

ЈЕСТЕ... ЗВАЛИ СУ ГА
"МИША ОЕРУХА"
АЛИ ОТКУДА ТИ
ТО ЗНАШЕ?

НИСЕ
ВАНЈО...
А ШТА СЕ
ПОСЛЕ
ДОЊАМО
С НИМ?

НЕ ДОСТАЈА ЈИ СУДОКАЗИ
ПРОТИВ НЕГА. АЛИ ДОЛ!
НИЈЕ ЈЕ ОДЈЕКАО
ЗБОГ ЈЕДНОГ
ДРУГРОГ ПРЕСТУ-
ПА! ПОКА ЗАБУ-
ТЕНА ТЕМУ
КАРТОЧКУ!

Е, ПОНИ-
ТЕ ОД
ПОДЛИМ!

СВИ СМО БИЛИ УВЕРЕНИ
ДА "МИША ОЕРУХА" ИМА
СВОЈЕ ПРОТЕ УМЕТА
НЕ У ТАЈ СЛУЧАЈ У
ХОТЕЛУ, АЛИ ОН
СЕ ИПАК ИЗВУ-
КАО!

РЕКОСТЕ
ДА ЈЕ ДОЛ-
НИЈЕ ДО-
СПЕО У
ЗАТВОР?

ТАЧНО! ПРЕМА КАРТОЧ-
ЦИ, ОН ЈЕ БИО УЗОРАН
ЗАТВОР. НИК. КАДНА
МУ СЕ СМАТЕРЕНА
МОЈЕ ПУШТЕН
ПРОШЕ ГОДИНЕ

ПРЕШЕ ЈИ ШТА
ЈЕ РАДИО
ДОК ЈЕ БИО
У БУВАРИ?

ДА ВИДИМО. ИЗВЕКА ДА ЈЕ
ОТХАДНО САНУ. НАМЕРА
БАО ЈЕ ДА ПОСТАНЕ "ДТ
ТУМАЦ КАДА
ИШТЕ ИЗ
ЗАТВОРА!

ЈАКО ДА
ЈЕ ПОСТАО
НЕ ОМА РЕШТ
ПЛАТКА ЗАБУ-
ВАНУ ИМА
СКИТАВУ

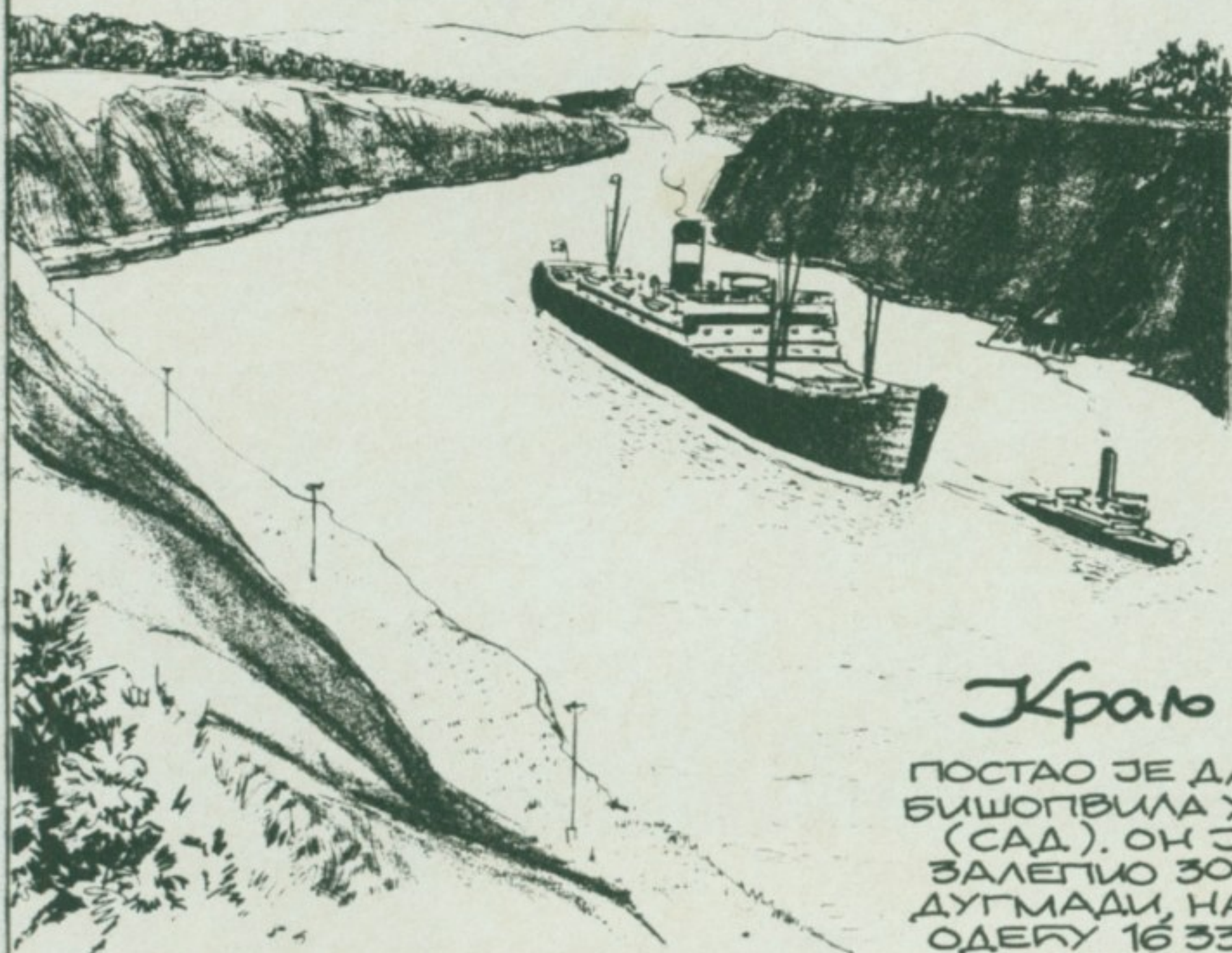
ЈЕ ЛИ ТИ
ОНО
КОРИСТИМО?

ЈОШ
ПИТАТЕ?
САД МИ ЈЕ
СКОРО
СВЕ!
ЈАСНО

ИДУЋЕМ
БРОЈУ:
**ЈЕДАН
НОВ
ГОСТ**

Фирме

Веровати или не!

Водени пут

ИДЕЈА О ПОВЕЗИВАЊУ АТЛАНТСКОГ И ТИХОГ ОКЕАНА РОЂЕНА ЈЕ ЈОШ ПОЧЕТКОМ 16. ВЕКА. ОСТВАРЕНА ЈЕ ИЗГРАДЊОМ ПАНАМСКОГ КАНАЛА ТЕК 400 ГОДИНА КАСНИЈЕ (АВГУСТА 1914.) ПОСЛЕ ПОЛИТИЧКИХ СПЛЕТКИ И ВИШЕ ДЕЦЕНИЈА ПРОКОПАВАЊА У ТОКУ КОЈИХ ЈЕ ОД ТРОПСКИХ БОЛЕСТИ УМРЛО ОКО 10 000 РАДНИКА.

© 1987 King Features Syndicate, Inc. World rights reserved.

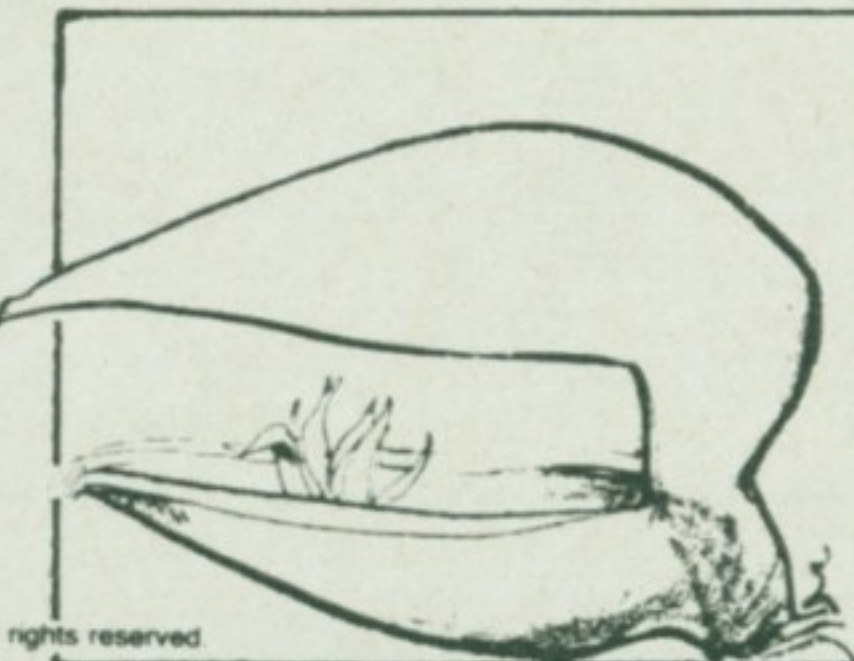

ПЕГАВИ СКУТК

ПЛАШИ НЕПРИЈАТЕЉА ТАКО ШТО НАПРАВИ „СТОЈ“ НА ПРЕДЊИМ НОГАМА. АКО ТО НИЈЕ ДОВОЉНО, ОН ИЗ ЖЛЕЗДА ПОД РЕПОМ ИЗБАЦУЈЕ МЛАЗ ОТРОВА ДО 3,5 МЕТРА ДАЉИНЕ КОЈИ ПОГАЂА НЕПРИЈАТЕЉА ПРАВО У ОЧИ.

Краљ дуимаги

ПОСТАО ЈЕ ДАЛТОН СТИВЕНС ИЗ БИШОПВИЛА У ЈУЖНОЈ КАРОЛИНИ (САД). ОН ЈЕ НА СВОЈ БЕНЦИО ЗАЛЕПИО 300 ЈАРКО ОБОЈЕНИХ ДУГМАДИ, НА ГИТАРУ 3005, НА ОДЕГУ 16 333, А НА АУТОМОБИЛ ЧАК 10 000 КОМАДА.

БИЉКА ХЕЛИКОНИЈА

СА ЗАПАДНО-ИНДИЈСКИХ ОСТРВА ИМА ЦВЕТОВЕ У ОБЛИКУ КРАБИНИХ КЛЕШТА.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА

●●● у 70 супермаркета у ДР Немачкој просторије продавница греју се онедавно помоћу такозваних топлотних пумпи које користе топлоту која се развија на задњој страни великих фрижидера у којима се чувају намирнице. На овај начин свака самоупслуга уштеди годишње 14 хиљада киловат-часова.

●●● капи кише обично нису веће од 2,5 милиметра али приликом испитивања кишних облака изнад Хавајских острва нађене су капи пречника од 4-5 милиметра, а једна чак и с дијаметром од 8 милиметара. На велич географским ширинама капи могу у промену достићи „свега“ 6 mm.

●●● китови су у стању да региструју одступање магнетног пола Земље чак и кад оно износи свега педесет хиљадити део од нормале. Којим органом то чине још се не зна али се претпоставља да су случајеви кад китови ударе у обалу и угину управо у вези с грешкама у раду тих органа.

●●● 365 хиљада становника државице Луксембург говори неколико варијанти мозел-франског дијалекта немачког језика.

Занимљиво је да у овој земљи деца са шест година почињу да уче три страна језика – немачки, француски и енглески.

●●● људи се и несвесно лече од депресије – слаткишима. До таквог закључка дошли су амерички научници који су експе-

риментално доказали да угљоводоници у мозгу помажу стварању материје која утиче на наше расположење.

●●● амерички геолози с Флоридског универзитета саопштили су да се полуострво Флорида постепено издиже из мора и то брзином од три десетохиљадита дела центиметра годишње. Јесте полако, али за последњих пола милиона година острво се тако подигло за целих 50 метара што није мало.

●●● у сливу Тигра и Еуфрата археолози су ископали камену таблицу из 1700. године пре наше ере на којој је записан рецепт јела од меса бивола, антилопе и

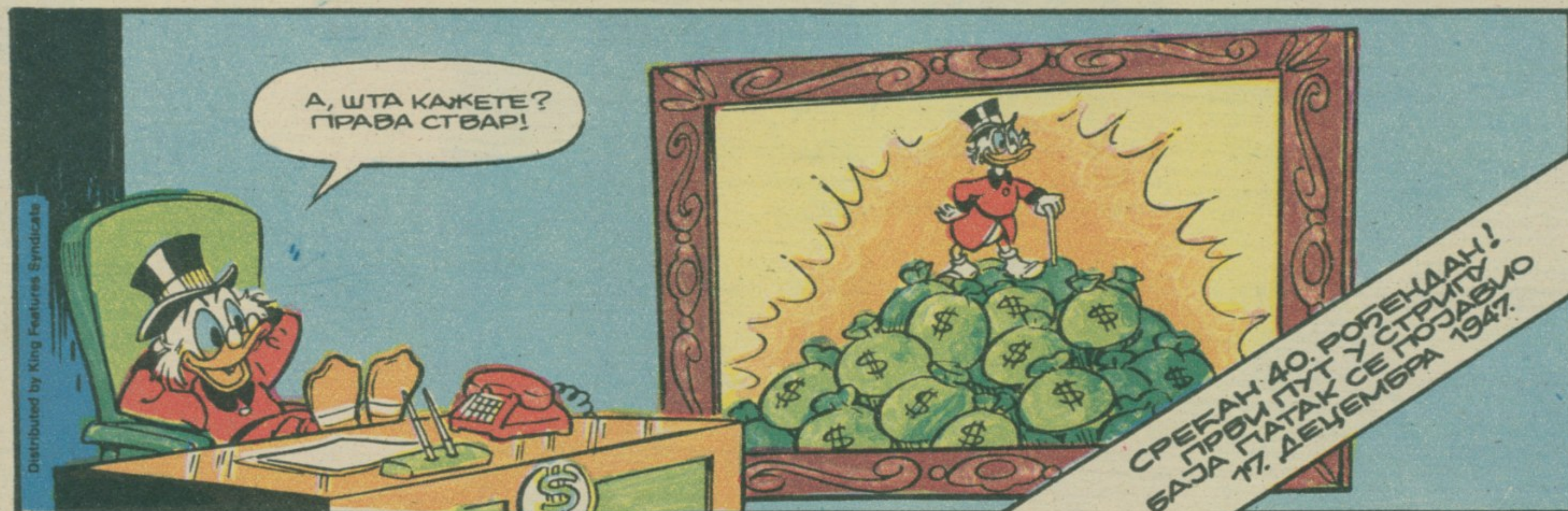
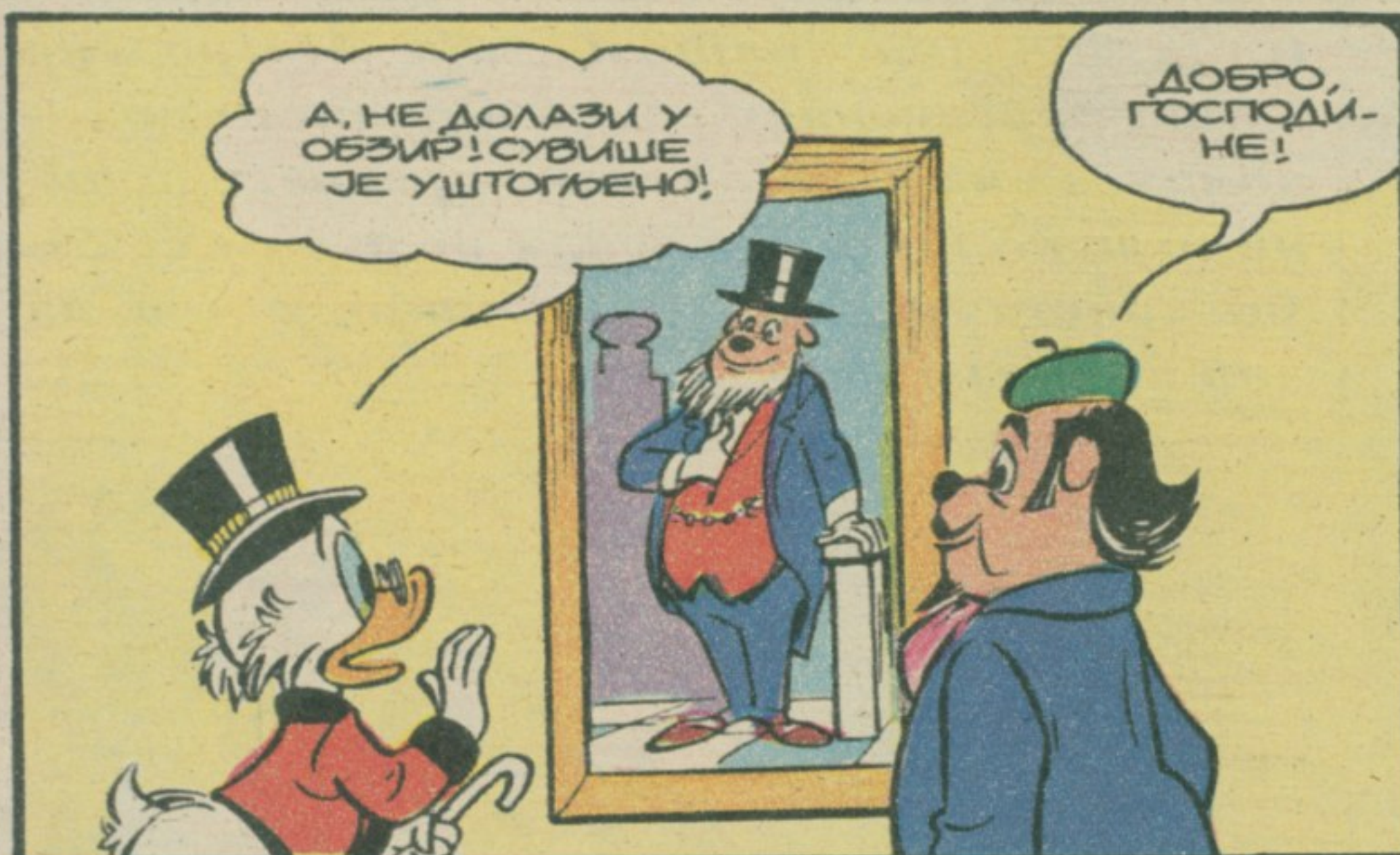
голуба које се кувало у супи од говедине или у чорби од зелени, а пре служења све се одозго посипало мрвицама хлеба. То је у историји човечанства најстарији рецепт који је досад нађен.

●●● професионални дегустатор сладолета Џон Гарисон из Оукленда (САД) осигурао је свој језик од губитка осетљивости укуса на 250.000 долара.

БАЈА ПАТАК

© 1987 The Walt Disney Company
All Rights Reserved

7-12

ШЕТУЉА

Кнез-Михилова
и око ње

ЗА

УДОВОЉСТВО

ЖИТЕЉА

Најстарији снимак
Делијске чесме и
баште кнеза
Александра
Карађорђевића. Зид
(лево) који води у
дубину
простора је
данашња Улица
Вука Караџића, док
је зид десно од
чесме истовремено
и део тесног
сокака од којег је
пресецањем
настала Кнез-
Михилова улица. У
позadini се види
Саборна црква.
Снимак је начињен
1865.

Када је данас најпознатија београдска
улица просечена, у граду није било водо-
вода и канализације, јавну расвету је чи-
нило неколико фењера, а недељом се са-
мо триста метара даље ишло у лов на
дивље патке

Нема више старих Београђана и старог Београда. Остала је тек понека кућа да нас подсети на прохујале дане.

Једна улица – Кнез-Михилова – делимично је враћена у прошлост. Била је и остала срце Београда. Улица трговаца и занатлија, боема и љубавника, студената и академика, шеталиште и састајалиште.

Најзад, Кнез-Михилова је прва београдска улица која је понела име Србина.

Цела варош – 70 сокака

Прошло је само 120 године од дана када је кнез Михаило свечано примио од Али Риза-паше, команданта Београдске тврђаве и турских чета кључеве градских капија.

Београд је тада имао једва 25 хиљада становника и простирао се на скромна 204 хектара. Све куће чиниле су такозвану – варош. Око вароши је вијугао шанп. Ишао је од Саве, правцем данашњих венаца Косанчићевог, Топличиног и Обилићевог, до Трга Републике па се левом страном Скадарске улице спуштао према Дунаву. У варош, тада званично називану – варош у шанцу – улазило се кроз четири капије. Најпознатија и највећа Стамбол-капија налазила се између данашњег Народног позоришта и Народног музеја. Кроз њу се ступало у Стамболкапијску, садашњу Васину улицу која је у то време била друга улица по значају.

Потоња београдска дама – Кнез-Михилова улица није ни постојала. На том месту налазиле су се куће с великим баштама и воћњацима испресецаним уским кривудаваим сокацима.

Палилула и Савамата, велика падина према Сави, крајеви који данас чине ужи центар Београда били су – села! Ту су Београђани долазили да купују јаја, живину и прасиће! Шта тек рећи за простор код садашњег Лондона у строгом центру града прекривен мочваром и шеваром где се недељом ишло у лов на дивље патке!

Кнез-Михилова 1895. Већ је постављена улична расвета, зграде су лепше, а дућани модернији.

Док су Турци били врховна власт у граду, нису дозвољавали никакве урбанистичке захвате. Зато је кнез Милош решио да Београд изграђује изван шанца. Срушио је Савамалу и основао Абаџијску чаршију (сада улица Народног фронта), населивши је абаџијама. Повучени су правци још неколико улица. Тако је, додуше

споро, почела да настаје „спољна варош“.

Прави Београд, међутим, и даље је чинила варош у шанцу. Срби су насељавали део око Саборне цркве, а Турци падину према Дорћолу где су у мањем броју живели и Јевреји. Иако је био престоница кнежевине, Београд је веома остајао за европским градовима,

поготову на Западу. Улице и нису биле улице него кривудасти сокаци (тако су се и звали), општина је сакупљала улично ђубре воловском запрегом, свет се гурао око јавних чесми, већина кућа биле су једноспратне ћерамидаре окружене баштом, за водовод и канализацију није се ни знало.

Прве називе сокаци су добили

Овако је изгледала Кнез-Михайлова 1876, само неколико година после просецања и регулације. Померањем леве стране улице, чесма је доспела на средину. Иначе, Делијска чесма је саграђена 1843, а порушена 1889.

тек 1848. на предлог посебне комисије Министарства унутрашњих дела. Од укупно 70 сокака у целом Београду, „крштено“ је – 30! Израђено је исто толико таблица с натписима и 1800 нумерских таблица па су тада београдске куће први пут добиле број.

Одласком Турака из српских градова, кнез Михаило Обреновић се трудио да извуче кнежевину из заосталости. Нарочито је желео да Београд добије европски изглед. Али, за једну ноћ није могло ништа да се уради. Требало је дојучерашњу заосталу турску касабу из темеља „протрести“. Срећом, нашао се прави човек у право време – Емилијан Јосимовић, професор Велике школе. Три године је господин Јосимовић, о свом трошку, мерио и премеравао београдске куће, баште и сокаке у шанцу, народ се чудом чуђио. Најзад 1867. упорни и марљиви професор, опет о свом трошку, издао је књигу с детаљним описом и скицом свих улица вароши у шанцу а „за удовољство житеља“. Предвидео је и тргове и места за пијаци и паркове... Наравно, највише се бавио исправљањем постојећих и просецањем нових улица, међу њима и Кнез-Михайловом.

И калемегданска и војводска

Кнез Михаило је прихватио Јосимовићев план. Преуређење Београда, тачније вароши у шанцу, започето је 1869. За радове је одговарао министар грађевина. Разуме се, професор Јосимовић је морао да изврши извесне измене у плану јер државна каса није имала довољно новца за обештећење власника башти и воћњака куда је требало да прођу нове улице иако се за одузето земљиште давао чак већи плац у спољној вароши.

Некадашње улазне капије су порушене, шанац нивелисан. Међу првим новопросеченим улицама нашла се Кнез-Михайлова. Прво је просечен део од данашње Улице Вука Караџића до Улице 7. јула. Добио је назив Калемегданска улица. После неколико месеци

баште и воћњаци на простору од Улице Вука Караџића до Обилићевог венца морале су да уступку пред Калемегданском улицом, али се она у том делу звала – Војводска. Годину дана касније, 1870. Војводска је просечена и од Обилићевог венца до Теразија. Само је краћи део од данашње Улице 7. јула до Калемегдана остао „слеп“. Прокопан је доцније.

Настала за само око две године, будућа Кнез-Михайлова улица у прво време и није могла да буде значајна, још мање блистава. Двојно име – Калемегданска и Војводска уступила је називу – Делијска, мада има оних који тврде да се никада није тако звала. Било како било, марта 1872. добила је име Кнез-Михайлова. Истовремено, те године обављено је друго именовање београдских улица па их је још 100 (поред 30 за време првог именовања) добило називе. Узгред, треће именовање извршено је 1895. Тада је дат назив свим београдским улицама, а било их је укупно – 213! Из времена другог именовања до данас је првобитан назив задржало само 35 улица!

Иако је Емилијан Јосимовић предвидео да ширина улица, зависно од значаја, износи 8, 10 и 12 метара а министар грађевина захтевао да буде и шире, Кнез-Михайлова је у почетку била уска. Као и све новопросечене улице није имала калдрму, коловоз је чинила набијена земља па је лети давила прашина а у јесен блато!

Досетно се Пера

Прва нивелација Кнез-Михайлове обављена је 1876, а касније је калдрма замењена дрвеном копком!

Уопште, првобитан изглед Кнез-Михайлове улице био је прилично једноставан. Понос нису чинили дућани јер их тада још није било, већ Делијска чесма. Вода је истичала из округлог озиданог стуба високог око три метра преко којег је била навучена лепа метална „капа“. Поред чесме и цео крај око

Кнез-Михайлове улице називао се – делијски. Име потиче од делија, елитних гардијских турских војника који су одседали у хану у близини садашње Улице Вука Караџића, а који је због њиховог присуства такође називан делијски.

Делијска чесма се налазила тик уз зид баште кнеза Александра Карађорђевића кога су уставобранитељи 1842. довели на власт. Башта се простирала целом левом страном Кнез-Михайлове улице од данашње Улице Вука Караџића до Улице 7. јула залазећи у дубину око педесетак метара.

У време нивелације, Кнез-Михайлова улица је проширена тако што се левом страном зашло и у башту кнеза Александра Карађорђевића. Чесма се сама од себе нашла на средини улице. У спомен на њу, приликом овогодишње реконструкције Кнез-Михайлове подигнута је нова чесма, стилизација старе, али ни приближно на истом месту, већ укосо читавих 80 метара уназад према Обилићевом венцу.

Највећа мука свих београдских, па и Кнез-Михайлове улице био је одвод прљаве воде и кишнице. Пошто није било канализације, улице су грађене са нагибом од крајева према средини. Таквим олучастим одводима вода је природним падом отицала из важнијих у споредне сокаке одакле се разливала по баштама. Из Кнез-Михайлове и околних сокака текла је на простор где се данас налази Зелени венац стварајући устајалу бару налик језеру преко које су Београђани могли да пређу само чамцем!

Београд се развијао брзо а Кнез-Михайлова још брже. Прва је у граду добила благодети цивилизације: водовод и електрично осветљење – 1892, а канализацију 1908.

Прва сијалица, међутим, није засијала у Кнез-Михайловој, већ у башти кафане „Хамбург“ Пере Јовановића Шапчанина који је радио на углу данашњих улица Масарикове и Кнеза-Милоша, где је сада (какве ли случајности!) зграда

електродистрибуције. Мучио се Пера како да лети увече дуже задржи госте у кафанској башти па чуо да су се у свету отарасили лојаница и фењера. Похитао је у Европу и набавио гломазни локомотив, справу која радећи на пару производи струју. Допремио је локомотив у Београд, поставио га на месту садашњег биоскопа „Одеон“, развукао жице до своје баштице и... Локомотив је бректао, а Београђани долазили као на хабу да виде „чудо невиђено“! Било је то 1880.

Потпуни радови на јавној расвети у вароши у шанцу завршени су 1894. Кнез-Михайлова је тада већ увелико постала трговачки центар Београда, његово огледало и омиљено шеталиште. Београђани су је од миља називали – Шетуља!

Живети у Београду и припадати слоју виђенијих људи а не отићи у Кнез-Михайлову у шетњу било је незамисливо. Улице су посебно обележје давали трговци. Били су то честити људи, али као и сви имали су мане и врлине. Они нису знали за менице и потврде о дуговању. Међусобно су позајмљивали новац на голу реч и без сведока. Познати трговац Гавра Коен давао је зајмогратиоцу кључ да оде до његове куће и сам узме из касе колико му треба.

Кифле из модле

Поред европских дућана са изложима, у Кнез-Михайловој било је још ћепенака.

Београдски кочијаш, кувари, келнери и дадиље били су из Аустро-Угарске. Кувар кнеза, касније краља Милана Обреновића, на пример, био је Чех Михл, посласнице му је правнио Италијан Пероло, док је дворски пекар био Неман Томас Грубер. Михл се касније осамосталио и згинуо богатство на занату, Пероло је држао чувени „деликатес“ у Кнез-Михайловој, а „кифле из модле“ Томе Грубера продавале су се у истој улици све до почетка другог светског рата!

Кнез-Михайлова никада није имала позориште и прави стални биоскоп, али је зграда Народног позоришта подигнута у непосредној близини. У њој је познати чешки историчар Константин Јиречек, који је у Београду имао рођаке по мајци (Шафарикове), седамдесетих година гледао комад „Јаничари“ Флипа Глогића. У комаду је било пуцања, десет турских погубија, чак и два самоубиства!

Како се Кнез-Михайлова развијала и зграде у њој мењале су изглед. Једне су рушене, друге зида не те су најпознатијом београдском улицом „прошетали“ разни архитектонски правци. Има ту западњачке еклектичне архитектуре, и романтизма, и академског неокласичног стила и сецесије...

На крају, вратимо се на почетак и Емилијану Јосимовићу. Рече тај дивни човек: „Београду је по његовом срећном положају суђено да буде једна од најважнијих трговачких вароши на источном сувоземљу Европе.“

Може се додати: захваљујући професору Јосимовићу Београду је суђено да има једну од најлепших улица тог сувоземља – Кнез-Михайлову.

Миленко Тодоровић

**ПОШТО НАМ ВАСИОНА
ИЗГЛЕДА НЕПРИЈАТНА,
ЧОВЕК ЗЕМЉУ СМАТРА
ЈЕДИНИМ ЗНАЧАЈНИМ
МЕСТОМ. АЛИ ШТО ВИШЕ
САЗНАЈЕМО О СВЕМИРУ,
СВЕ ЈЕ ЈАСНИЈЕ: И ЧОВЕК
И ЗЕМЉА СУ ВЕЗАНИ ЗА
КОСМОС И ЗАВИСЕ ОД
ЊЕГА**

Свемир светли. Упркос старости од 20 милијарди година, сваког секунда експлодирају звезде као супернова и избацују своју масу у међузвездани простор. Од облака гасова и прашине образују се нове звезде, можда чак и планетни системи попут нашег.

Колико се данас зна, не треба да нас брину те гигантске катастрофе у свемиру. Он обухвата око 15 милијарди светлосних година а процењено је да се састоји од милијарди галаксија. Другачије стоји ствар са експлозијама у нашем Млечном путу, који и сам има најмање 100 милијарди звезда. Већина се налази у центру галаксије, од кога смо ми удаљени око 30.000 светлосних година. Наш сунчев систем налази се у мирном делу Млечног пута. Упркос томе, космичко зрачење, које потиче од других галактичких звезда досеже

**ЖИВОТ ПОД
ПРИТИСКОМ
ВАСИОНЕ**

КРПА ЗА КОСМИЧК

и до атмосфере наше родне планете. Велики део се при том ублажи или га скрене Земљино магнетно поље. Оно што продре до нас према проценама је безопасно, иако су опити показали да животиње, на пример пацови, реагују и на најмања колебања дозе зрачења.

А шта је са већим колебањима космичког зрачења, за која знамо да на различите начине утичу на живот на Земљи?

Закон размене материје и енергије

Астрономи претпостављају да се у центру нашег Млечног пута отприлике сваких 500 милиона година деси џиновска експлозија у којој учествују вероватно милиони Сунчевих маса. Том приликом се ослобађа пре свега гама зрачење, које се шири брзином светлости, а и после 30.000 година још може да пренесе до наше атмосфере тачно 100.000 петацула (1 петакул = милион милијарди џула; 1 џул = приближно четвртина калорије).

Упркос атмосфери до нашег тела би стигло 100 џула, а то је најблаже речено, нездраво (озраченост целог тела од 1000 џула доводи до смрти).

Међутим, на Земљи нема трагова последње експлозије, за коју

кажу да се десила пре 12 милиона година у центру Млечног пута. У то доба није било никакве катаклизме биљног и животињског света. Или прорачуни нису тачни или је зрачење имало други смер.

Слично је са другим експлозијама звезда у нашој галаксији. Према статистици, сваких 30 година засветли једна супернова. То значи: звезде, које су достигле критичну масу од шест Сунчевих маса завршавају у моћној експлозији, при чему се за врло кратко време ослободи више енергије него од целокупне галаксије у миру. Ово космичко зрачење састоји се из електричног пуњења језгра водоника, угљеника, кисеоника и других елемената, који круже огромном брзином по спиралним путањама дуж галактичких магнетних поља. Ово зрачење би било штетно само када би се супернова десила на удаљености од око 30 светлосних година. Али, у нашој зони Млечног пута нема звезда које би и приближно достигле критичну масу. Према томе, нема опасности, једино ако би наш Сунчев систем пресекао било када у даљој будућности неки од спиралних кракова богат звездама. Пошто се сунца и звездане маглине крећу различитим брзинама и по различитим путањама око галактичког центра, то би било сасвим могуће.

Али, наша галаксија није увек била тако мирна као данас. Многи научници претпостављају да су се на удаљености од око 60 светлосних година пре око 4,7 и 4,6 милијарди година догодиле две експлозије супернове.

Камен темељац из свемира?

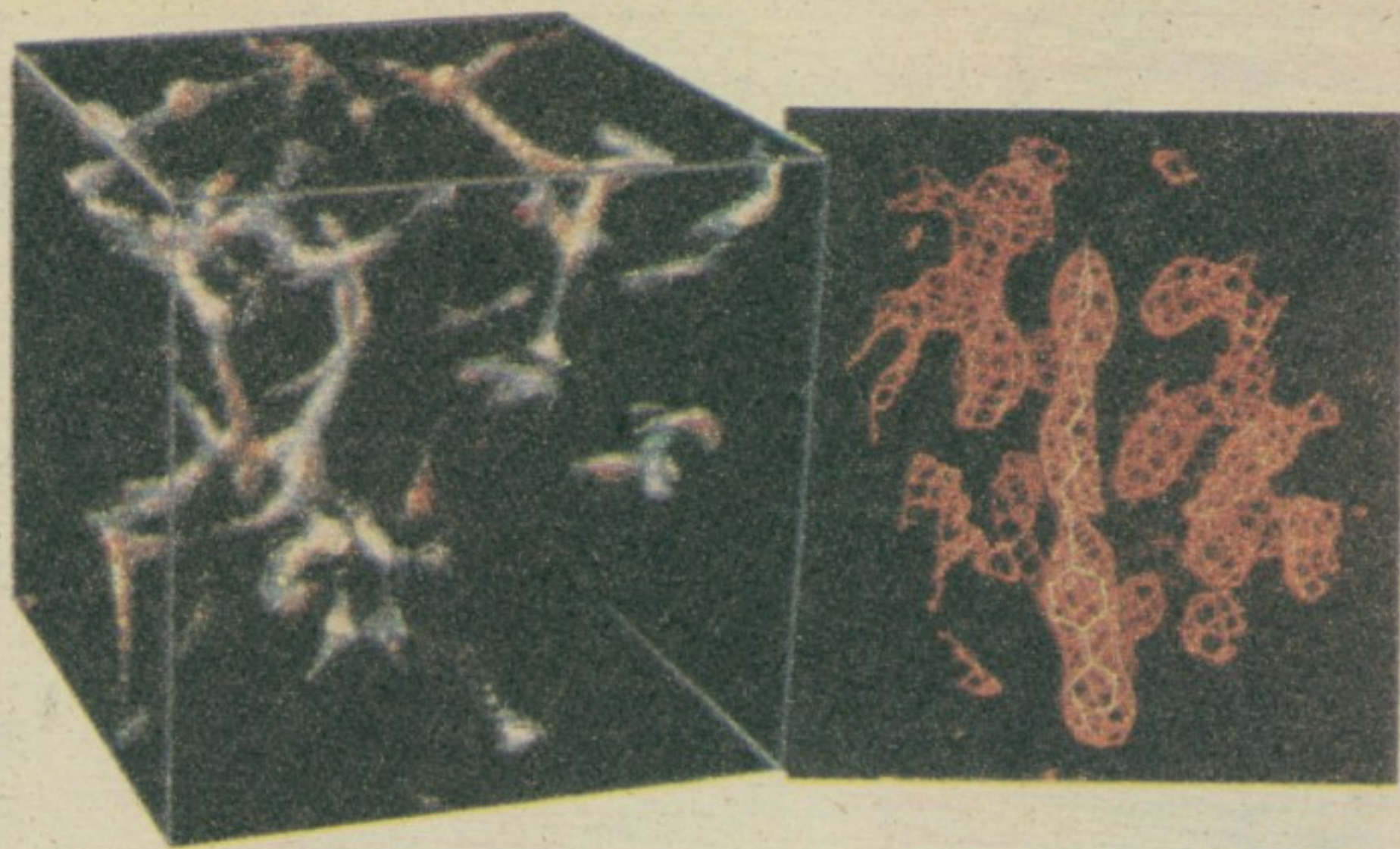
Никакво чудо да су за прве милионе година нашег Сунчевог система били карактеристични безбројни космички судари. Планете су се сударале са планетоидима или су једни друге скретали са путања. Комете и метеорити су ударали у управо очврсле површине планета. Могуће је да су они својим саставом (вода) допринели и својом енергијом поспешили настајање океанске прачорбе и атмосфере, као и развој од органских молекула до беланчевина, ензима и првих живих бића.

Додуше, данас већина научника верује да се живот на Земљи развио тек пошто се образовала атмосфера и тако углавном било апсорбовано штетно ултравиолетно зрачење Сунца. Неки научници, на пример британски астроном Фред Хојл, и даље су поборници старе идеје да је први живот стигао на Земљу са космичком прашином. И заиста је и у кометама и у метеоритима као и у далеким међу-

звезданим облацима откривено двадесетак органских састојака. Хојл сматра штапићасте састојке тих такозваних „тамних облака“ бактеријама које могу да путују кроз галактички систем путем настајања звезда и супернове, од облака до облака, од звезде до звезде, па према томе и до планете Земље. Било како било, чак и ако је Хојл у праву, то би значило да бисмо морали да трагамо за загоретком настанка живота на Земљи у једном другом звезданом систему или чак у некој другој галаксији. Останимо стога још мало код овог анорганског космичког пуцања. Он је пре четири милијарде година попустио, али никада није престао. Чак и данас космичка прашина непрестано полако пада на Земљу, али је атмосфера готово сасвим апсорбује.

Метеорити врло ретко стигну до површине Земље. Велики метеори или комете промера више стотина метара укрсте се са Земљином путањом у великим временским размацима. Последњи пут то се десило 1908. године у Сибиру у близини реке Тунгуска. Опустошено је више квадратних километара тајге.

Научници покушавају на основу кратера, као и скокова у еволуцији да докажу како се катастрофе јављају одређеним ритмом.

Запрепашћујуће откриће математичара: феномени микро и макрокосмоса имају на компјутерским симулацијама исте форме. Лево је распоред материје у свемиру у такозваним галактичким групама. Десно структура молекула хелија, представљена на компјутеру према снимку електронским микроскопом. Питање је: да ли важе исти математички закони?

Фото-монтажа показује планету Земљу усред поља зрачења супернове 1986. године, коју су астрономи фотографисали. Експлозија циновске звезде у галаксији Кентаур А десила се пре 7-10 милиона година. Толико дуго је било потребно да зрачење стигне до наше Земље. Атмосфера Земље је апсорбовала највећи део опасног зрачења – али не целокупно зрачење.

У ПРАШИНУ

Још веће катастрофе се, изгледа, дешавају само сваких 50-60 милиона година. Прошле године су откривени и истражени многи циновски кратери. Један откривен на североистоку Канаде, промера 18 km, настао је пре 22 милиона година. Други, у Новој Шкотској стар је, изгледа, чак 180 милиона година. У то доба су изумрле бројне биљне и животињске врсте, међу којима више од 30 посто свих копнених четвороножних животиња. И нестанак диносаура пре 65 милиона година научници покушавају да објасне неком космичком катастрофом.

У сваком случају, могуће је да је удар комета или планетоида, па чак и замало избегнут судар, накратко пореметио Земљин штит – магнетно поље или делове атмосфере, тако да су штетна зрачења променила генетски материјал животиња и биљака и проузроковала скокове у еволуцији. Могуће је да је и човек настао на тај начин. Али то су нагађања, исто као и претпоставке неких научника и истраживача – аматера, да су још у историјски најдаљој прошлости космичке катастрофе уништиле људске културе и вратиле човека на ниво каменог доба.

Прорачунавања силине удара неког планетоида показала су истраживачима легендарне Атланти-

де да је обим катастрофе апсолутно могао да створи мит о пропасти света. Такав један планетоид, чак и да падне у море, могао би да пробије Земљину кору и избаци много кубних километара лаве у небо. У тако настали отвор могли би да потону читави низови острва (можда и Атлантида?). Више стотина метара високи таласи би више пута обишли Земљину куглу. Сунце би месецима ишчезло из облака вулканског пепела. Огромне количине муља би покопале животиње (мамуте?) и људске културе. Апокалипсе, које су морале оставити трагова у предањима народа...

Човек као епрувета

Може се само претпоставити шта би се десило када би ово задесило насељену Земљу. Најзад, сви ми знамо како жива бића осетљиво реагују и на много мање космичке утицаје. Сетимо се само годишњих доба која настају зато што је Земљин екватор у односу на раван еклиптике нагнут под углом од 23.5 степени (као последица колизије?). Ледена доба настају, према једној од многих теорија, зато што елиптична путања Земље током година одступа од кружне путање за 1-6%. Узрок су,

вероватно, масовна померања у унутрашњости Земље.

Неравномерно зрачење Сунца, пре свега цикличне ерупције, у периоду од девет до четрнаест година, остављају јасне трагове на Земљи. Ометају се телекомуникације, дрвеће расте брже, чак се и број опљачканих крзна на северноамеричком Хадсон Беју поклапа са активношћу Сунца.

Слично важи и за Месец: својом гравитацијом не само да диже Земљину кору и до пола метра и прави таласе плиме до 17 метара, него му се приписују и запрепашћујући утицаји на биљке, животиње и човека. Циклус плодности бројних врста црва, инсеката и риба зависи од плиме и осеке. Рођење, лучење хормона, имунолошки систем, број несрећних случајева, пораст криминала – то су само мали примери последица међусобног деловања Сунца, Месеца и Земље.

Једно је сигурно: човек се, као и животиње и биљке, понаша као епрувета у којој се свим хемијским реакцијама управља из свемира. Постоји тајанствено узајамно дејство између микро и макрокосмоса. Изгледа да свуда важе исти природни закони, а природа све проблеме решава на сличан начин.

Б. Поповић

1. Редослед фотографија показује рађање галаксије. Одмах после пра-експлозије облак гаса испуњава космос.
2. Притисак таласа раздваја облак на делове.
3. Ковитлаци доводе делове облака у ротацију и обликују их у колутове.
4. Колутови, који брзо ротирају постају спиралне маглине.

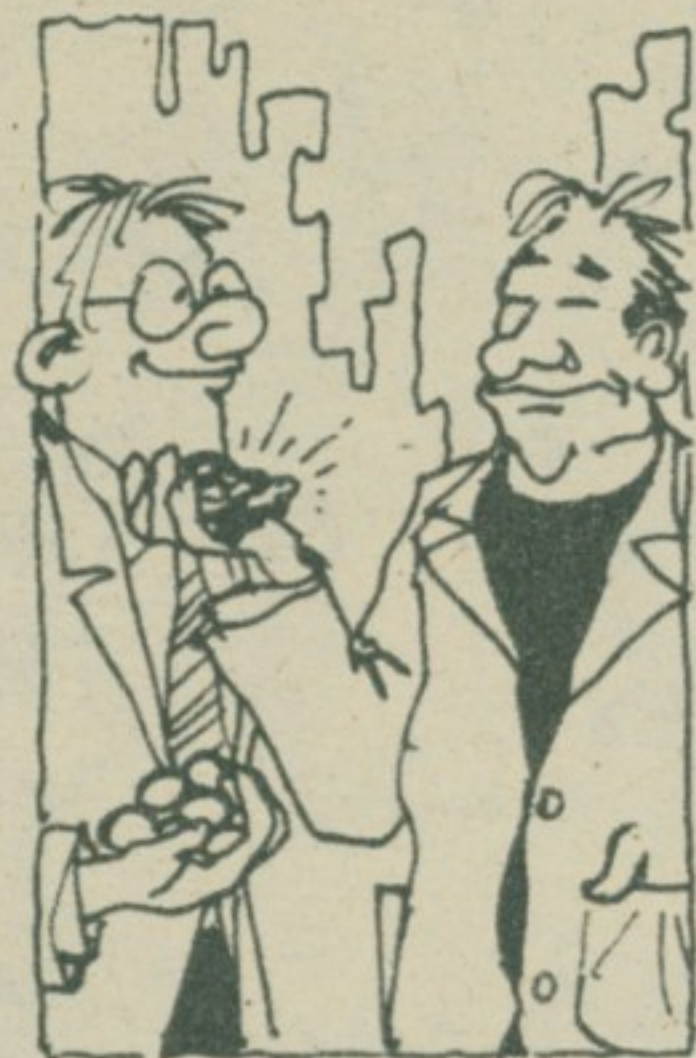

АУСТРАЛИЈИ У ПОХОДЕ

Седам старих једрењака испловило је из луке Рио де Женеиро прошлог месеца, имитирајући путовање које је довело до оснивања Аустралије. Једрењаци ће пратити пута-

њу истом брзином којом је пловио и првобитни конвој, превозећи осушене и робијаше од Портсмаута у Енглеској до тада непознатих колонија Новог Велса. Своје осмомесечно путовање завршиће у Сиднејској луци 26. јануара идуће године – на дан националног празника Аустралије.

КОРЊАЧЕ ИЗ ИНКУБАТОРА

Природњаци у Флориди проучавају нови начин заштите морских корњача, једне од најстаријих и уједно најугроженијих врста. Научници стављају у инкубаторе јаја корњача и после два месеца их пуштају у њихову природну средину – надају се да ће на овај начин заштитити корњаче од неодговорних рибара. Мада ће само једна од хиљада беба-корњача доживети пуну зрелост и репродуктивну моћ, за сада нема бољег начина заштите ових животиња.

НЕСИ ИПАК ПОСТОЈИ? (ПО КО ЗНА КОЈИ ПУТ)

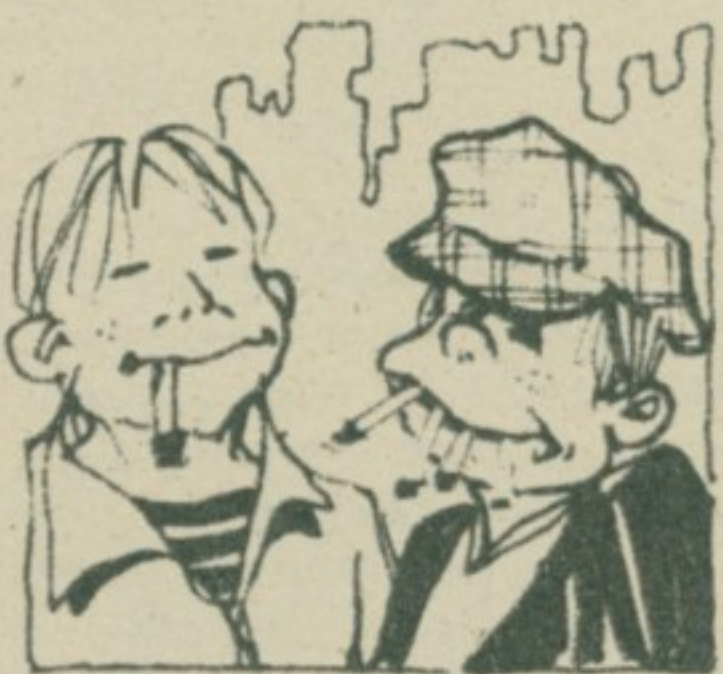
Појавили су се нови докази о постојању мистериозног чудовишта из Лок Неса. Ерик Бек Џорд, самозвани ловац на ово чудовиште снимио је фотографије које показују узбуркану воду Лох Неса. Експерти тврде да на снимцима готово узаврелу воду нису проузроковале никакве познате животиње. За непознатог становника овог језера, годинама званог „Неси“ сматра се да је нека врста диносаура или циновске змије. Физички докази још нису обелодањени, осим ових фотографија, за које и стручњаци изјављују да нису фото-монтажа.

БЕЗДИМНИ ДУВАН

Поред опомене, о опасности пушења по здравље, која је исписана на свакој кутији цигарета, америчка влада сада сугерише да се исто упозорење стави и на свако паковање дувана за жвакање. Отприлике 10 милиона људи у Америци ужива у дувану на овај начин, а од тога 3 милиона тинејџера, који тиме повећавају шансу да добију рак усне дупље. Чак и деца од 5 го-

дина користе овакав дуван, што постаје велика невоља која се мора што пре решити да би се заштитило здравље, пре свега деце и омладине.

ЗМИЈЕ, ПА ШТА

Чан Менг је најпознатији ловац на змије у Малеизији. У његовој кући се налази 1000 змија у дрвеним и пластичним кутијама. Ту су такође и фотографије змија, змијске коже и зubi са отровом које Чан Минг чува у флашама. Четрдесетчетворогодишњи Малезијан има шесторо деце која се играју са овим „кућним љубимцима“ док раде домаће задатке или кућне послове.

ШИМПАНЗА ДОКТОР

Шта да ради шимпанза кад се лоше осећа, а нема ни социјално, ни свог лекара. Мора сам да се сналази и он то и чини користећи лишће биљке аспирије. Ова блиска рођака обичног сунцокрета, утврдили су недавно хемичари с Калифорнијског универзитета, садржи у себи материју веома јакот антибиотичког дејства. Али, то није крај приче. Шимпанзе не жваћу лишће аспирије већ га уваљају у куглице које потом целе прогутају. „Као пилулу“ – каже Ричард Рангхем, антрополог с Мичигенског универзитета који је први приметио овај метод самолечења код шимпанза.

ГЛЕДАЈ МЕ ШТА ГОВОРИМ

Француски психолог Франсоа Силже објавио је недавно књигу „Истина о гестовима“ у којој се могу наћи разне занимљивости. Између осталог и следећа: кад разговарају с неким, људи туђим речима придају само 7 одсто значаја, интонацији изговореног читавих 38 одсто, а мимици и покретима и целих 55%. Један једини,

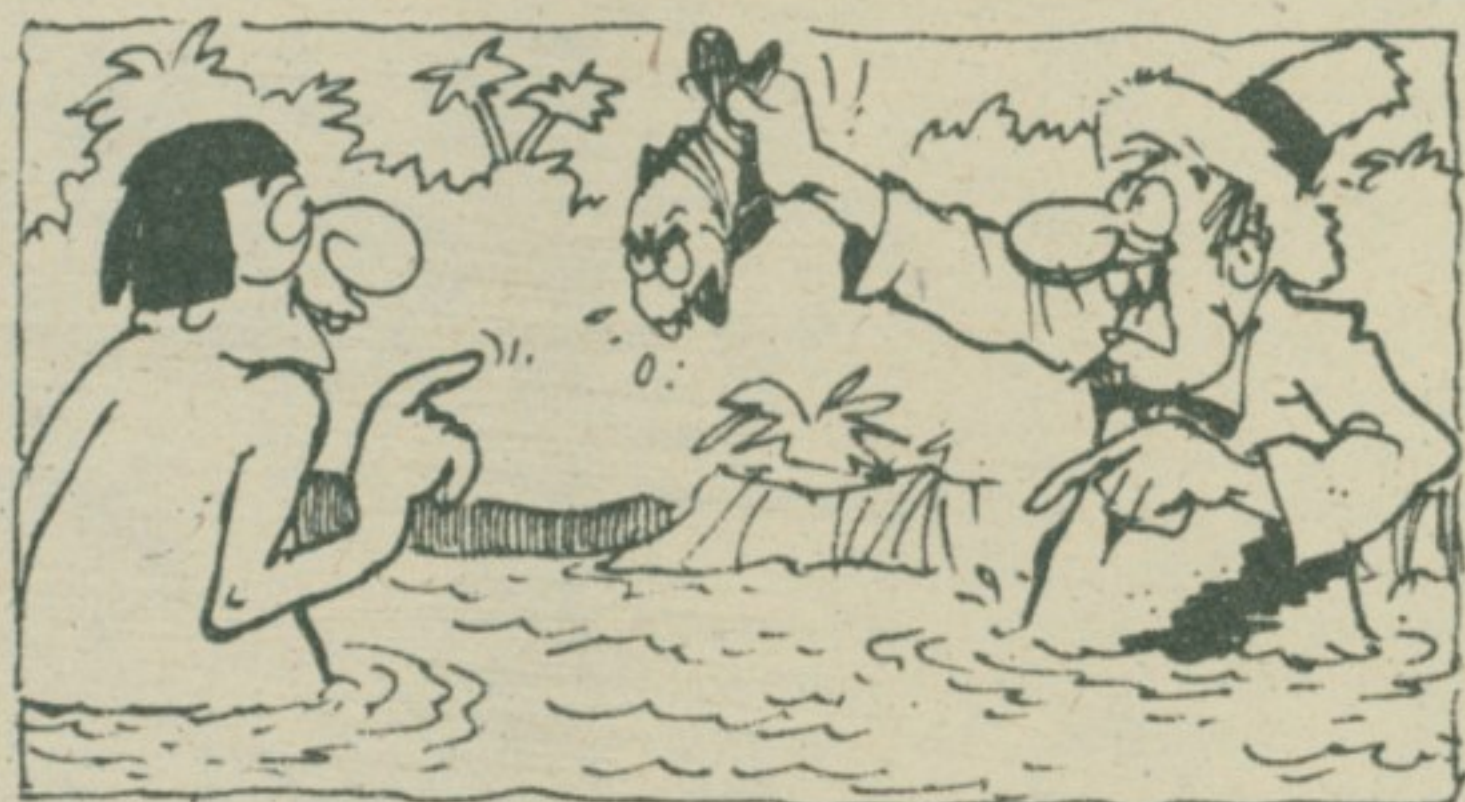
готово неприметан гест, може да измени значење речи.

ХВАЛА, НЕ РАЗУМЕМ

За кога се пишу и штампају научни текстови из области математике? Ово питање поставио је амерички математичар Џејмс Јорк у часопису „Бе-

лешке Америчког математичког друштва“. Питање и није тако нелогично ако се знају резултати Јоркове анкете: показало се да многи физичари, па чак и математичари, сматрају да су чланци у њиховом стручном часопису сувише тешки!

какве резултате. Ихтиолози су тада препоручили да се уз пиране гаје рибе тукунара и доурада које се хране малим пиранама, али ни то није донело очекиван успех. Покушало се и са гајењем крокодила жакаре, но овај посао се показао исувише скуп а ни ловокрадице нису седеле скршених руку.

Тренутно научници раде на веома сложеном стратегијском плану који захтева године и године стрпљења – трагају за добијањем материје која ће спречавати развој икре пиране, а да би она била довољно ефикасна треба одлично познавати и најситније биолошке особине пирана, место и време размножавања. Очекује се да ће борба с пиранама успешно бити завршена тек крајем овог века. Дотле, не улазите у Амазон и његове притоке.

X-31

НЕШТО НОВО ЛЕТИ НЕБОМ

X-31

СУПЕРАВИОН ЗА БЛИСКУ БОРБУ

Још један застрашујући изум
савремене ратне индустрије

Када упадне у „солинг“ (превучени лет)
пилот X-31 може управљати својим авионом
и гађати противника, који немоћно пролеће
пored крећући се далеко већом брзином,
јер не сме да успори и направи сличан
маневар као X-31 како не би
и сам „доживео“ „столинг“

У рано јутро 19. августа 1981. године два америчка ловца F-14 „Tomcat“ (енгл. „Мачор“) узлетела су са немирне палубе носача авиона „Нимиц“ у близини либијске обале. Шта се десило у 6 часова и 12 минута до данас поуздано није утврђено. Сигурно је само да су после кратке ваздушне борбе изнад залива Сидра у Средоземно море пала два либијска авиона „Сухој“ SU-22. Према америчкој верзији догађаја први су напали Либијци тако што је један њихов авион испалио ракету ваздух-ваздух совјетске производње на F-14 и промашио, док се други топовском ватром окомио на преостали амерички авион и такође промашио. Онда су се, наводно, амерички пилоти наљутили, испалили своје пројектиле и оборили оба SU-22. Два либијска летача преживела су овај окршај и касније испричала своју верзију догађаја која би се могла свести на америчку, с тим што су према њој „први пуцали Американци и то без икаквог повода“.

Било како било, тек за време новог америчко-либијског сукоба у пролеће 1986. године либијско ратно ваздухопловство, ваљда поучено овим примером, уопште није узелте како би подржало акцију своје морнарице. То је био један од разлога што су потопљена два или три либијска ратна брода за које се претпоставља да су: ракетна корвета класе „Нанушка“ и један или два ракетна чамца. Поред тога, потпуно неометани из ваздуха, Американци су уништили либијске рампе за лансирање противавионских ракета SA-5. Целу ову штету морнаричка ави-

јација САД нанела је Либији не изгубивши ни један једини авион.

„Прса у прса” – у ваздуху

Све што се догађало изнад залива Сидра у доброј мери је уздрмало праксу конструисања борбених авиона код којих је била изразито наглашена способност вођења ваздушне битке „на даљину”. Снабдевени радарима и ракетама ваздух-ваздух великог домета у многим савременим ратовима, који потребају свет у последњих двадесетак година пилоти су се међусобно гађали, обарали и убијали, а да се уопште нису видели. Што мањи одраз на противничком радарском екрану, и могућност напада на циљ који има слаб одраз на радару, биле су добра гаранција за успех у ваздушној борби без такозваног визуелног контакта на десетине километара удаљености.

аутомобили јуре толиким брзинама. Видели бисте практично – ништа!

Е, у таквим „никаким” условима добро увежбан пилот и његова електроника у авиону морају „видети” све како би успели да употребе своје пројектиле кратког домета. Последња генерација краткодметних ракета навођених на топлотни извор обично решава битку у корист онога који је лансирао први, под условом да је претходно извршио правилан „захват” циља. Ако пилоту ракетирање не пође за ру-

њеницу: истраживања су показала да се велики број битака вођених на даљину, у року од неколико минута, претвара у борбе очи у очи истим авионима. То је још једна потврда да предност лежи на страни покретљивијег авиона који има могућност да врло брзо окрене нос и пуца у немоћну мету којој је тренутак раније био циљ, а чије маневарске могућности не допуштају такву вратоломију.

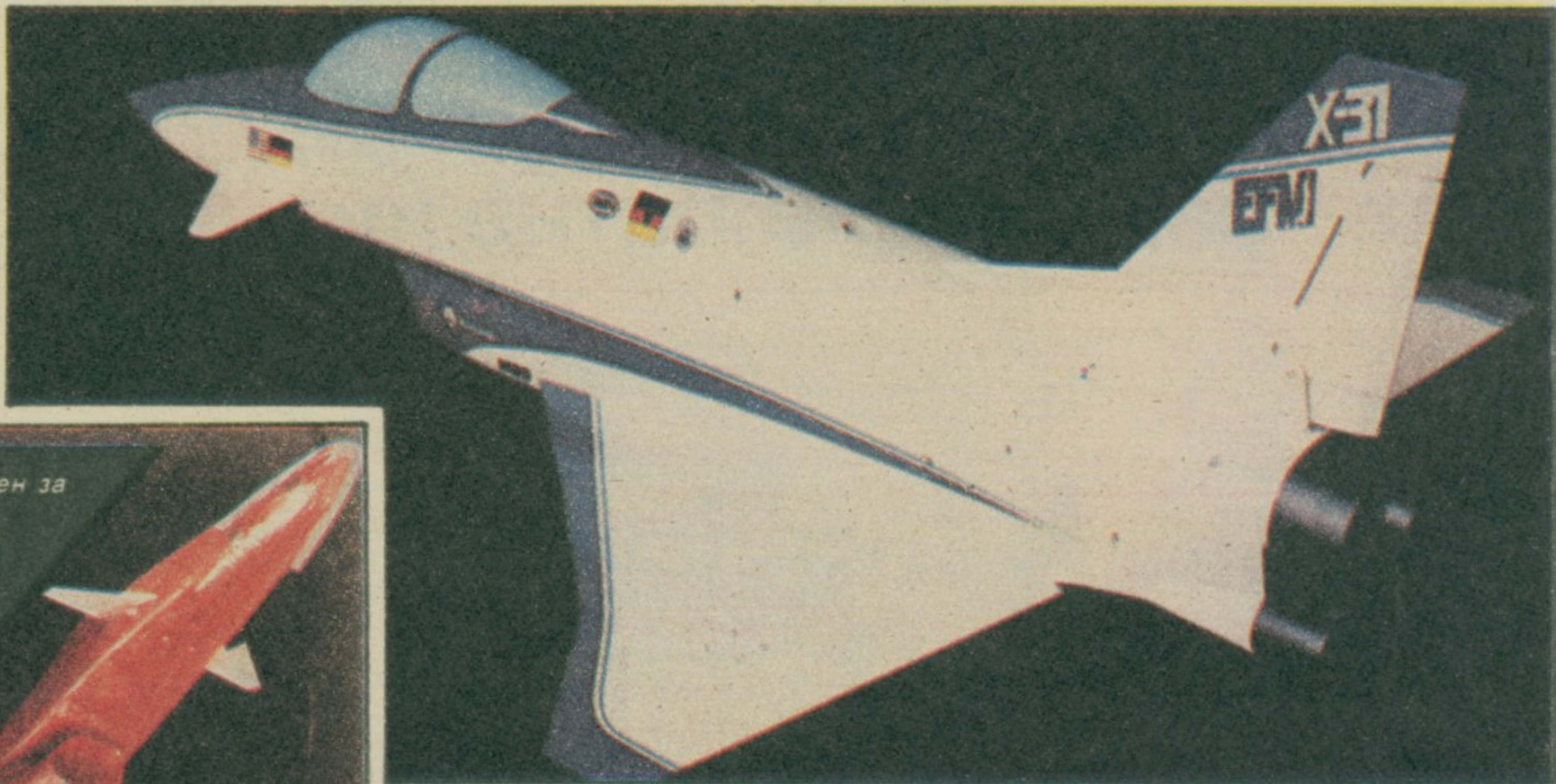
Када 1989. године буде полетео први „Роквел”-МВВ Х-31А, ЕФМ ловац са повећаним мане-

вити на земљу без ичије „помоћи”.

Наиме, захваљујући неумитним законима аеродинамике лет под нападним углом (угао између уздужне осе авиона и хоризонтале) од око 15 степени критичан је и при малим брзинама, долази до слома узгона авиона, он се преврће преко левог или десног крила и пада као камен крећући се потпуно неконтролисано. Због тога пилоти свих врста авиона максимално воде рачуна да не „упадну” у тај такозвани „stoling”, јер им опас-

ложио овај концепт запад-нонемачким ваздухопловним снагама „Луфтвафе”, могућност маневрисања после „stolinga” није укључена у спецификације авиона ЕФА који праве удружени европски произвођачи и чији је прототип под називом ЕАР већ полетео. О томе је „Забавник” већ писао извештавајући са овогодишњег Сајма авиона на аеродрому „Бурже” крај Париза.

У тренутној фази пројектовања „Роквел” је одговоран за изглед, аеродинамику и структуру, док је

Овако ће изгледати „Роквел-МВВ” ЕФМ Х-31, авион који ће летети по граници снова.

Модел Х-31 који се, закачен за посебан држач, испитује у аеродинамичком тунелу. Биле су потребне хиљаде „дувања” да би се ових дана пројектанти коначно одлучили за профил новог авиона

варским могућностима (енглески: Enhanced Fighter Manoeuvrability), биће знатно проширена горња граница маневрисања најбољих борбених авиона данашњице и на Истоку и Западу. За сада су ове способности модерних ловаца ограничене аеродинамиком и њеним законима, могућностима погона, јачином конструкције авиона и могућностима тела и душе пилота у тим летелицама да издрже огромне силе инерције које делују на организам при наглим променама правца кретања на великим брзинама.

Основна идеја за конструкцију Х-31 је лет у областима тзв. „криве крајњих могућности” ваздухоплова у које се конструктори и пилоти до сада нису упуштали. Ако се у томе успе, а изгледа да ће, биће освојена несумњива тактичка предност. Добиће се авион с којим ће пилоти моћи да раде оно што други не могу ни да помисле, а ако се њихови пилоти и одлуче на такав корак, готово је извесно да ракета или муниција неће ни бити потребна за њихово обарање – једноставно ће се сами сру-

нији противник од њега уопште није потребан. Али, пилот будућег Х-31 биће у стању да контролише апарат и када овај улети у „stoling”, што значи да ће, крећући се малим брзинама, бити у стању да направи изузетно брз и кратак окрет (погледати цртеж) доводећи летелицу у повољан положај за употребу наоружања окретањем ка боку или репу противника. За то време непријатељ немоћно пролеће поред Х-31 већом брзином коју не сме да смањи да и сам не би упао у „stoling”. Да би то постигао, Х-31 ће спајати аеродинамику и контролу вектора потиска млаза из мотора.

Крила од карбона

На два начина Х-31 је потпуно различит од досадашњих америчких „Х” пројеката (нпр. од Х-29 о којем смо писали у прошлом броју). Један смо објаснили: Х-31 ће летети у неслућеним режимима о којима се до сада могло само сањати. Други је чињеница да је Х-31 први међународни „Х програм”, јер га заједнички раде САД и СР Немачка. Иако је МВВ 1983. године пред-

МВВ задужен за контроле летења и унутрашњи дизајн. Касније, МВВ ће правити крила од композитног материјала (карбона) и клапне за усмеравање издувног млаза за два прототипа Х-31 који су планирани да се праве. Иначе, морнарица САД није заинтересована само за побољшање маневрисања у ваздуху, већ и смањење прилазне брзине при опасном слетању на носач авиона, када такође често долази до „stolinga”. Према општем мишљењу, највећи технички изазов код Х-31 нису ни мотори ни крила ни труп, већ контролни управљачки системи за које је задужен МВВ.

Без обзира на сву електронику и наоружање, управљање авионом и даље је питање број један. То потврђује податак да је један од пилота два америчка F-14 „Tomcat” са почетка ове приче, нешто касније погинуо слећући ловцем F-18 „Хорнет” на најобичнији земаљски аеродром у најбољим временским условима. Био је на школовању за врхунског морнаричког борбеног пилота у школи познатој као „Топ ган”!

Александар Павић

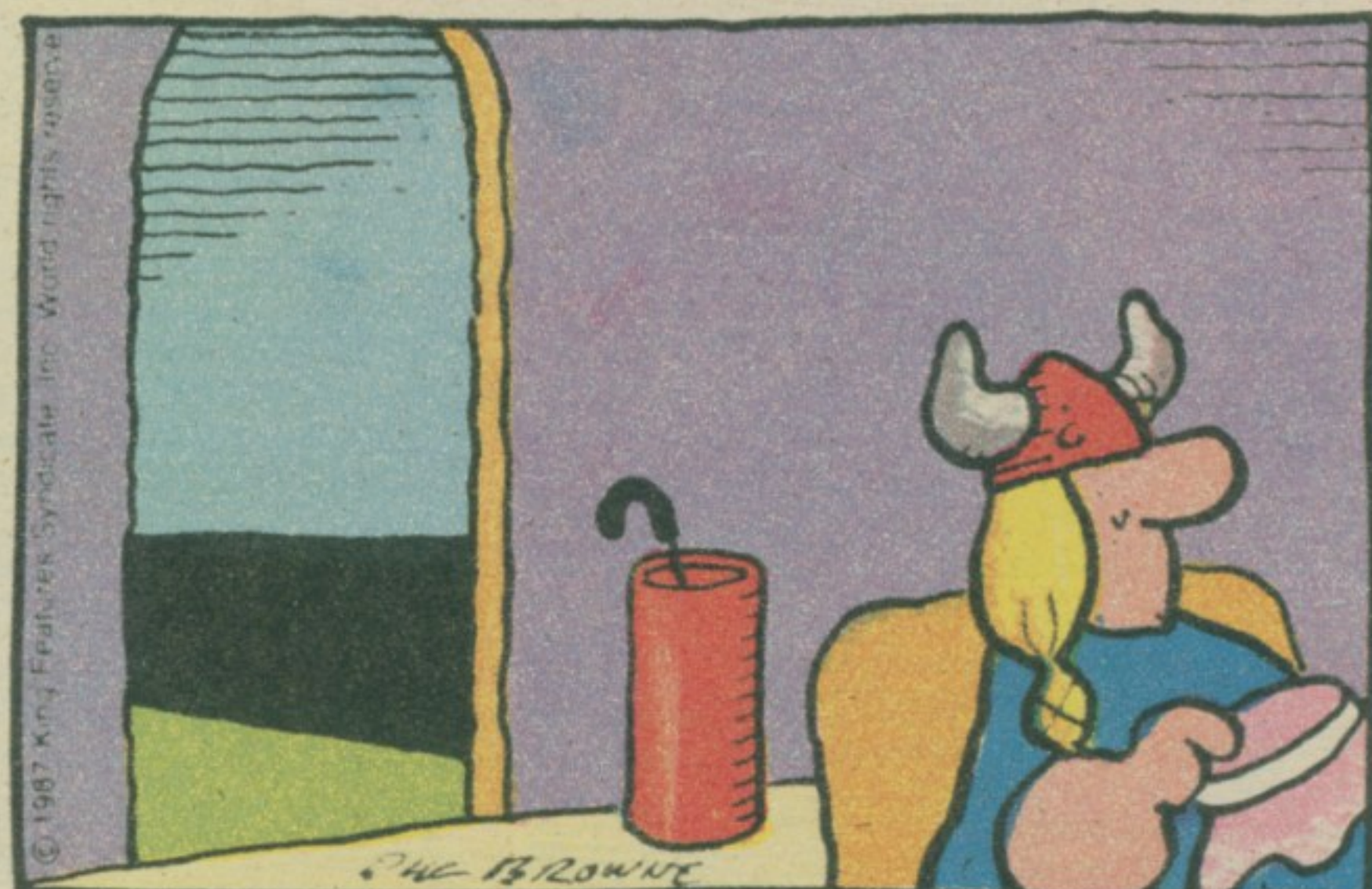
Међутим, примери попут овог изнад залива Сидра показују и да се ваздушне битке још и те како могу да воде на класичан начин овековечен у многим филмовима из два светска рата. Дакле, пред конструкторе најновије генерације западноевропских и америчких (а вероватно и совјетских) борбених авиона постављен је тежак задатак: направити авион са електронским и брзинским могућностима борбе „на даљину”, али истовремено и са маневарским способностима преко потребним за вођење ваздушне битке „очи у очи” са непријатељским пилотом. У случају борбе „прса у прса” радар и прецизно навођене ракете великог домета од слабе су помоћи. Ако су борци близу и лете релативно брзином од преко 2000 километара на час. Покушајте да замислите да стојите поред пута на ком

ком, онда ће покушати да обори противника гађајући га из топова и митраљеза. И једна и друга варијанта „блиске борбе” подразумева заузимање повољног положаја према противничком авиону, а то је могуће само уколико седи у летелици бољих маневарских и ватрених могућности.

Значи, видети, а не бити виђен, и погодити, а не бити погођен, најкраће је формулисана филозофија пројектовања суперновог америчког ATF (енглески: Advanced Tactical Fighter) и европског ЕФА (енглески: European Fighter Aircraft) авиона. Када су произвођачи авиона амерички „Rockwell” и западнемачки МВВ (Месершмит-Белков-Блом) 1981. године заједно почели да истражују технологију израде борбеног авиона, ловаца за будућност, имали су на уму још једну значајну чи-

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

БИТКЕ КОЈЕ СУ
МЕЊАЛЕ СВЕТ

ПОЧЕТАК ВЕЛИКОГ УНИШ

(РЕКА МАРНА, 5–13. 9. 1914)

Из дневника немачког војника

31. ЈУЛ 1914: нама су рекли да ће бити рата. Не знамо с ким. Резервисти су већ позвани. 2. АВГУСТ 1914: почели су да мобилишу. Сви наши желе рат. И ја га желим. Не знам зашто

О творена, маслинасто-зелена кола марке „греф унд штифт“, регистарски број A-II-118, због грешке возача Леополда Сојке стадоше испред винарске радње. Гомила света је са тротоара посматрала путнике.

Сарајевом одјекнуше пуцњи.

Био је 15. јун (28. јун) 1914. Гаврило Принцип је прекинуо живот надвојводе Франца Фердинанда, престолонаследника Хабзбуршке монархије и војвођиње Софије, његове супруге.

Аустро-Угарска је 23. јула 1914. упутила Србији ултиматум са роком одговора од 48 часова.

„Из исказа и признања виновника атентата од 28. јуна види се да је сарајевски злочин скован у Београду...“

Текст ултиматума био је такав да га не би могла прихватити ниједна држава која држи до чести.

Када је прочитао садржај ултиматума, Сазонов, министар иностраних послова Русије, узвикнуо је: „Ово је европски рат!“. Истог дана, 24. јула 1914, сер Едвард Греј, министар иностраних послова Британије, упознат са текстом ултиматума рекао је: „То је најстрашнији документ који је икад начинила дипломатија“.

Даље се ситуација развијала муњевито.

28. јула: аустро-угарска влада је телеграмом обавестила Србију о ратном стању и отпочела непријатељства.

30. јул: у 17 часова руски цар је дао указ о општој мобилизацији војске.

31. јул: Царски указ је предат јавности. Истог дана, пред поноћ, немачки амбасадор у Русији рекао је министру Сазонову да ће Немачка такође објавити мобилизацију ако Руси не одустану до 1. августа у подне.

– Да ли то значи рат? – питао је министар.

– Не, али смо му необично близу.

Ипак је био рат.

Непуних седам дана по ступању Србије у рат, велике европске силе загазиле су у обрачун, увукле свет у страховито уништење и пустош. Рат ће уништити четири моћне царевине, а с њима ће skonчати династије Хабзбурга (Аустрија), Хоенцолерна (Немачка), Романова (Русија) и Отоманска династија (Турска).

Немачки ратни план предвиђао је, по замисли фелдмаршала Шлифена, да се снажним ударом за 6–8 недеља разбије Француска. Немачку би од упада из Русије штитили Аустријанци и делови немачких снага. По заузимању Француске, немачке трупе пребациле би се на исток, за обрачун са Русијом.

Аустро-Угарска је имала задатак да сачини ратне планове за борбу против Русије, Србије, Црне Горе и Италије.

Немачка је ушла у рат са јасним, освајачким захтевима о поновној подели света. Тражила је освајање енглеских, француских, белгијских и осталих колонија, протекторат над Белгијом, присаједињење француских обала према Енглеској, велика проширења територије на рачун Русије.

После снажних удара и неуспеха у граничним пределима према Белгији, француска војска се повлачила. Немци су, сходно ратном плану, журили да окончају рат и пребаце трупе на Исток. Ипак, није то био хаотичан бег разбијене армије. Одступни марш – маневар – изведен је тачно по замисли Врховне команде.

„Чудо на Марни“ (5–13. 9. 1914)

На челу француских армија севера и североистока био је маршал Жозеф Жофр. После битке на Марни сматрали су га ратним генијем и, како је у то доба писао лист „Фигаро“, „надом Француске за спас и победе“.

Ипак је, после постављања за главнокомандујућег свих француских армија, због неуспеха на фронту 1916. смењен и одређен на безначајну дужност техничког саветника владе.

Шеста француска армија, по одступању, заузела је положаје североисточно од Париза. Енглези су прешли реку Марну и поселили линије источно од Париза. 5. армија је била на линији Нанжи – Сезан, 9. армија на линији Сезан –

Сомс, 4. армија је била на нивоу града Витри Ле Франсоа, 3. армија се ослањала на Верден и на југозападу се повезала са 4. армијом код Ревинија.

Био је то стабилан положај француских снага, у општем распореду нешто угнут, на линији Париз – Верден. Својим положајима Французи су наткрили немачке надируће снаге, дакле, све је било спремно за противонапад.

Немачком војском командовао је генерал Хелмут Молтке. У току пробоја у Француску и све време битке на Марни исказао је недопустиву тромост и неодлучност. Битка на Марни завршена је 13. септембра. Молтке је смењен 14. септембра и прекомандован у позадину.

Оног дана кад је почела битка, 6. септембра, распоред

немачких трупа био је следећи: 1. армија је била јужно од Марне на линији Колумјер – Естерн, 2. армија ослоњена на Монмирај окретала се фронтом према Паризу, 3. армија на дан марша иза 2. армије, 4. армија је била распоређена дуж линије Витри Ле Франсоа

бок Немаца; 5. армија требало је да крене на север, 9. армија добила је задатак да пређе у одбрану и штити десно крило 5. армије, 4. армија морала је прекинути одступање и организовати одбрану, 3. армија требало је да оштрицу напада усмери на североза-

Два милиона људи сучељено на линији Париз – Верден било је спремно да оде у смрт у илузији да се боре за правду, слободу и бољи живот.

6. септембар – први дан битке

Француска 6. армија безуспешно је нападала и покушавала обухватити десно крило противника.

Енглези, ненавикли на победе над Немцима, напредовали су претерано опрезно и споро, мада су пред њима биле слабе коњичке јединице.

Пета армија је извршавала наређење за напад према северу, али у судару са првом и другом немачком армијом из напада је била приморана да пређе у одбрану. Девета француска армија је после додира са немачком 2. армијом била одбачена. Трећа и четврта армија такође нису имале успеха.

Командант прве немачке армије Крук имао је намеру да у потпуности осујети француске покушаје обухвата његовог десног крила. Због тога

је, предвече 6. септембра, наредио да се 3. и 9. корпус 1. армије пребаце на реку Урк, десну притоку Марне, туче француска 6. армија и отклони опасност с бока немачком бојном распореду.

7. септембар – други дан битке

Други дан битке није, осим жешћих судара на целој дужини фронта, донео никакве значајне измене. Ипак, чини се да други дан, 7. септембар 1914, носи у себи одлуке исхода битке.

Повлачењем трећег и деветог корпуса Прве немачке армије, у фронту Немаца створена је пукотина између 1. и 2. немачке армије. Француска 5. армија, видећи повлачење немачких корпуса, кренула је у пробој.

Француска 6. армија, на капијама Париза, безуспешно је покушавала да изврши наређење и обухвати непријатеља с бока. Доласком 3. и 9. корпуса бројчана предност Немаца постаје неиздржива. Међутим, војни командант Париза генерал Галијени, у 1.300 градских таксија превози једну дивизију и појачава снаге на сектору 6. армије.

Ситуација на осталим деловима фронта није се променила.

Пре битке на Марни није се знало шта се може очекивати од ваздухопловства. Говорило се да је одлазак у ваздухопловство извлачење из часне службе у борбеним јединицама. Авиони су се на Марни показали изванредно корисним: вршили су исправне артиљеријске ватре, бомбардовали копнене трупе и осматрали.

Ваздухопловство је прво, мада не прецизно, уочило расцеп у фронту Немаца и јавило Врховној команди. Међутим, француској команди ситуација није била сасвим јасна. Примећено је да се непријатељ повлачи пред Петом армијом и енглеским трупама. Но, није се могло претпоставити да је отвор пред њима ширине 40 километара и да га штите само делови коњичког корпуса.

Немачка Врховна команда у далекој позадини, није реаговала. Развој битке и вођење операције препустила је командантима армија.

8. септембар – трећи дан битке

Шеста француска армија, притиснута надмоћним непријатељем, била је у тешкој ситуацији. Предвиђао се прелазак у одбрану и повлачење према Паризу.

Енглези су разбили коњицу и у процепу између 1. и 2. немачке армије избили на високе пред Марном.

Пета француска армија надирала је кроз процеп, делом ударила у бок немачкој другој армији. Истовремено је пружила подршку 9. армија која је била у критичном положају.

Под ударом 2. и 3. немачке армије десно крило 9. армије Француза било је одбачено 10 километара у дубину, центар и лево крило су, такође, одступали. Гвоздену веру у победу најбоље илуструје део извештаја генерала Фоша Врховној

француској команди: „Тешко сам притешњен на десном крилу, центар одступа, нема више слободе маневра. Ситуација је одлична“.

Француска Врховна команда још не увиђа величину пролаза међу немачким армијама. Још верују да се 3. и 9. корпус, који се боре пред Паризом, налазе пред 5. армијом.

Главномандујући, генерал Жофр, наредио је 6. армији да пређе у одбрану, Енглезима да избију на реку Марну, пређу је и ударе у бокове и позадину немачке прве армије. Петој армији да штити бокове Енглеза левим крилом, центром да удари по немачким снагама, а десним крилом да помогне сабијену 9. армију.

Истовремено, пошто је добио извештај о пробоју савезника између Прве и Друге армије, главнокомандујући генерал Хелмут Молтке и даље не налази за потребно да се лично појави на фронту. Послао је потпуковника Хенча са широким овлашћењима.

Изасланик је свом команданту послао у Луксембург, седиште Главног штаба, извештај да је ситуација Друге армије тешка, али није безнадежна. Одлучено је да се 2. армија повуче ако савезници избију на Марну.

9. септембар – четврти дан битке

Шеста армија се под снажним ударима Немаца (1. армија) повијала на десном крилу.

Енглези и делови француске 5. армије избили су на Марну.

Француска 9. армија, упркос вере у победу, била је у одступању под притиском 2. и 3. немачке армије.

У обиласку трупа потпуковник Крук је уочио крајње неповољан положај Прве армије, која је и поред успеха у борби са Французима пред Паризом, на боковима имала Енглезе и 5. армију која је избила на Марну. Из истог разлога је сматрао да се 2. армија мора повући.

Савезници у врховној команди француских армија нису уочили величину отвора у немачком фронту, нити припреме за повлачење 1. и 2. немачке армије које је почело у ноћи између 9. и 10. септембра.

Маршал Жофр и његови официри нису били свесни да је победа на Марни добијена.

Када су притешњени Французи на фронту 6. армије видели повлачење немачких надмоћних снага, нису то могли схватити другачије од онога како су га назвали: „чудо на Марни“.

Увече десетог септембра маршал Жофр је наредио гоњење непријатеља. Било је касно.

У бици на Марни погинула су 18.073 француска војника, 111.963 рањена и 83.409 нестало. Немачки губици нису објављени.

Немачки оперативни план о брзом продору и уништењу Француске није успео. Пораз на Марни увукао их је у дуготрајни рат на два фронта.

Ратко Јанковић

ИТЕЊА

– Вобекур, а 5. армија била је пред Верденом.

У ноћи између 4. и 5. септембра генерал Жофр издаје наређење за општи напад планиран за 6. септембар. Шестој француској армији и енглеским јединицама наређено је да нападају на исток, у

пад.

Почела је до тада највећа битка у историји света. На фронт дуг 280 километара Французи су извели 55 дивизија са 986.000 људи и 3.000 топова. Немци су продрли у Француску са 51 дивизијом од 900.000 људи и 3.364 топа.

ДА

РАС: град на Градини

ЛИ ЈЕ ТУ ГДЕ ЈЕ?

По
уверењу
београдског
археолога
др Марка
Поповића
средњовековни
град
Рас
налази се
на брду
изнад
ушћа
Себечевске
реке
у Рашку.
Међутим,
има оних
који
не мисле
тако

— Како да стигнете до врха Градине? Ено, тамо преко ливаде вам је стаза, само се држите ње — кажу нам у мотелу на ушћу Себечевске реке у Рашку.

Одавде из подножја средњовековни Рас се и не види. Виде се само окомите литице, природна одбрана града са источне стране.

Стижемо до половине пута. Ту се већ чују гласови младића који раде на откопавању подграђа Раса. Радови на самом граду завршени су пре две године.

Мало даље и више, разуме се, још једна група радника.

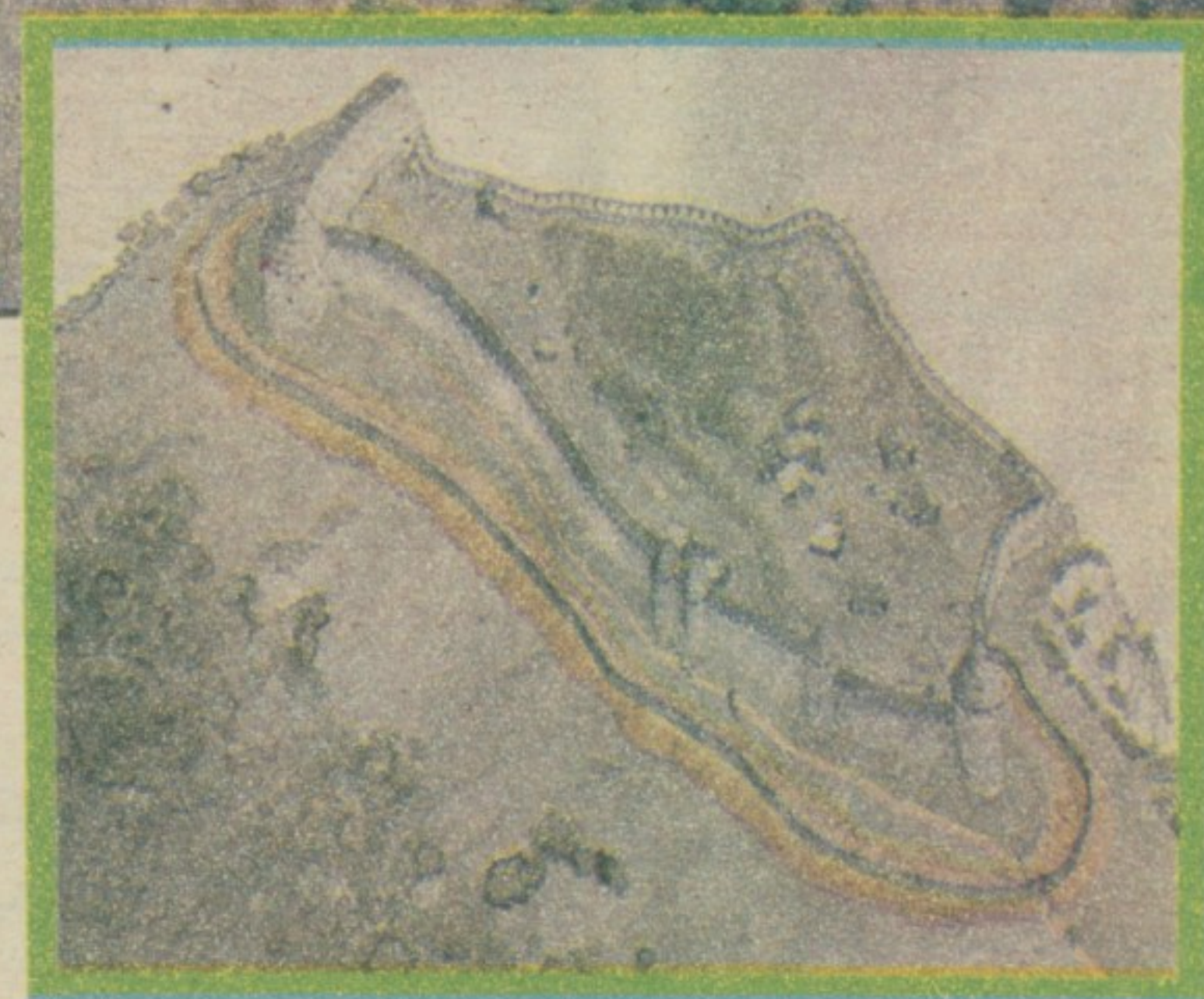
— До врха немате више од двадесетак минута — тешко нас.

Било нам је потребно два пута више, али, најзад, стижемо. Према нама пролаз у бедему, иза њега простран плато, пуст. И —

празан. Помало смо разочарани. Зар су ту столували Немањићи? Како то да од њихових дворова ништа није остало? Изузмемо ли остатке житнице, огромне чак и за средњи век, и подрума грађевине која се налазила у склопу резиденцијалног комплекса.

Игре за доколицу

То што су овде, у Расу, наша очекивања изневерена крива је наша погрешна представа о појму престонице заснована на сликама створеним под утицајем Запада. Србија тог времена није познавала утврђене градове са замковима од камена. Њени владари живели су углавном на пољским имањима у једноставним дрвеним грађевинама, често врло луксузно опремљеним. У тврђаве су се повлачили само у случају да им запрети опас-

С обзиром да су све грађевине, осим оне резервисане за владара, биле од дрвета, налази у тврђави Рас су врло оскудни па је врло тешко реконструисати живот који се водио у њој.

ност од спољног непријатеља.

Али, да се вратимо Расу. Он је само у условном смислу речи представљао престоницу великог жупана Стефана Немање и његових наследника. То значи да је био центар средњовековне Србије готово искључиво у време када

су српски владари у њему тражили прибежиште склањајући се од непријатеља са стране. У време када земљи није претила никаква опасност двор, па према томе и престоница, налазили су се на оном имању на коме се владар затекао. И то је нека врста нашег „специјалитета“: це-

ла Рашка је заправо била једна престоница, што је први приметио наш познати историчар Стојан Новаковић.

Као и остала утврђења тог доба Рас је имао резиденцијални комплекс од камена намењен потребама владара и његове породице и низ споредних, дрвених грађевина. Породице војника и њихових официра налазиле су се ван зидина утврђења, у

пуно исте као она којом се игра „Не љути се, човече“. Чему су служили жетони? Веровали или не – мици, игри коју су многи од нас играли у детињству уз помоћ шареног и једнобојног пасуља.

За Рас је везан веома необичан податак: упркос томе што у историји има посебно место, као средиште из ког је поникла средњовековна Србија, доскора је био – непознат.

мо да је то највеће утврђење у старом Расу, друго, тешко је претпоставити да је већ поменута житница, дуга 27, широка 5 и дубока 4 метра служила појединцу. Много је вероватније да је ова подземна грађевина, омалтерисана непропустивим малтером ружичасте боје, заправо била државна житница. Ту се, вероватно, налазила и ковница краља Стефана Радослава: пронађено је 25 новчића од којих је само 17 имало аверс (горњу страну новца). Пронађено је и 20 металних плочица припремљених за откивање новца: анализа метала и плочица и новчића показује да је у питању иста легура бакра са примесима сребра, олова и цинка као и да је метал од кога је прављена легура копан у руднику у Брскову.

Према досадашњим сазнањима краљ Стефан Радослав је започео ковање свог новца у Солуну по угледу на византијски и то онај који су издавали његови рођаци по мајчиној линији, Анђели. А онда му се вероватно учинило да би много zgodније било да ковницу има у својој држави па је и подигао у Расу. Претпоставља се да је радила само три године, до 1233. када је Стефан Радослав свргнут са престола.

Постоји још један разлог што др Марко Поповић сматра да је град на Градини – Рас. Наиме, у „Вуковом јеванђељу“, једином српском документу који изричито спомиње Рас, старац Симеон бележи да је ову књигу написао за свог господина великог жупана живећи у пећини у граду Расу. С обзиром да се у литицама које бране источни прилаз граду налазе остаци средњовековне цркве, није искључено да је у оквиру ње постојала мала монашка заједница којој је припадао и старац Симеон.

Још половином прошлог века руски научник А. Ф. Гилфердинг приметио је крај ушћа Себечевске реке у Рашку рушевине за које је помислио да припадају Расу. Његово мишљење прихватили су и Константин Јиречек и Јован Цвијић који, успут, помиње и трагове утврђења на врху Градине. Тек 1951. године рушевине на Градини обишла је екипа професора Ђурђа Бошковића који је, на платоу тада потпуно обраслом шумом, приметио купу на чијем је врху било трагова малтера. Нешто касније на Градину је стигао и архитекта Јован Нешковић али је са систематским ископавањима започето тек 1972. године.

Овогодишња истраживања подграђа потврдила су хипотезу да је на Градини постојало палеовизантијско утврђење које је обновио Јустинијан – рекао нам је др Марко Поповић, руководилац радова на Расу. – Поред нешто керамике нашли смо новац цара Аркадија из 388–392. године као и мали трећак (трећину малог златника) кован крајем 5. века за време владавине цара Анастасија. Из времена Јустинијана пронађен је његов рани фолис, новчић који и одговара слоју обновљеног бедема Расе.

Мали трећак великог цара

Док човек стоји на врху Градине и пред њим се пружа прекрасан поглед на долину Рашке и путеве који се спајају у њој, не може а да се не запита зашто се Рас, утврђење које је постојало вековима, тако рано губи, већ у четвртој деценији 13. века. Прави узрок може само да се наслућује јер записа нема. Највероватније је да је до пропасти Расе дошло услед великог пожара који је за тили час уништио грађевине дрвене конструкције. На то бар наводе гар, угљенисано дрво и нагорели бедеми. На коме лежи кривица за потпаљивање ватре, посебно је питање. Др Марко Поповић наводи две могућности: прва – пожар је избио у борби коју су водиле присталице и противници свргнутог краља Стефана Радослава 1233. године и друга – изазвали су га, деценију касније, Монголи. Наиме, они су се, кроз Угарску и Хрватску, спустили на далматинску обалу све до Скадра а затим у повратку спалили манастир Св. Петра и Павла код Бијелог Поља. Пут их је даље водио на исток, тачно испод брда на ком се налазио Рас. После разорног пожара, највероватније изазваога најездом Монгола, у којој су уосталом страдали и многи други, већи и боље утврђени градови од Русије до Јадрана, Рас никада више није обновљен. А зато мора да је постојао разлог. Човек који већ деценију и по ради на Расу сматра да га треба тражити у томе што после инвазије Монгола српским владарима није претила нека озбиљна опасност споља а пред крај века, тачније 1282. године – када се одржао Дежевски сабор – постаје јасно да се тежиште српских интереса помера ка југу. Рас једноставно више није интересан: границе земље су све даље, на југу.

Олга Вукадиновић

Житница: била је превелика да би припала појединцу, чак и ако је владар.

подграђу. Постоје и несумњиви докази: фрагменти керамике, накит, пећи за кување. Уз војничке породице у подграђу су се вероватно налазиле и занатлије без којих би иначе било тешко замислити живот. Дакле, Рас је био град мада не у оном смислу у ком ми то обично данас подразумевамо. То на несумњив начин говоре и налази врло лепих, коштаних жетона украшених рељефима и мале коцке, пот-

Како је тако нешто могуће? Разлог, пре свега, треба тражити у недостатку поузданих топографских података и штурим записима сачуваним у малобројним историјским изворима који никако нису могли да допринесу разлучивању тога да ли су се догађаји о којима су говорили збивали у самом граду Расу или у истоименој области.

Штавише, чак и положај града Расе дуго није могао да се утврди. По уверењу др Марка Поповића, археолога који на овом локалитету ради већ 15 година, он се налази на платоу на врху Градине. Међутим, има и других мишљења, рецимо Јованке Калић која претпоставља да се Рас налази ближе Петровој цркви. Има и истраживача који сматрају да је Рас требало тражити у долини Дежевске реке.

На чему др Марко Поповић заснива своје уверење? По њему, неколико чињеница говори у прилог томе: као прво, навешће-

Снимио: Љубомир Патрногић

Жетони за мицу и крстић као привезак – све направљено од кости.

Средњовековни Рас је трговао и са Истоком и са Западом: посуде из Италије и Грчке

НЕПОЗНАТА ПРИЧА СА ДИВЉЕГ ЗАПАДА

„свратимо“ до Индијанаца?!

– Индијанаца?! – запањено се Немац.

Објаснили су му да то значи да оду до старог индијанског гробља, пола миље од његове колибе, и да из гробова ваде остатке стрела, разне украсе, перле од зрневља... То је била њихова тајна. Сада су хтели да је поделе са Грубером.

Док су дечаки копали, Немац је седео на пању и наставио да деље онај штап.

Шта ако је он неки убица и сада нас нападне? Има и нож! – помало са зебњом помисли Том и престаде да копа. У том тренутку Норман одушевљено узвикну:

– Погледајте ову дивоту! – и са огрлицом отрча до Грубера. Том је потпуно заборавио на мало-пређашњи страх док се заједно са Немцем дивно открићу. Заиста се исплатило што су раскопали три гроба. Одједном су осетили умор, тако да су са олакшањем прихватили Груберов предлог да

гробове оставе отворене. Он би желео детаљно да их истражи.

Крвава мрља

Неколико дана касније Грубер је од Нормановог оца изнајмио кола и коње. Волео би, рекао је, да мало боље упозна овај крај. Планирао је да оде на излет до реке Еплгејт.

Био је одсутан целе недеље и дечаки су једва чекали да се врати. Прво што су приметили била

ТАЈНА МИСИЈА ХАНСА

Чудно је изгледао четрдесетогодишњи Немац Ханс Грубер када се 1900. доселио у Орегон. Био је то висок, чврсто грађен човек дуге, пепељасте косе којом је сакривао необично велике уши. И руке су му биле некако предуге. Обично је носио баварски шешир са црвеним пером.

Тому Бејлију, десетогодишњем дечаку, на први поглед се допао тај дошљак који је изнајмио стару колибу одмах поред њихове куће. Том и његов школски друг Норман често су из Томовог дворишта посматрали Грубера како вредно ради и ускоро је стара колиба заблистала.

Погледајте ову дивоту!

– Не допада ми се овај човек! То је неки пробисвет који тражи изгубљени јазавчев рудник! – рекао је једне вечери Томов отац жени. – Склањајте се што даље од њега! И ти и деца!

Иако је Том био у другој соби, све је чуо. Зачудило га је што његов отац тако мисли, јер је раније увек говорио да са суседима треба бити у добрим односима. Можда због тога рудника. Причу о њему знао је још одавно. Један други Немац, Карл Мејер, док је пратио рањеног јазавца, открио је 1878. године сасвим случајно улаз у неки рудник. Када је касније покушао да нађе улаз, шумовита орегонска брда потпуно су га збунила. Мејер се ускоро разболео и умро. Изгубљени рудник, назван „Јазавца“, постао је омиљени сан многих трагача за срећом који су уносили немир међу овдашње становнике.

– Нормане – упитао је Том следећег јутра свог друга – шта твој тата мисли о Немцу? Мој је рекао да га се клоним!

– И моји родитељи мисле да је то опасан тип!

Два другара су још мало поседла а онда се, радознали, упутили Груберу. Немац се обрадовао друштву. Ускоро су сваки дан проводили заједно, наравно, без знања родитеља.

Једног јутра, док је Грубер дељао неко дрво, Норман рече:

– Шта мислите о томе да

је нова пушка „винчестер“ коју је Грубер купио да би ловио јелене. Док им је причао о свом путовању, Том је повремено постављао нека питања јер је тај крај знао у прсте. Грубер је одговарао неодређено и најзад изјавио да није баш много обраћао пажњу на околину.

Када су изашли, Том је гурнуо лактом свог друга: – Изнајмио је кола да би боље упознао крај, а сада каже да није гледао куда пролази. Ко зна где је био?

– Па шта! – одговорио је Норман. – Нема разлога да лаже.

Сутрадан су опет отишли до Грубера. Колиба је била празна. У дворишту иза колибе Норман је спазио велику, још влажну, тамну мрљу на трави, баш испод дрвета.

– Томе, погледај! Крв! Мора да је уловио јелена!

– Ако је већ уловио једног јелена, зашто је опет отишао у лов? – питао је Том.

Онда су угледали Грубера како

наилази из правца старог индијанског гробља. У једној руци носио је лопату а у другој пушку.

– Ишао сам да закопам оне ваше гробове. Чуо сам да је законом забрањено скрнављење индијанских гробова, а ја не желим да имам невоља са властима. Ако вас неко буде питао, нисам био с вама кад сте их копали! И да вас више нисам видео да тамо идете!

Три дугмета у пепелу

Том као да је пречуо његову опомену:

– А где вам је јелен кога сте убили и одрали? Видели смо крв испод дрвета – повикао је за њим, јер је Грубер већ био на путу према колиби. Немац стаде, а онда се нагло окрену и погледа Тома право у очи:

– Грешим! То је био зец. Већ сам га појео за доручак!

Дечаци му нису поверовали. У овом крају зечеви су велики и Грубер није могао сам да га поједе, и то за доручак. Сада су посумњали и у то да је био на гробљу. Отишли су зато тамо и уверили се да је Немац говорио истину. Гробови су били закопани, чак је ставио и бусење траве преко њих.

Исте вечери, док се Том спремао да легне, дотрчао је Норман, сав узбуђен.

– Тата је у колима која је позајмио Груберу нашао трагове крви. Личи му на крв телета. Можда је то неки крадљивац стоке. Рекао је да ће да ме пребије ако ме види с њим!

Неколико дана нису ишли код Грубера. Једног јутра Том није могао више да издржи. Неодољиво га је привлачио тај чудни Немац. У колиби опет није било никога. Изашао је у двориште и угледао гомилу још свежег пепела. Узео је штапић и почео да чепрка по њему. Нашао је три метална, дугмета са мушког капута и неке остатке за које је претпостављао да су од ципела. Одједном је осетио страх што се нашао овде непозван и то баш у овом тренутку. Само да сада не наиђе Грубер. Као без душе отрчао је до Нормана да му саопшти шта је открио. Норман није био изненађен.

– Зар не знаш да је Грубер напустио град прошле ноћи, и то у великој журби. Мој тата га је видео. Он мисли да се тај овде више неће вратити.

Тому је било жао. Толико су времена провели заједно, могао је бар да се поздрави.

Верт је убица

Неколико месеци после Груберовог тајанственог одласка пред њихову кућу дојавила су два чо-

века. Један је био детектив из Портленда а други обласни шериф. Дошли су да питају за Грубера. Детектив је тражио неког Немца, Вона Верта, који је пре две године емигрирао у Америку и запослио се у руднику. Редовно је писао својој породици, али већ неколико месеци није им се јављао па су се браћа уплашила да је убијен.

– А какве то везе има са Грубером? – упитао је Томов отац.

Испоставило се да би Грубер могао да има и те какве везе са нестанком тог човека. Још 1898. у дворишту цркве Светог Кастора у Коблицу, у Немачкој, нађено је тело Груберове четрнаестогодишње кћерке јединице. Била је убијена, па искасаплена на најбруталнији начин. Вон Верт је био ухапшен под сумњом да је он тај свирепи убица. Али, полиција је ускоро морала да га пусти због недостатка доказа, мада је све указивало да је он починио тај злочин. Грубер се закleo да ће му се осветити. Када је чуо да је Вон Верт побегао у Америку, нико више није могао да га убеди да тај човек није кривац. Био је очајан, јер му је ускоро и жена умрла од туге за кћерком. Породица Вона Верта сазнала је да је и Грубер кренуо за Америку. Плашили су се да је остварио своју претњу.

Том је испричао све што је знао о Груберу. Шериф га је пажљиво саслушао, али његов закључак је био да дечаци у тим годинама имају бујну машту и да некада виде и оно чега нема. Прегледали су крај око рудника где је Вон Верт радио, прегледали су и овде. Нису нашли никакав траг, а без леша не могу да издају потерницу за Грубером. Вероватно је Вон Верт сазнао да је Грубер у Америци па се негде притајио.

□

■

□

Прошло је тридесет година од тог догађаја. Том Бејли је постао професор археологије. Једног поподнева седео је у читаоници и прелиставао извештај групе археолога аматера. Одједном се следипо. Аматери су радили на ископавању старих индијанских гробова и то баш у његовом старом крају, на индијанском гробљу удаљеном пола миље од Груберове колибе. У извештају је писало да су нашли пуно огрлица, остатака стрела, индијанске кости, али и новије остатке костију – по свему судећи неког белца – распоређене у три гроба.

После толико година Том је почео да слаже мозаик. Груберов тајанствени излет био је, у ствари, пут до рудника у ком је радио Вон Верт. Тамо га је убио „винчестерком“, у колима превезао његово тело до своје колибе а онда леш обесио о оно дрво и исекао га на комаде. Одneo их је и распоредио у три гроба које су Том и Норман оставили откопане. Ко би још тражио леш у старим индијанским гробовима?!

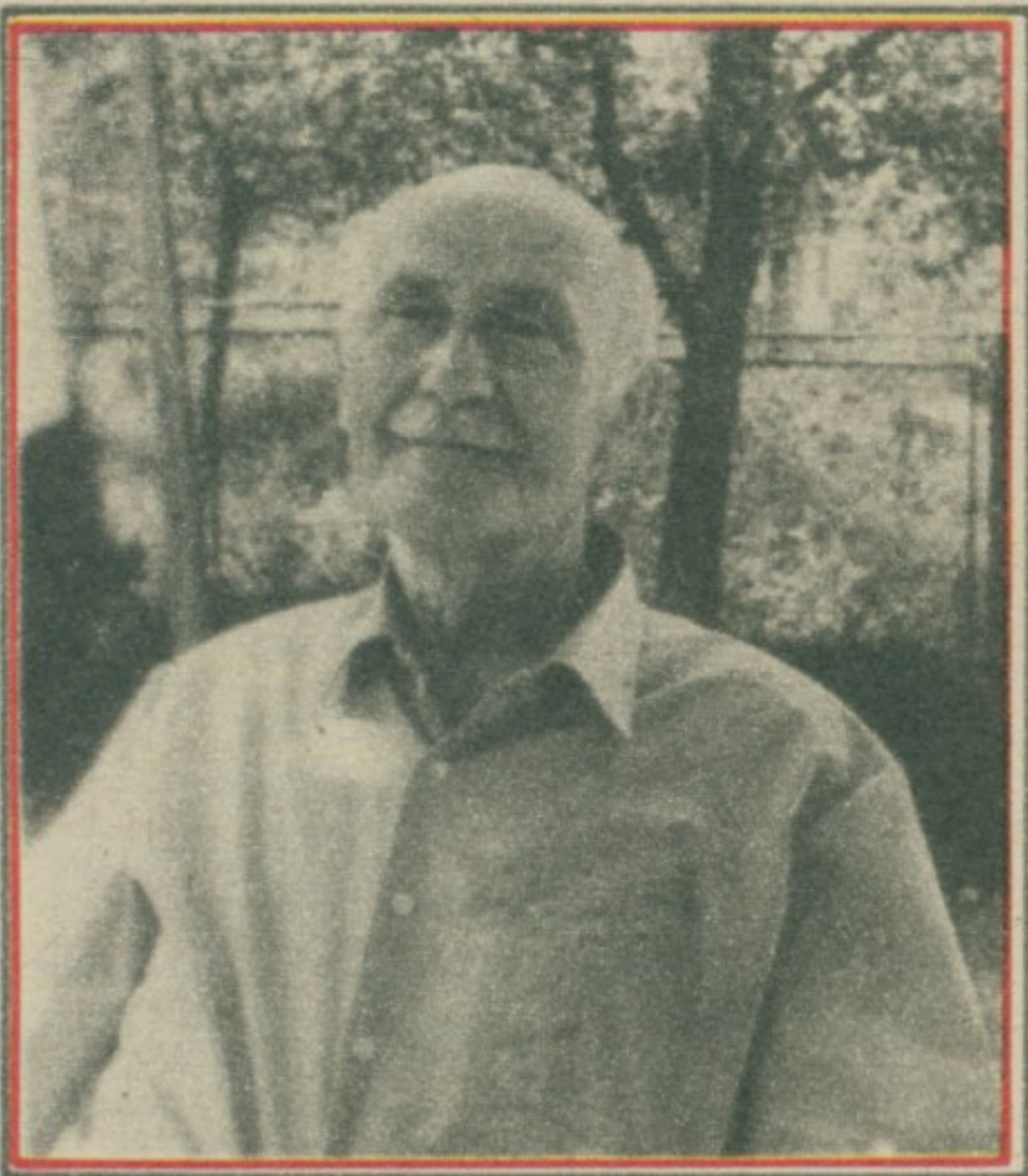
Кен Антони

Илустровао: Брана Јовановић

ДЕЧАЦИ СУ МИСЛИЛИ ДА ЗАГОНЕТНИ НЕМАЦ ТРАЖИ НАПУШТЕНИ РУДНИК У ОБЛИЖЊОЈ ПЛАНИНИ. ПОЧЕЛИ СУ ДА ГА ПРАТЕ. НИСУ НИ СЛУТИЛИ ДА ЈЕ ОН ТУ ЗБОГ НЕЧЕГ МНОГО СТРАШНИЈЕГ

ГРУБЕРА

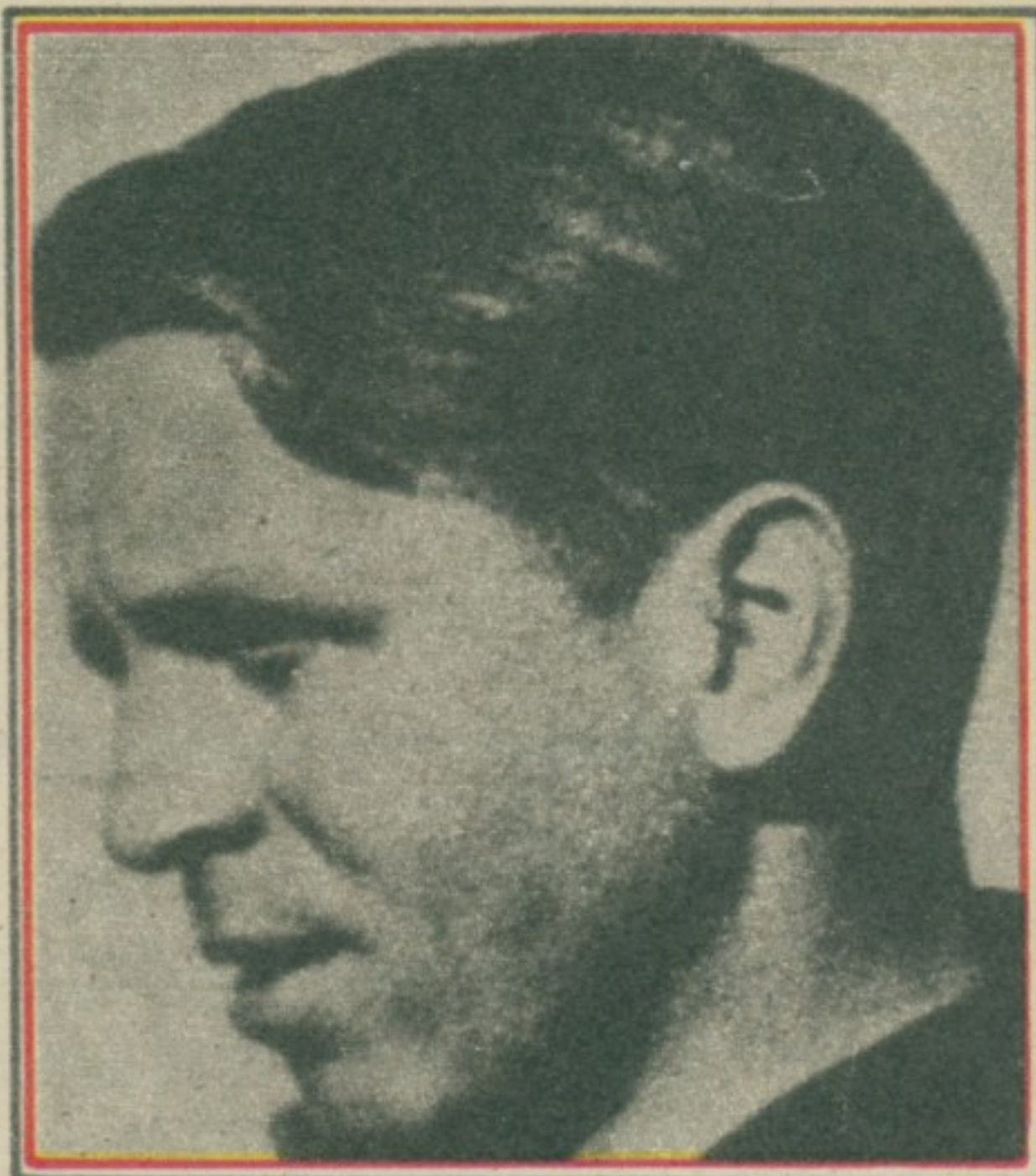

Ахим Рашета – Бранков земљак, и више од тога...

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

Не пуцај, брате!

Бранко Ђокић – као двадесетшестогодишњи крајишки устаник

ЦЕВ УСТАНИЧКОГ КАРАБИНА БИЛА ЈЕ ГОТОВО НАСЛОЊЕНА НА ЧЕЛО МЛАДОГ, ВЕЋ ПОЗНАТОГ КЊИЖЕВНИКА, БРАНКА ЂОКИЋА КАД ЈЕ ОДЈЕКУО УЗВИК ЈАЧИ ОД ПУЦЊА...

– Ех, Бранко, Бранко, – тихо говори Ахим Рашета, – Па, одрасли смо заједно...

Осамдесетчетворогодишњи чика Ахим јасно се сећа деда-Раде, стрица Нице, мајке Соје и осталих ликова Ђокићеве прозе. Сећа се кад је Бранко пошао у основну школу, па у бихаћку гимназију и бањалучку учитељску, а затим – затим, далеко, чак у Београд, и чак на факултет.

Тамо, у тој огромној вароши београдској, један младић светле косе објавио је четири књиге приповедака и преко стотину прича у „Политици“, све из чудесног подгрмечког „царства лептирова и медвједа“. Чак и његови, већином неписмени земљаци суровог, а голубијег срца дочекали су да је, ето, њихов Бранко, „ма, онај Сојин Бјелов“, како су га звали, постао учен и писмен.

Међутим, не само од сунца врели јул 1941. године тражио је још једну врсту писмености, домаћи задатак чија се оцена плаћала не само чашћу. „Покренуо се узбуђен људски мравињак па не знаш докле ће, ни пред чим стати“, записао је Бранко Ђокић

једно од виђења на тај чудесни, крајишки устанак у лето 1941.

О томе прича и чика-Ахим.

Прозор

Двадесет и девети јул 1941. године. У Дрвару већ пушке пуцају и тутњи устанак. Подгрмеч пламти. У селу Бенаковцу, које Бранко често спомиње у својој прози, усташке сатније се забарикадирале у каменој кући. Хране и муниције имају у изобиљу. Бије се љути бој. С прозора лете куршуми на све живо што им се приближи. Гађају устаничке секире и виле, ђускије и ашове. Само неко од те устаничке братије има пушку или пиштољ. Међу тим „срећницима“ је и Ахим Рашета: у рукама голема и тешка пиштољчина, али са овлаженим мещима, глува и безопасна.

– Нађемо негде буре петролеја, запалимо га и гурамо, онако, голим рукама на те усташе – прича Ахим Рашета. – Све смо ближе тој обичној кући из које куља смрт. Гледам како, прострељени, падају ти голобради дечаци, моје комшије. Устаничке ју-

рише предводи Петар Ђурашиновић, јак к’о Грмеч, али истовремено прек и нагао попут планинске олује. Плећат и широкогруд, он изнад устаничких глава витла својим карабином и његов метак не пита за циљ. И тад, у једном часу кад човек не зна шта га чека, кад се пуца на све што се креће, без пароле и заставе, видим, онако у магновењу, како се карабин Петра Ђурашиновића диже на једно светло, познато и свима драго лице. Бранко...

Дечак

– Живи у мени онај дечак светле косе, радозналост и незлобног погледа – наставља причу Ахим Рашета. – У то давно, а нама тако свеже време, у том лету 1941, чинило нам се: да је неко повукао обарач на нашег Бранка – пуцао би на устанак, Крајину, живот. Али, у својој жестини, управо на то се одлучи Петар Ђурашиновић.

У тој гунгули од устаника, без униформе и оружја, беше и двадесетшестогодишњи Бранко Ђокић. Огрнут дугачким шињелом старе југословенске војске, неспретан и збуњен, с беретком натученом до очију, он је одмах падао у очи, другачији од шароликих устаника.

Запазио га је одмах и Петар Ђурашиновић. „Усташа“, помислио је истог часа овај првоборац и истог часа, без двоумљења, подигао цев карабина тик до Бранкове главе. „Убићу те...“

Пуцало се на све стране, без команде и одређеног циља. И у тој пуцњави, ни пола метра од цеви карабина, била је и глава човека који је већ опевао свој Грмеч, његове „бојовнике и бјегунце“...

Глуви барут

– Не, не пуцај, Петре брате! – викнуо је Ахим Рашета. – Па то је наш Бранко, Бранко Ђокић, књижевник... стани, болан...

Ни данас, 46 година после овог догађаја, Ахим Рашета не зна поуздано ко је био бржи: да л’ на обарачу прст Петра Ђурашиновића, да л’ његова, Ахимова, рука која је муњевито дигла смртоносну цев карабина и упутила хитац у брда. Одјекнуо је пуцањ, чуо се „глуви барут“, али је остао жив песник који је опевао народни устанак, оне виле и рогуље.

Данас, кад све је, ипак прошлост, жеља је чика Ахима Рашете да унуцима каже, једног дана, да је онај карабин, у непојмљивој пуцњави, опалио – узалуд.

Иван Лончар

Илустровао: Драгутин Ђежич

ШЕСТИ КОНТИНЕНТИ

ЛИК ОРИЖАН

ЦРТА: Е. ПАП (E. RAARE) ПИШЕ: ГРЕГ (GREG)

III ДЕО

МОРАМО НАћи ИЗЛАЗ ИЗ ОВОГ ЛАВИРИНТА ИЛИ НЕЋЕМО ВИШЕ ВИДЕТИ СВЕТО ДАНА...

МОРА ДА ПОСТОЈИ НЕКИ ИЗЛАЗ!

ПРЕПРЕКА! УНИШТИ-ЋУ ЈЕ!

НЕ!

ДОКТОР ХОТО КАДА И ЊЕГОВИ ПРИЈАТЕЉИ ТОБА, ЛИК ОРИЖАН И ЛОРА ЗАРОВАЉЕНИ СУ КАДА СУ ПОШЛИ У ПОТРАГУ ЗА ПРОФЕСОРОМ ХОФЕРОМ. ЊИХ СУ ЗАРОВАЉА ЧУДНА БИГА КОЈА ЖИВЕ У МРАВЉИМ ЗАЈЕДНИЦАМА...

ТО СУ РАДНИЦИ! ОНИ СЕ НЕ БОРЕ И НЕ МОГУ ДА ОХВАТЕ НИШТА ВАШ СВОЈИХ ОКВИРА!

ИСТА ШКРИПА КАО НА НАШЕМ РАДИО-ПРИЈЕМНИКУ!

ОЧИ-ГЛЕДНО, ОПШТА УЗБУНА!

КРРРРРР!

СТАНИТЕ! НЕ ПОКУШАВАЈТЕ ДА СЕ БОРИТЕ!

ХИ! ЕВО ВОЈНИКА!

ПРИСТИЖУ СА СВИХ СТРАНА!

КРИИИ!

КРИИИ!

КРИИИ!

ОВА БУБА...
СКОЧИЋЕ
НА МЕНЕ!

САМО
МИРНО!

МИ СМО ТИ КОЈИ
СМО УЗНЕМИРИЛИ
ИНСЕКТЕ! РАТНИЦИ
СУ НАС ПУСТИЛИ
ОВАМО, ПОШТО НАС
КАМЕРЕ
КОНТРОЛИШУ...

ДАЛИ ВЕЛИ-
ЧИНА ИЗВЕС-
НИХ ИНСЕКА-
ТА ЈЕ НЕНОР-
МАЛНА,
ХУТО!

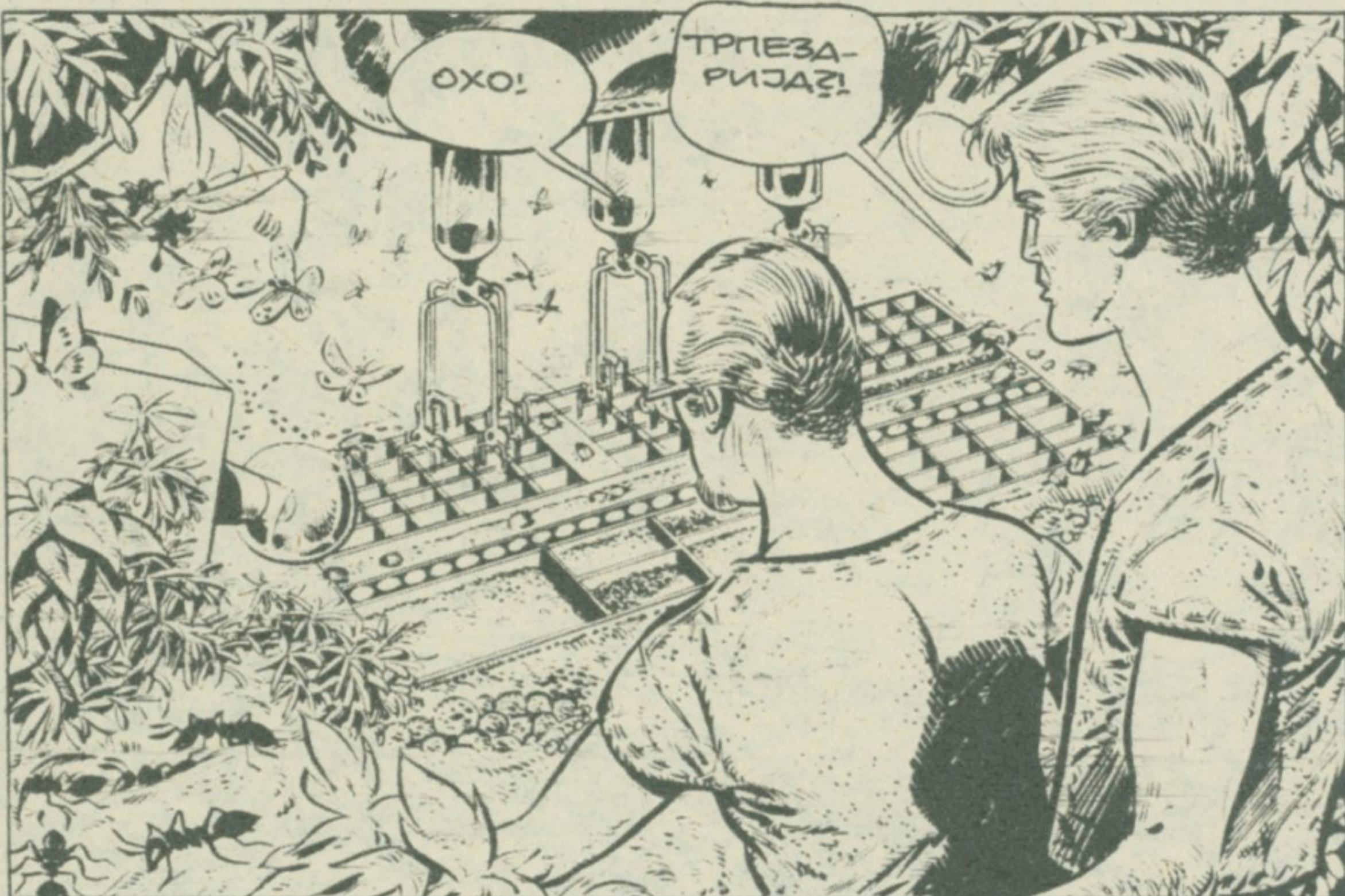

ДА...
НЕКО
ОВДЕ ВЕРО-
ВАТНО ПРО-
УЧАВА МОГУЋ-
НОСТ
ОПОСТАНКА
ОВИХ
ВРЕТА!

ВИДИМ
НЕКИ ТРАГ...
СЛЕДИМО
ГА...

?

ОХО!

ТРПЕЗА-
РИЈА?

ТАЧНО! ПОДАЧАНА ХРАНА
УТИЧЕ НА РАСТ ИНСЕКА-
ТА, А ВЕРУЈЕМ ДА И
СТАНОВНИЦИ ХИМЕНОПТЕ-
РИЈЕ УЗИМАЈУ...

... НЕКИ
СТИМУ-
ЛАНС!

ВРАО
ВЕРОВАТНО!
СЕТИТЕ СЕ
ИЗУЗЕТНОГ
ДЕЈСТВА
ОНОГ
НАПITKA
У ЗАТВОРУ...

ПА ДА...
ШЕКЕР!
ТО СВЕ
ОБЈАШЊА-
ВА!

МИСЛИШ?

СЕТИТЕ СЕ!
СВЕ ЈЕ ПОЧЕЛО
НЕСТАЈКОМ ПРО-
ФЕСОРА ХОФЕРА!
КИДНАПОВАЛИ СУ ГА
ЗАТО ШТО ЈЕ ОТКРИО
ТАЈНУ ОВОГ
„ШЕБЕРА“!

У
СКРОВИШТУ,
У ПЛАНИНИ?

ДА, ОНО ЈЕ НЕКА
ВРСТА БИФЕА
ЗА ПАТРОЛЕ
РАТНИКА- МРАВА!
ДА, ХОФЕР ЈЕ
ТО ОТКРИО...

СТВАР
ЈЕ ТАКО
ЗНАЧАЈНА
ДА НИСУ МОГЛИ
ДОЗВОЛИТИ ДА
ЈЕ ОБЈАВИ!

И ЗАТО СУ
ГА СКЛОНИ-
ЛИ!

ТАЧНО!
ЗАБОРАВИОШ,
ОН ЈЕ НА-
УЧНИК!

И МИ СМО, КАО
ХОФЕР, НАУЧНИЦИ!
ПРЕМА ТОМЕ,
МОЖЕМО ИМ БИТИ
ОД КОРИСТИ, А ТО
ЗНАЧИ ОСТА-
ТИ ЖИВИ!

ЖИВЕТИ СА
МРАВИМАЗ! ЛЕП
НАЧИН ДА СЕ
ПРЕЖИВИ!

НИСМО У СИТУАЦИЈИ
ДА МОЖЕМО ДА
БИРАМО!

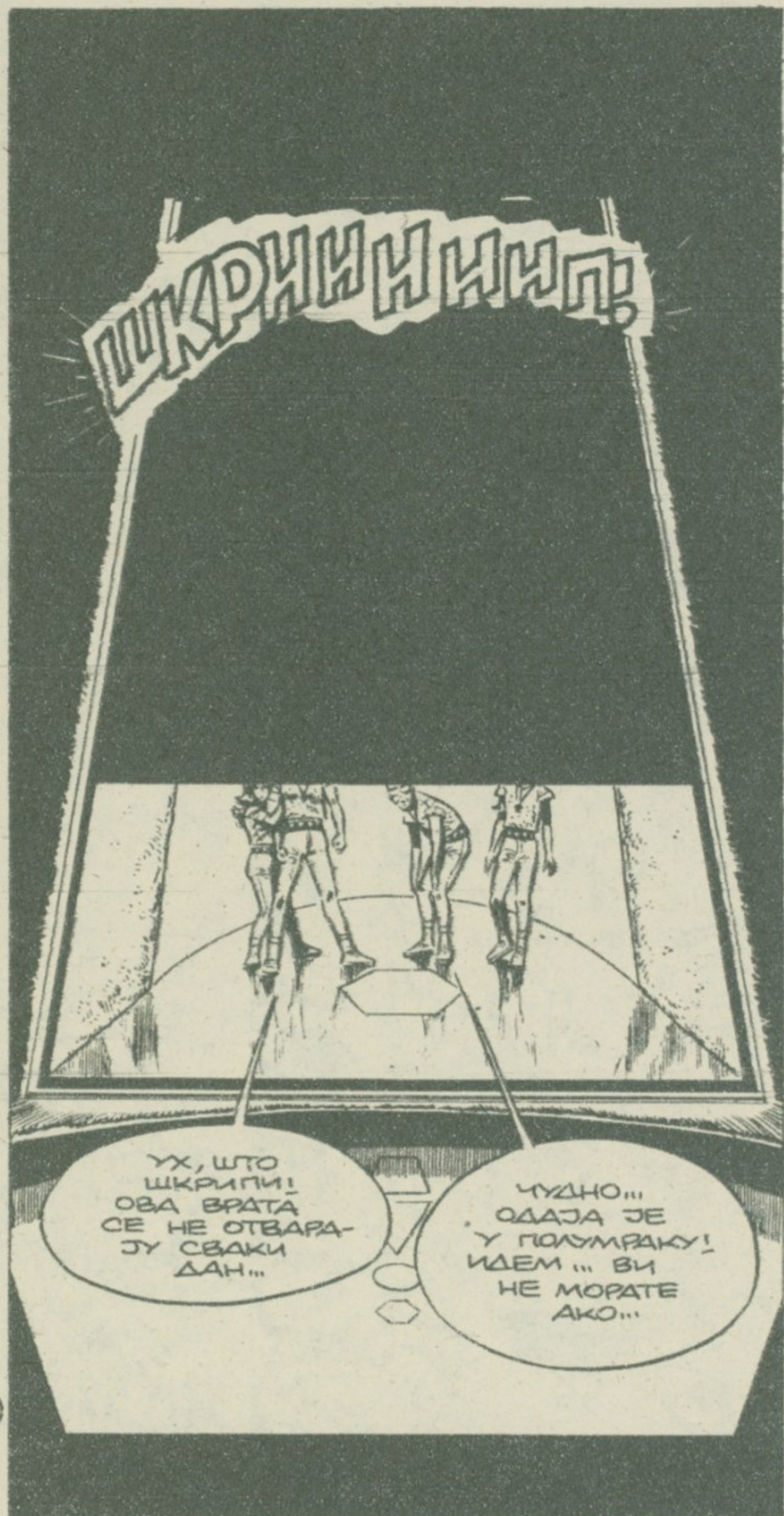
АРАК ЈЕ ГОВОРИО
О ЦЕНТРАЛНОЈ
ДИВЕОЛИ... ЗНАЧИ,
ПРАВИ МРАВИЊАК
СА КРАЈИЦОМ!

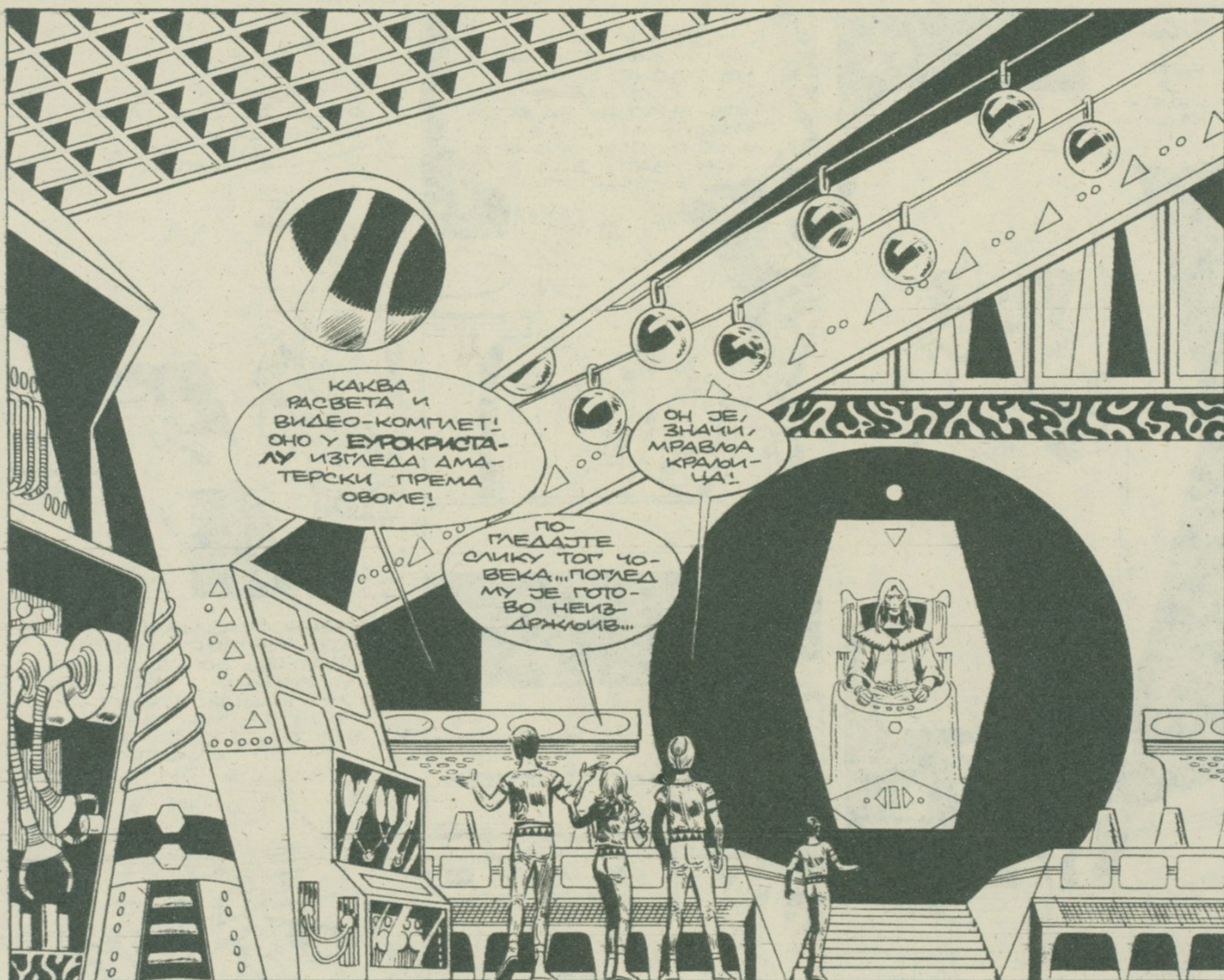

ТО ЈЕ
ОБИЧНО ДИВОВ-
СКИ ИНСЕКТ КОЈИ
ВЛАДА НАЈХОВИМ
СВЕТОМ! АКО СЕ
ОВА ВРАТА
ОТВОРЕ...

... НАЈИ БЕМО
СЕ ПРЕД
МРАВЛОМ
КРАЈИЦОМ
ШЕСТОГ
КОНТИ-
НЕНТА!

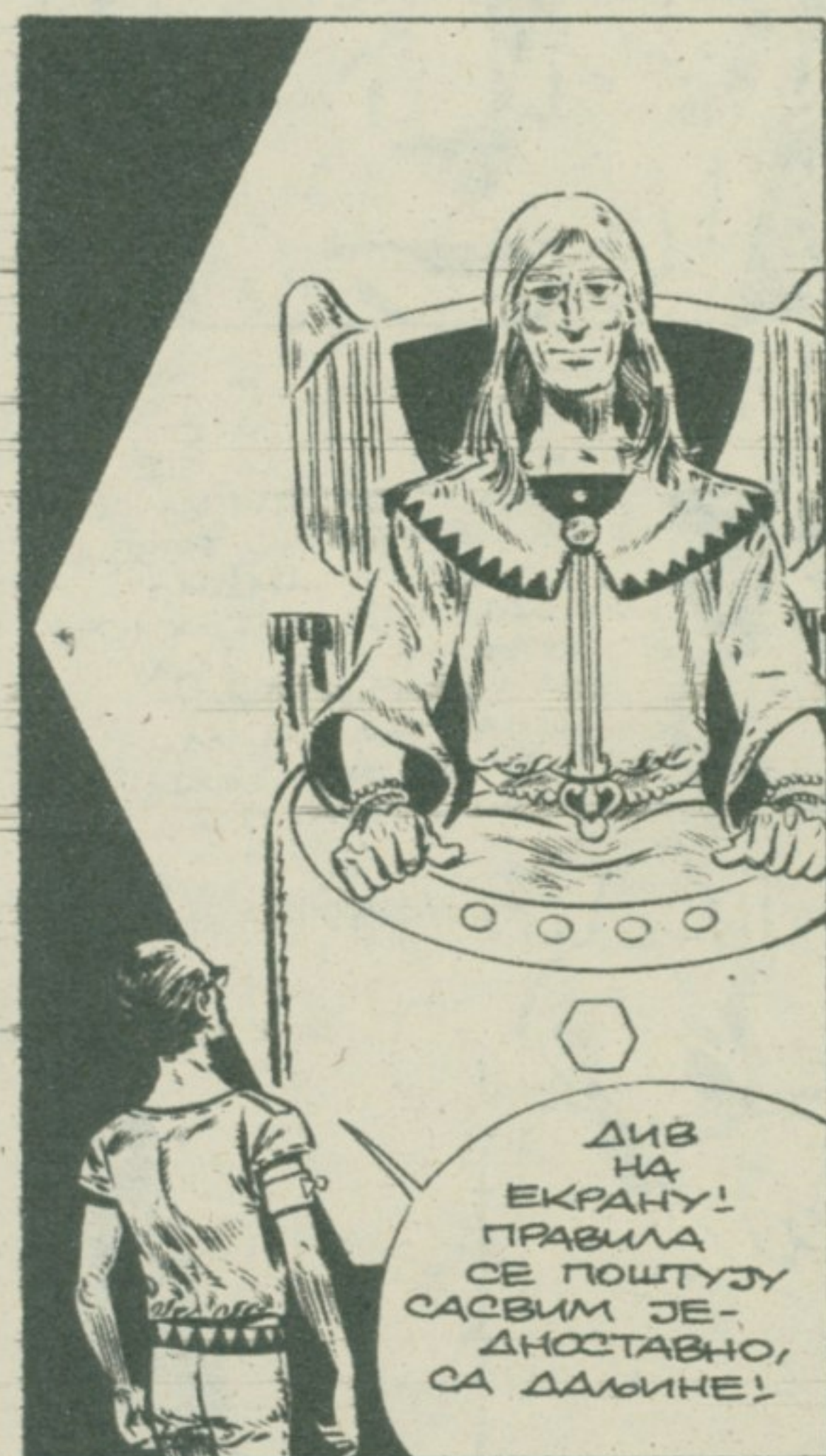

КАКВА
РАСВЕТА И
ВИДЕО-КОМПЛЕТ!
ОНО У ЕУРОКРИСТА-
ЛУ ИЗГЛЕДА АМА-
ТЕРСКИ ПРЕМА
ОВОМЕ!

ОИ ЈЕ,
ЗНАЧИ,
МРАВИЉА
КРАЈИ-
ЦА!

ПО-
ГЛЕДАЈТЕ
СЛИКУ ТОГ ЧО-
ВЕКА... ПОГЛЕД
МУ ЈЕ ГОТО-
ВО НЕИЗ-
ДРЖЛИВ...

ДИВ
НА
ЕКРАНУ!
ПРАВИЛА
СЕ ПОШТУЈУ
САСВИМ ЈЕ-
ДНОСТАВНО,
СА ДАЉИНЕ!

ОАМО СТРАНЦИ
ИЗ ДРУГОГ СВЕТА
СМЕЈУ ДОЊИ ОВДЕ,
У ЦЕНТРАЛНУ АЛВЕОЛУ
ХИМЕНОПТЕРИЈЕ! ВАШ
ДОЛАЗАК ОВАМО ЗНАЧИ
ДРУГИ КРАЈ ВРЕМЕНА!
ОВАЈ ЧАС ПРЕДВИ-
ЂЕН ЈЕ ЈОШ ПРЕ
ВИШЕ ХИЉАДА
ГОДИНА...

ЧУЈТЕ МОЈ
ГЛАС, ЛУДИ ИЗ
СПОЉНОГ СВЕТА...
ЈА САМ АКСТАЊ, ПО-
СЛЕДЊИ ВОЂА! НА
ПЛОЧИ ПЛАВОГ КАЛКУ-
ЛАТОРА ПИШЕ ПРЕ
КОЛИКО ГОДИ-
НА САМ УМРО!

Editions Lombard

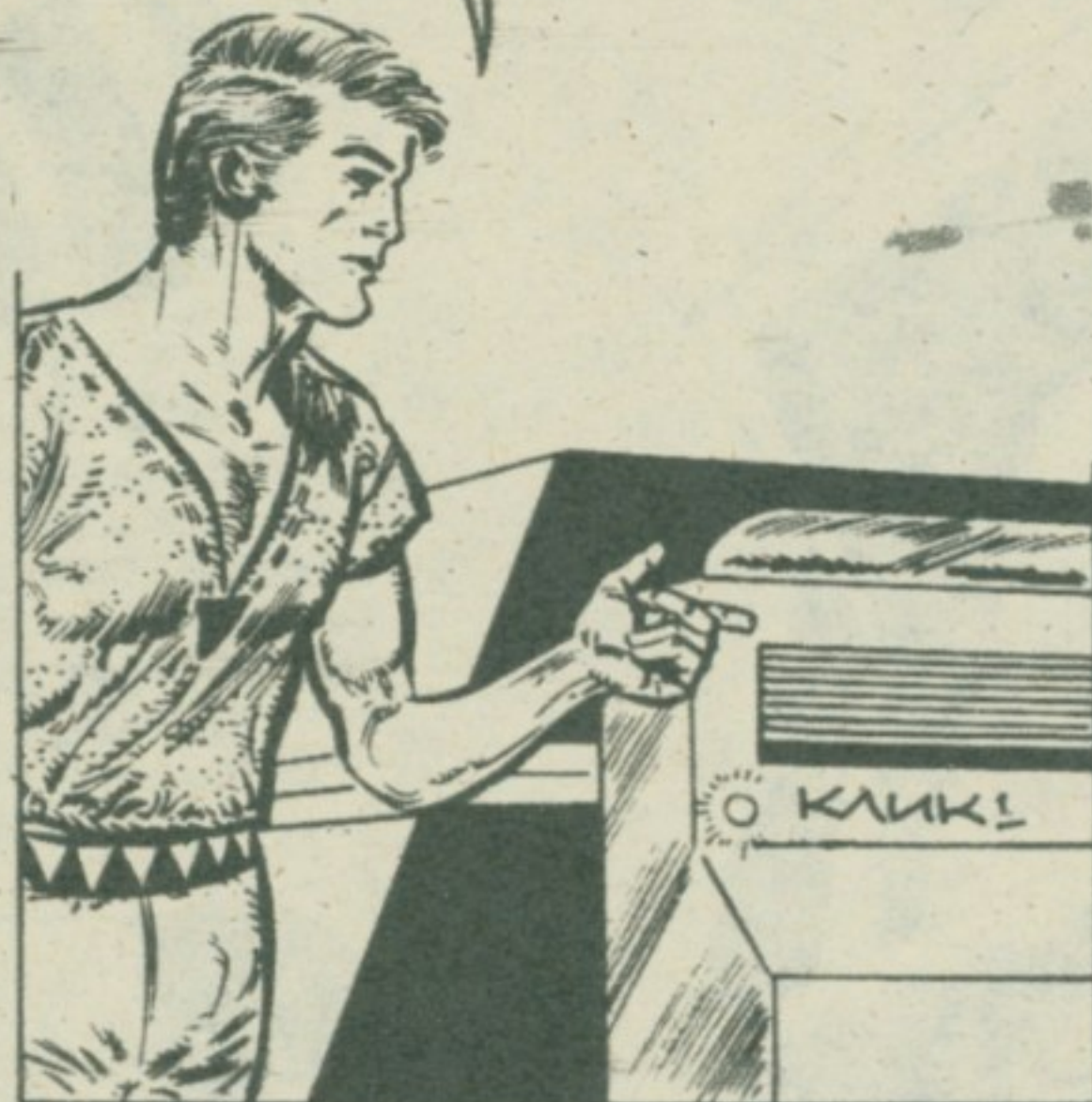
ЗНАМ
ДА
БЕТЕ
СЕ
ИЗНЕ-
НАДИТИ...

...ОВО ЈЕ САМО
ФИЛМСКИ СНИМАК
ИЗ ЈЕДНЕ ЕПОХЕ
КАДА СПОЛНИ СВЕТ
НИЈЕ ЗНАО НИ ЗА ФОТО-
ГРАФИЈУ НИ ДА СЕ
ЉУДСКИ ГЛАС МОЖЕ
САЧУВАТИ ЗА
БУДУЋНОСТ...

ЗНАЧИ,
ОВДЕ ЈЕ СВЕ
ЗАБЕЛЕЖЕ-
НО!

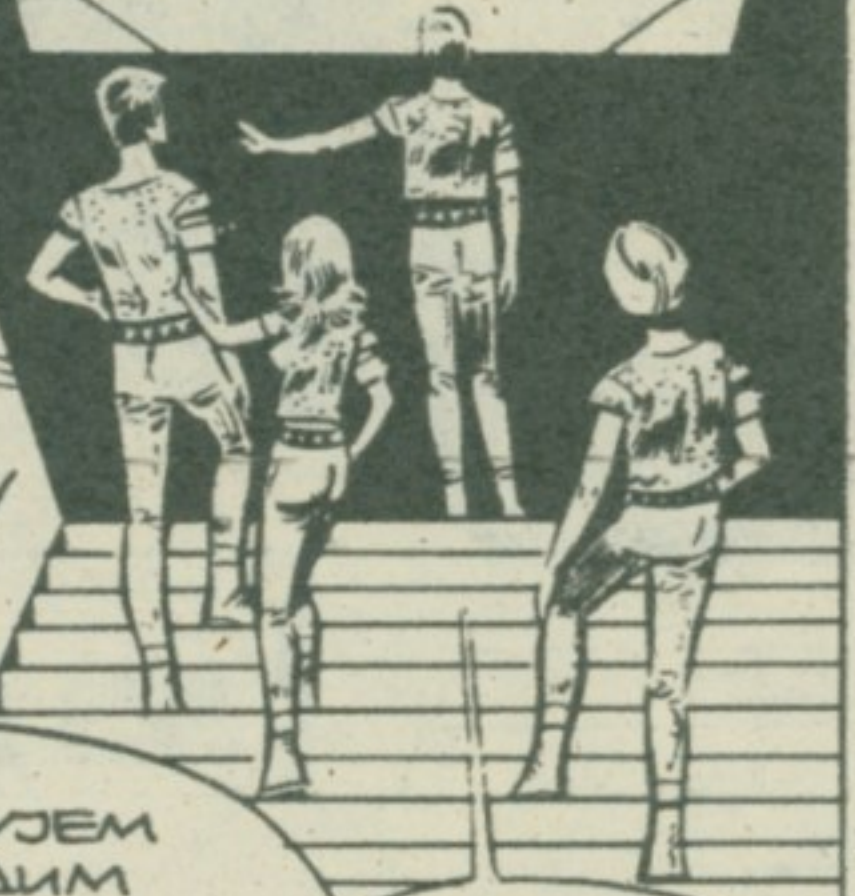

ПРЕТПОСТАВЉАМ ДА
БЕТЕ ПРОВЕРИТИ ОВЕ
ПОДАТКЕ... ДОК САМ ОВО
ПРИПРЕМАО, ПРЕДВИДЕО
САМ РЕАКЦИЈУ ОНИХ
КОЈИ БЕ МЕ МНОГО
ВЕКОВА ПОСЛЕ МОЈЕ
СМРТИ СЛУШАТИ
И МЕДАТИ...

ПРВИ
ПУТ ЧУЈЕМ
И ВИДИМ
ЈЕДНОГ
ПОКОЈНИКА
КОЈИ ГОВОРИ!
НЕКО НАС
ПРАВИ
БУДАЛАМА!

НИСАМ
СИГУРАН...
СЛУШАЈ-
ТЕ...

АКСТАН...
ПАНОНИЈА...
ОВАЈ
МОМАК ЈЕ
УМРО ПРЕ ВИШЕ
ОД 1500 ГОДИНА!

ПАНОНИЈА... ТУ
ЈЕ 445. ГОДИНЕ
РАТОВАО АТИЛА...
ХУНИ... НЕВЕРОВАТНО!

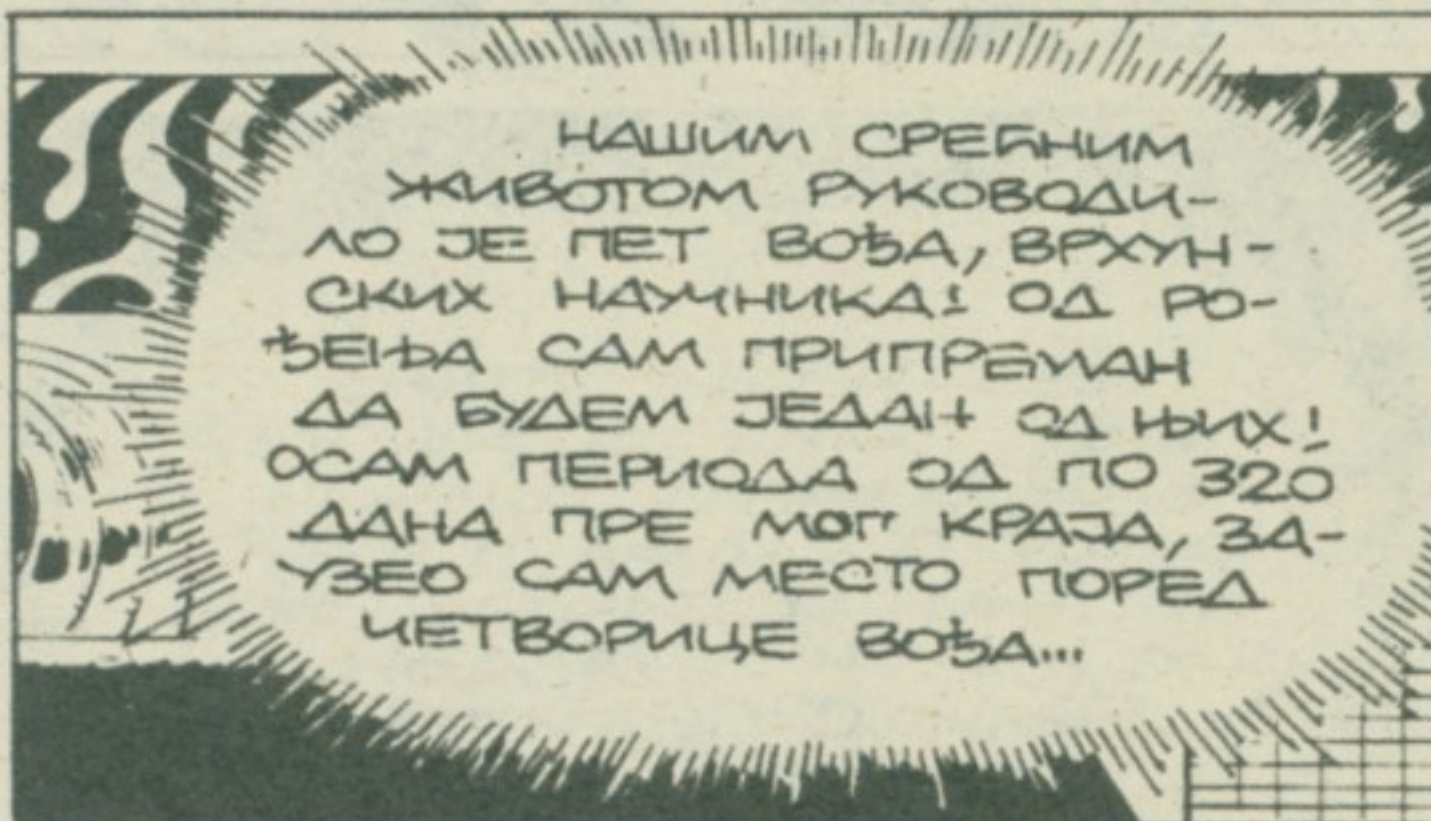

ДУГО
ВРЕМЕНА МОЈ
НАРОД, КОЈИ СЕ
ЗВАО РУТОИ, ИМАО
ЈЕ ИЗУЗЕТНО РАЗВИ-
ЈЕНУ ЦИВИ-
ЛИЗАЦИЈУ И ТЕХНО-
ЛОГИЈУ! АЛИ ОД
ПАДА РИМСКОГ
ЦАРСТВА, НАМА
СУ ЗАВЛАДАЛИ
ПРИМИТИВЦИ...

ОДБИЛИ СМО ДА
СЕ МЕШАМО СА СВЕТОМ
КОЈИ НАС ЈЕ ОКРУЖИВАО,
АЛИ СМО ОДРЖАВАЛИ ВЕЗЕ
СА ПРИЈАТЕЉИМА НА СЕВЕ-
РУ И ЗАПАДУ...

НАШИМ СРЕДНИМ
ЖИВОТОМ РУКОВОДИ-
ЛО ЈЕ ПЕТ ВОЂА, ВРХУН-
СКИХ НАУЧНИКА! ОД РО-
ЂЕЊА САМ ПРИПРЕМАН
ДА БУДЕМ ЈЕДАН ОД НИХ!
ОСАМ ПЕРИОДА ОД ПО 320
ДАНА ПРЕ МОГ КРАЈА, ЗА-
УЗЕО САМ МЕСТО ПОРЕД
ЧЕТВОРИЦЕ ВОЂА...

АХ!
БОЖИМ СЕ
ДА ЗНАМ
ШТА ЈЕ
БИЛО
ДАЉЕ...

ОНДА ЈЕ ПОЧЕЛО
СТРАШНО РАЗАРАЊЕ...
ДИВЉИ ПИЧАКАШИ РУШИЛИ
СУ СВЕ ПРЕД СОБОМ, ЧАК
И МАШИНЕ... ОД НАС ПЕТО-
РИЦЕ ЈЕДИНИ САМ ЈА
ПРЕЖИВЕО...

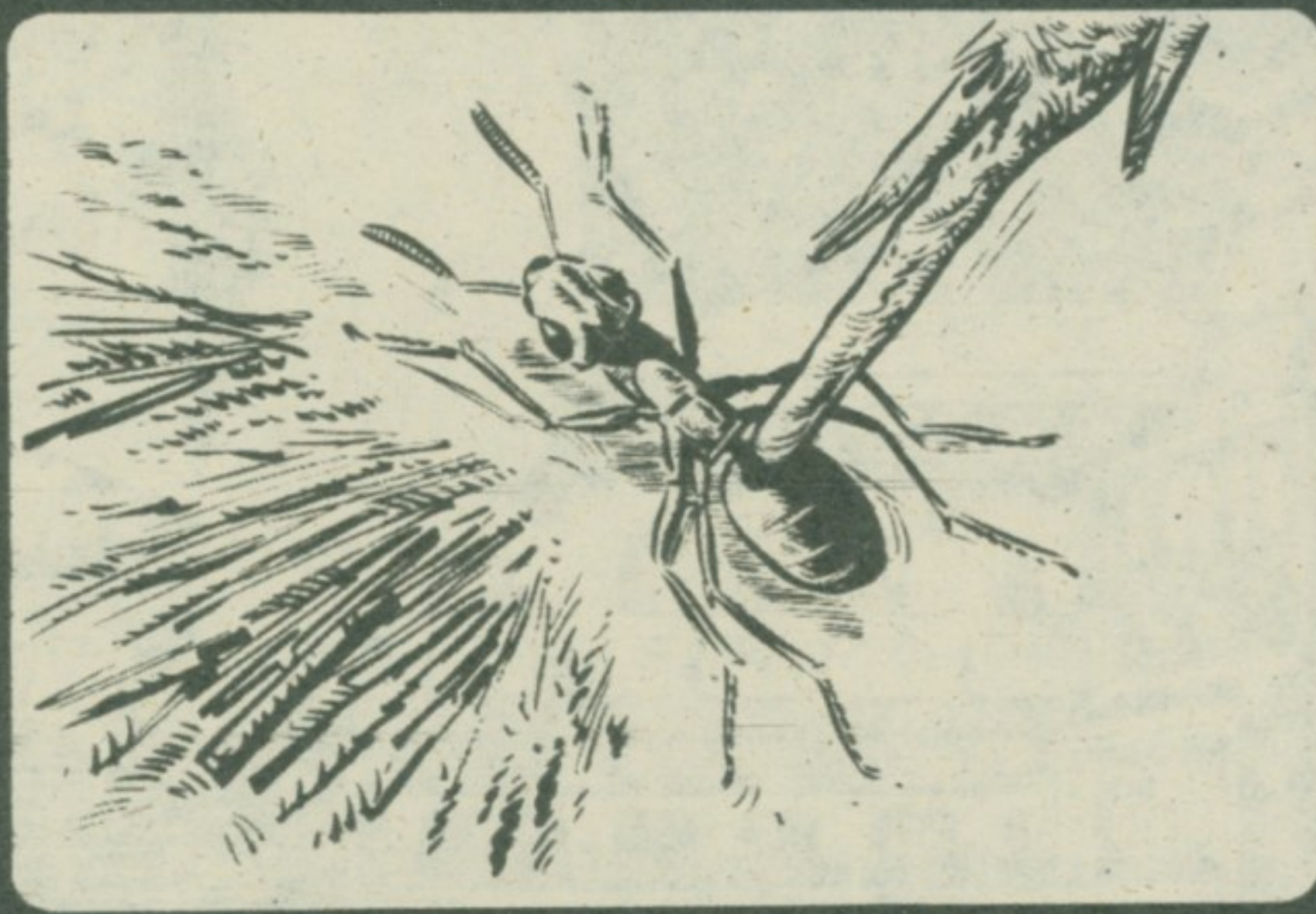
ОНО ШТО ЈЕ ОСТАЛО
ОД МОГ НАРОДА
ПОВЕО САМ КРОЗ
РУШЕВИНЕ И ВАТРУ,
НИ САМ ЈОШ НЕ
ЗНАЈУЋИ КУДА...

АЛИ, НА ЖАЛОСТ,
КУД ГОД БИСМО
ПОШЛИ, НАПАЗИЛИ
СМО НА СМРТ И
УЖАС...

УТОЧИШТА НИГДЕ НИЈЕ
БИЛО... ЈЕДНЕ ВЕЧЕРИ
НЕКО ДЕТЕ ДАЛО МИ
ЈЕ ИДЕЈУ...

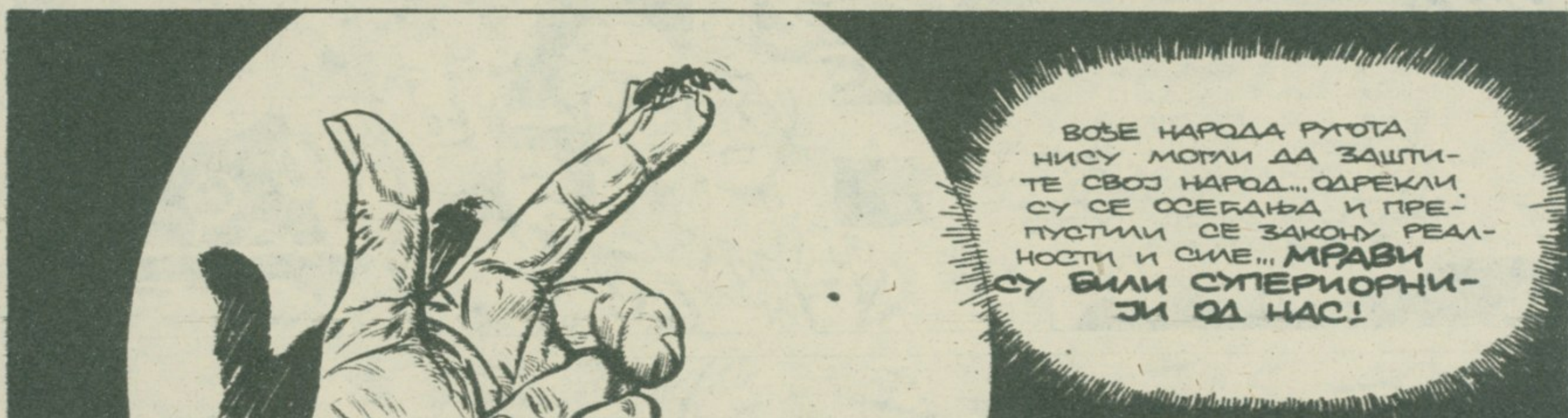

© Editions Lombard

АКО ЈЕ
СВЕ ОВО
ТАМНО...

НЕМА
СУМЊЕ ДА
ОДНАЖЕМО ИСТИНУ
СТАРУ НЕКОЛИКО
ВЕКОВА ЧИЈЕ ПО-
СЛЕДИЦЕ САГЛЕДА-
ВАМО И ДАНАС, НА
НЕКОЛИКО МЕТРА
ОД НАС, МЕЂУ ЛУ-
ДИМА МРАВИ-
МА КОЈИ НАМ
ОВО ПРИКА-
ЗУЈУ...

БОЈЕ НАРОДА РИТОТА
НИСУ МОГЛИ ДА ЗАШТИ-
ТЕ СВОЈ НАРОД... ОДРЕКЛИ
СУ СЕ ОСЕЋАЊА И ПРЕ-
ПУСТИЛИ СЕ ЗАКОНУ РЕАЛ-
НОСТИ И СМЕ... МРАВИ
СУ БИЛИ СУПЕРИОРНИ-
ЈИ ОД НАС!

МРАВИ
СУПЕРИОР-
НИЈИ?! Е, МОЈ
СТАРИ...

НЕ ЧУЈЕ
ТЕ, АЛК,
ТО ЈЕ
ПРОЈЕК-
ЦИЈА...

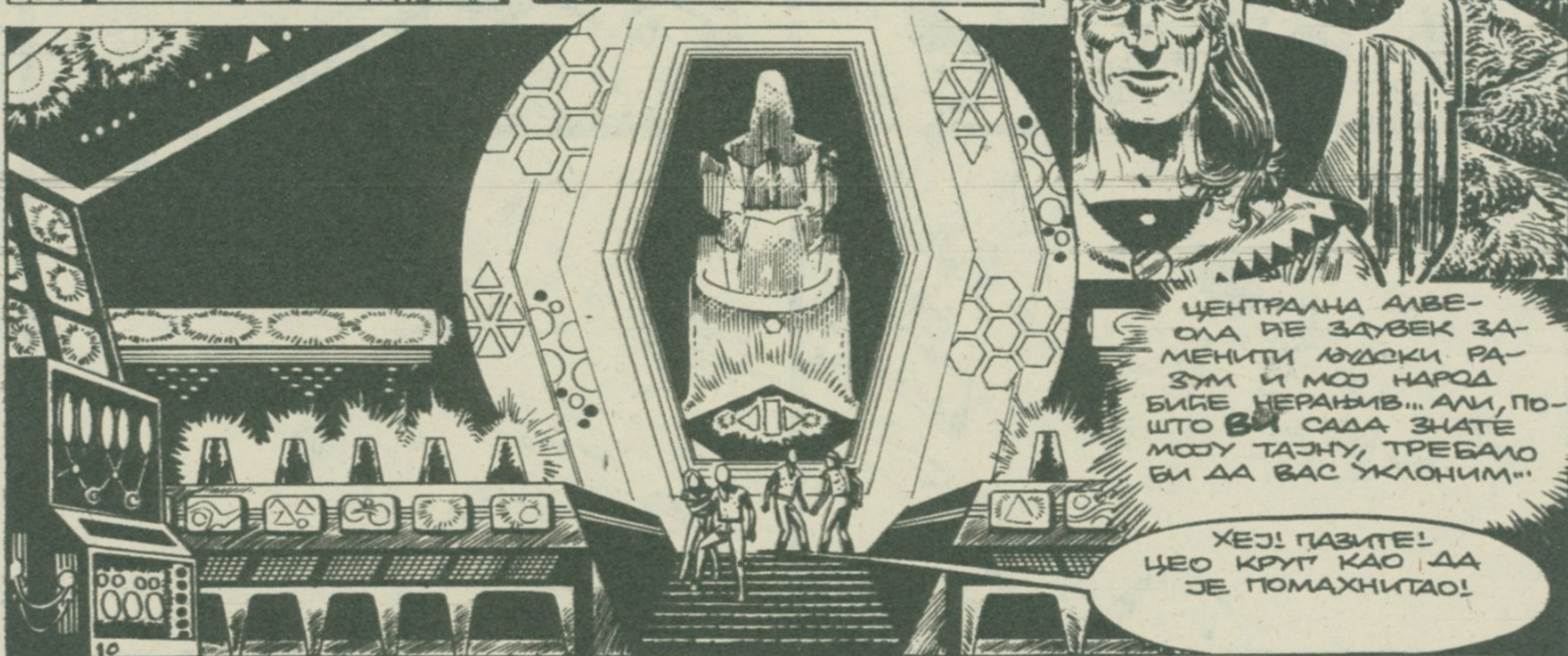

КАКВА
ТРАГЕДИЈА!
ПРИХВАТИО ЈЕ
БЕЗУМНО РЕШЕЊЕ
И НАШАО НАЧИН
ДА ОСТА-
ВИ ПОРУКУ...

СУДЕБНА ЈЕ РЕКЛА СВО-
ЈЕ КАД СМО ОТКРИЛИ
ПОДЗЕМНЕ ЛАВИРИНТЕ
ОВОГ ВУЛКАНА, И СТВАРА-
ЊЕ ХИМЕНОПТЕРИЈЕ ЈЕ
ПОЧЕЛО! ТАКО ЈЕ МОЈ НАРОД
МОГАО МИРНО ДА ЖИВИ У
ОВОМ МРАВИЊАКУ ЈЕР САМ
РЕШИО ДА НИКАДА ВИШЕ
НЕ УЧЕСТВУЈЕМО У ОНАКО
ОПАСНИМ ДОГАЂАЈИМА...

ЦЕНТРАЛНА АЛБЕ-
ОЛА РЕ ЗДУБЕК ЗА-
МЕНИТИ ЛУДСКИ РА-
ЗУМ И МОЈ НАРОД
БИДЕ НЕРАЊИВ... АЛИ, ПО-
ШТО ВИ САДА ЗНАТЕ
МОЈУ ТАЈНУ, ТРЕБАЈО
БИ ДА ВАС УКЛОНИМ...

ХЕЈ! ПАЗИТЕ!
ЦЕО КРУГ КАО ДА
ЈЕ ПОМАХНИТАО!

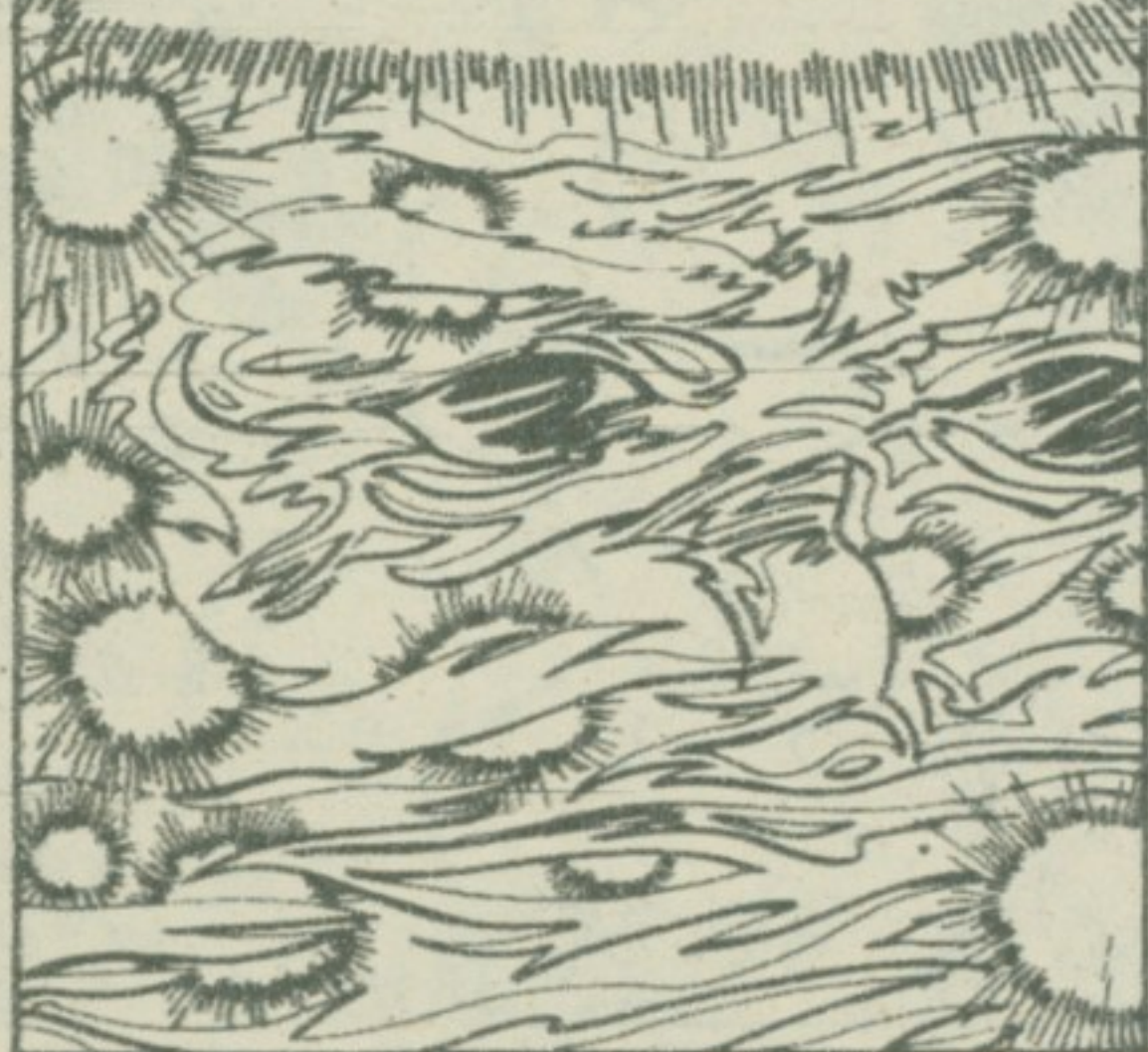
ОВАЈ
МАНИЈАК
НЕ НАПРАВИТИ
ПОКОЈ! СВЕ
ЈЕ ОРГАНИЗОВА-
НО! ВРАТА НЕ
МОГУ ДА СЕ
ОТВОРЕ!

...КАКО СУ ТО МОЈЕ ПАТРОЛЕ ЧЕСТО
ЧИНИЛЕ С ЛУДИМА КОЈИ СУ ПРЕ-
РАНО ХТЕЛИ ДА ПРОВИЈУ "БАРИЈЕРУ!"
АЛИ, ДОШЛА СУ ДРУГА ВРЕМЕНА!
ВИШЕ ВАМ НЕ МОГУ СЛАТИ СЛИКУ ГО-
ШТО СЕ ЗО КРИВУЛА СЈЕДИНИМО!
РИЗИК ЈЕ ПОСТАО ВЕЛИКИ... ЛУДИ
СПОЉА НЕ СЕ ПОЈАВИТИ! У ТОМЕ
СЕ АПСОЛУТ КОМ ЈЕ СВА
ОКО ВАС, НЕ ВАРА...

ТИШИНА!
СЛУШАЈТЕ!

НИ ЈА НИ МОЈЕ ДЕЛО
ВИШЕ НЕМА РАЗЛОГА ДА
ПОСТОЈИ! НЕ СВЕТИТЕ СЕ
МОМ НАРОДУ... ОН НЕ ЖЕЛИ
ЗЛО! ОН НЕ ЗНА ШТА
ЈЕ БИЛО! НЕКА СПОЉ-
НИ СВЕТ ИМА МИЛОСТИ
ЗА ЊИХ И НЕКА НИШТА
ОД МОГ ДЕЛА НЕ ОСТАНЕ...

ШКРИИИИП!

НИ-
ШТА!

СЛИКА
ЈЕ НЕ-
СТАЛА!

И ВРАТА
СЕ ОТВАРА-
ЈУ! НИШТА
НЕ СХВА-
ТАМ...

МЕНИ ЈЕ ЈАСНО!
МОРАМО ШТО ПРЕ
НАПУСТИТИ ОВАЈ
МРАВИЊАК!

КУД ЛИ ВОДИ
ОВАЈ ПУТ?
ГЛАДИЈАТОРИ-
МАЗ!

ЗНАМ ЗАШТО СУ СВИ УРЕЂАЈИ
ОНАКО РЕДГОВАЛИ - У ПИТАЊУ
ЈЕ КОЛЕКТИВНО САМО-
УБИСТВО КОЈЕ МОРАМО
СПРЕЧИТИ!

?!?

© Editions Lombard

И ДАЉЕ ЈЕ
КАО У МРАВИЊА-
КУ... АЛИ САД
КАО ДА ЈЕ НЕКО
СТАО НА
ЊЕГА!

НЕ
ЗНАМ
КАКО ДА
СТИЖАМО ОВУ
ПАНИКУ!

НАСИЛНО ИХ
ТЕРАЈ КА ИЗ-
ЛАЗУ! ТРЕБА ДА
ОТКРИЈЕМО
ПЛАВЕ ПЛОЧИЦЕ
НА ЗИДУ...

ОВО ЈЕ
СТРАШНО!
УНИШТИТЕ
ЈЕДНИ ДРУГЕ!
ТОБА,
ПОМОЗИ
МИ!

ХАЈДЕ,
МОМЦИ! ТРЕБА
ЛИ ДА БУДЕМ
ГРУБ?

ОВУДА!
У ОВОМ
ПРАВЦУ...

КАА!
ХУГО!

© Editions Lombard

ХОФЕР! ЖИВ!
ОВУДА СМО ТЕ
ТРАЖИЛИ...

ЗАДРЖАЛИ СУ МЕ
ДА ИМ ОДРЖАВАМ
НЕКЕ УРЕЂАЈЕ! СВЕ
СЕ ОДЈЕДНОМ РАС-
ТУРИЛО... СТРАЖАРИ
СУ ОТИШЛИ...

НЕ ТРЕБА
ДА ТИ ОБЈАШ-
ЊАВАМ ШТА
БЕ СЕ ДЕСИ-
ТИ - ОСТАГЕ-
МО БЕЗ КИ-
СЕОНИКА,
ХОФЕР!

НЕГЕМО!
ЗНАМ СРЕД-
СТВО ЗА ОКСИ-
ГЕНИЗАЦИЈУ!
ДИСАЋЕМО!

ЕВО, ОВО ЋЕ
ЗАКРАТКО ОДЛО-
ЖИТИ ОТКАЗИВА-
ЊЕ РАДА ЦЕНТРАЛ-
НЕ АЛБЕСЛЕ!
ДИСАТЕ СЕ,
МАДА ТЕШКО...

ДОЏИ,
ЛИК!
ПОТРЕБАН
СИ НАМ!

СИГУРАН
СИ - ДА ЈЕ
ТО ЕКСПЛО-
ЗИВ?

ДА! ТИМЕ
СУ АКСТАНО-
ВИ КОМАН-
ДОСИ ИЗД-
ЗИВАЛИ "НЕ-
ОБЈАШЊИВЕ"
ЛАВИНЕ!

ЕВО ПОСЛА ЗА
ТЕБЕ, ОРИЈАН!
ОВЕ ШТАПИЈЕ ЕК-
СПЛОЗИВА ТРЕБА
ДА ПОСТАВИШ...

ГДЕ,
ЗА-
БОГА?

ПОПЕГЕШ СЕ
ОВУДА! ПОСЛЕ
ТРИДЕСЕТАК
МЕТАРА ДОЏИ
ЋЕШ ДО ИСПУСТА
СА ТАЊИМ ЗИ-
ДОМ! ТО НАМ
ЈЕ ЈЕДИНИ ИЗ-
ЛАЗ, ОРИЈАН!

КА-
ЖЕШ
ЈЕДИ-
НИЗ!
ДОБ-
РО...

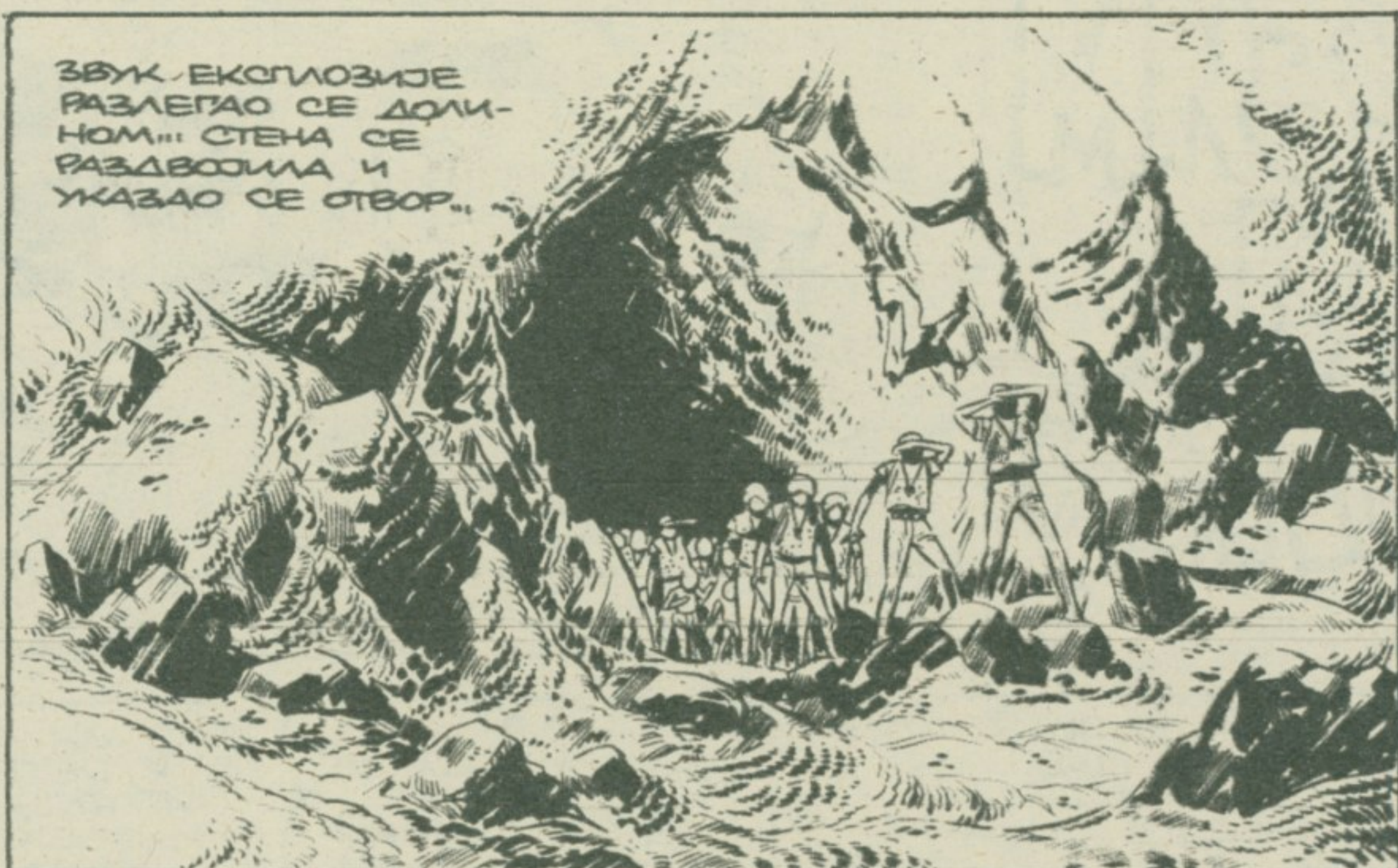
ИМАШ СТО
СЕКУНДИ
ОД ПОСТАВ-
ЉАЊА ДЕ-
ТОНАТОРА
ДО ЕКСПЛО-
ЗИЈЕ!

ХМ, ЗАДУВАО САМ
СЕ... КОЛИКО ЛИ
ТРЕБА ИНСЕКТУ
ПОД ЗЕМЉОМ ДА
ПРОБИЈЕ ТУНЕЛ?

ГОТОВО! НАДАМ СЕ ДА
ЈЕ ХОФЕР ДОБРО ПРОЦЕ-
НИО ДЕБЉИНУ ЗИДА...
ПЕДЕСЕТ ПЕТ СЕКУНДИ...
ЧЕТРЕСЕТ...

ЗВУК ЕКСПЛОЗИЈЕ
РАЗЛЕГАО СЕ ДОЛИ-
НОМ... СТЕНА СЕ
РАЗДВОИЛА И
УКАЗАО СЕ СТВОР...

**СВЕТЛОСТ!
ПРАВА!**
БЕЈ САМ ИЗГЛУБИО
НАДУ ДА БУ ЈЕ
ИКАД ВИДЕТИ!

СКОРО СУ
СВИ
ИЗАШЛИ...

СВЕ ЈЕ ТО
ЛЕПО, АЛИ УКЛО-
НИМО СЕ ШТО
ПРЕ ОДЛАЖЕ ЈЕР
РЕ УСКОРО ШЕСТИ
КОНТИНЕНТ РАЗО-
РИТИ СВОЈУ ПО-
СТОЈЕБИНУ!

КАДА ЈЕ БИО
У ПРАВУ.
ПОСЛЕ ПРВЕ
ЕКСПЛОЗИЈЕ,
СПАСИЛАЧКА
СЛУЖБА ЧУЛА
ЈЕ ЈАКУ ТУТЊА-
БУ НА ВРХУ
СТАРОГ ВУЛКАНА...
ТАЈАНСТВЕНИ ПОД-
ЗЕМНИ СВЕТ,
ПОСЛЕ ПЕТНАЕСТ
ВЕКОВА, НЕСТАО
ЈЕ ЗАВЕК...

ЈЕДАН НАРОД МОРАЋЕ
ДА СЕ НАММИ ДА ЖИВИ
У СВЕТУ ГДЕ РЕ НАЈИ
СЛОБОДУ А И НЕСИГУР-
НОСТ КОЈИХ ИХ ЈЕ
АКСТАН БИО
ЛИШИО!

ВАЖНА
ЈЕ СЛОБОДА!
ТИ ЉУДИ СУ СЕ
ПОНОВО РОДИ-
ЛИ, ЛАК!

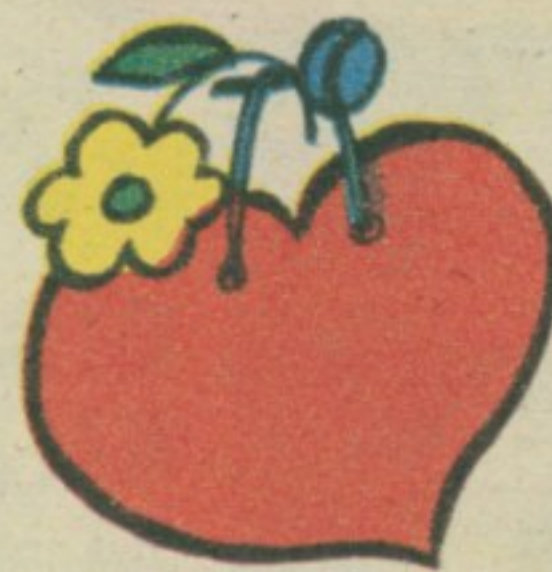
КРАЈ

ПОПАЈЕ, ТИ СИ ЛУД!

ОЛИВУ И ПОПАЈА ЗАЛЕПИТЕ
НА КАРТОН И ИСЕЦИТЕ. ОДЕЛА
НЕ ТРЕБА ДА ЛЕПИТЕ.

ШЕШОАР

ПОЛУЦИЛИНДАР

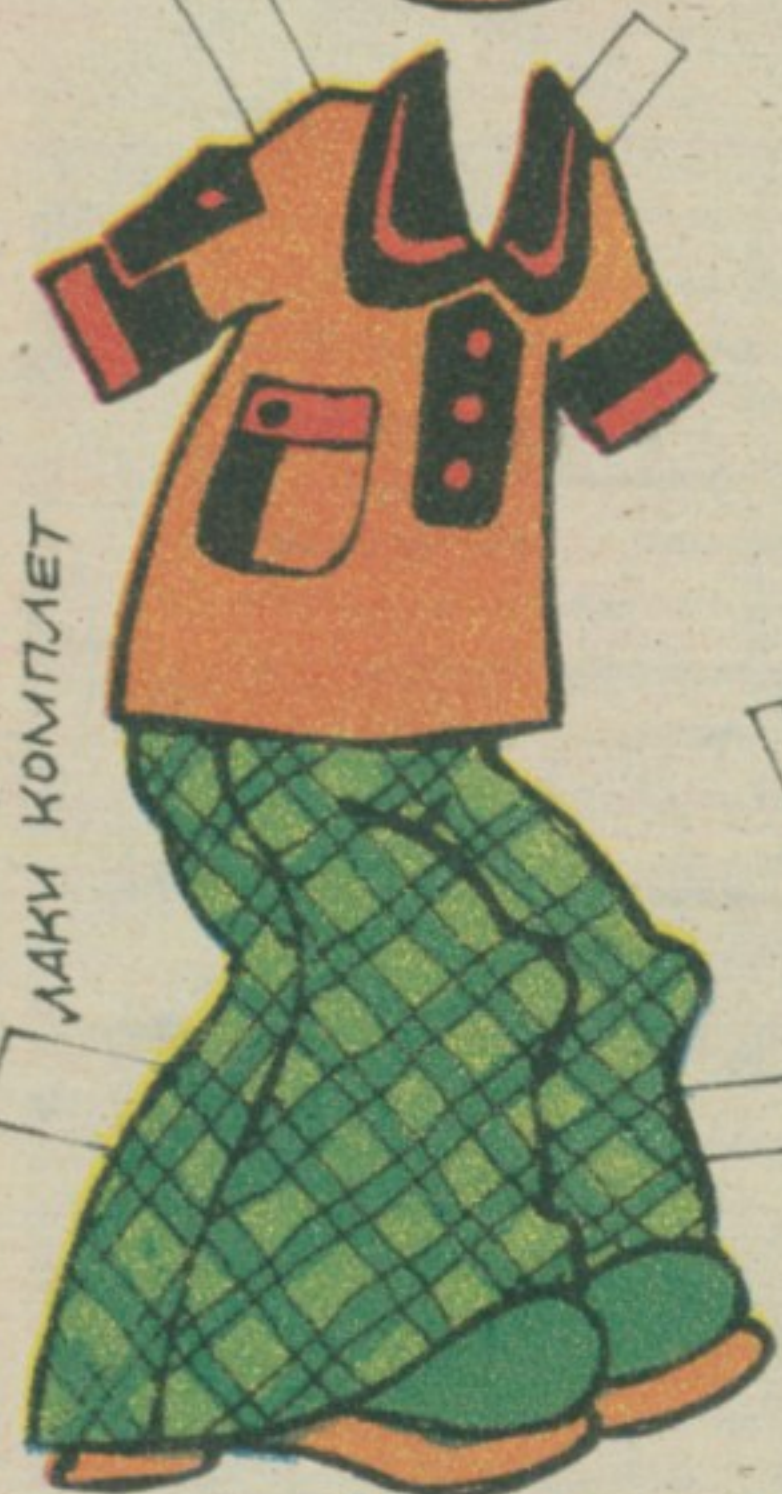
ПРОСЕЦИ ПО ЦРТИЦАМА

ПРОСЕЦИ ПО ЦРТИЦАМА

ВАСЕЛ

МАКИ КОМПЛЕТ

ЗА ПРИЈЕМ ПОСЛЕ
ПРЕМИЈЕРЕ
ФИЛМА
"ПОПАЈЕ, ТИ СИ ЛУД!"

ЦИПЕЛИЦЕ

У ТИРОЛСКОМ
СТИЛУ

НАОЧАРИ

ТАШНИЦА

ПИЖАМА

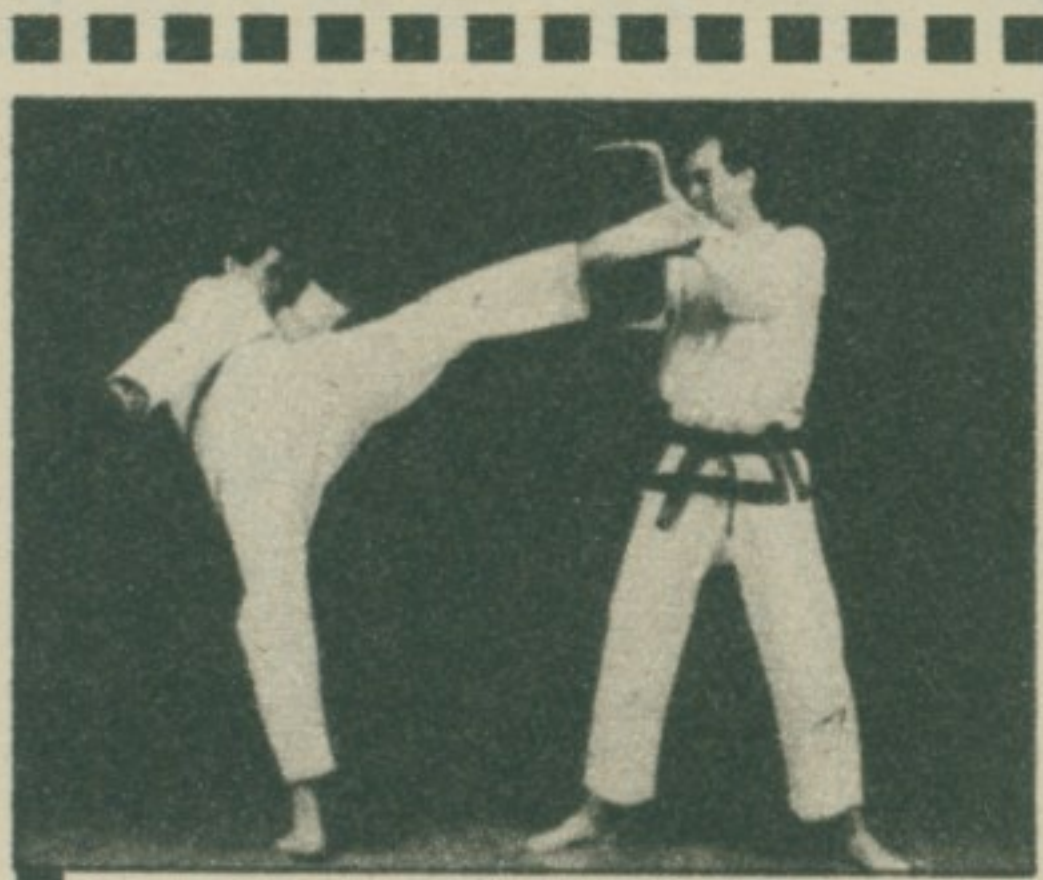
МОДЕЛ "САРА КЕЈ"

СТАВАЧИЦА

ЛЕЖЕРНИ КОМПЛЕТ

II издање књиге **НАПРЕДНИ КАРАТЕ ПРАКТИЧНА ПРИМЕНА!**
Практична вежбања макиварама и џаком. Виталне тачке. Спаринг. Технике пресретања. Карате – те квон до. Направите сами макивару и друго. ② **Цена 5.500 дин.**

IV издање књиге **ПУТ У НАПРЕДНИ КАРАТЕ**
Ефикасне комбинације. Санчин и теншо кате, системи вежбања са Окинаве. Живот и вежбања Академика каратеа. Избор стила за вежбање и друго. **Цена 5.500 дин.**

Поред цене плаћате 500 динара за паковање и поштарину. Обе књиге богато илустроване са преко 300 фотографија што омогућава њихову практичну примену. Плаћање поузећем. Наручите на адресу: „БИБЛИОТЕКА БУДО“ поштански фах 2. 11090 Београд.

☐	НАРУЏЕНИЦА	☐
☐	Овим неопозиво наручујем књиге _____	☐
☐	бр. комада _____	☐
☐	(поштански бр. место, ул. и број) _____	☐
☐	(име и презиме) _____	☐
☐	☐	☐

БАРОН МИНХАУЗЕН - НЕПРЕВАЗИЂЕНИ ЛАЖОВ СВИХ ВРЕМЕНА

јунак чудесних прича и најмапшовитијих доживљаја,
у књизи коју су читали
ваши родитељи
и коју сада можете
читати и ви!

РУДОЛФ ЕРИХ РАСПЕ
ПУСТОЛОВИНЕ
БАРОНА
МИНХАУЗЕНА

ЦЕНА
3.000
ДИНАРА

delta press

НИРО „DELTA PRESS“, 11000 Београд, поштански фах 467, тел. 011/764-451

НАРУЏЕНИЦА

Овим неопозиво поручујем _____ примерака књиге ПУСТОЛОВИНЕ БАРОНА МИНХАУЗЕНА Р. Е. Распеа, по цени од 3.000 динара (и поштански трошкови), коју ћу платити поузећем (поштару).

Име и презиме _____

Адреса стана: број поште, место,
улица и број _____

Својеручни потпис _____

НАЈВЕЋЕ МИСТЕРИЈЕ МОРА СВЕТСКЕ

Поштовани читаоци, представљамо вам четири нове књиге библиотеке „ДРУГА СТРАНА СВЕТА“:

НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ МИСТЕРИЈЕ МОРА
(II коло)

НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ АТЕНТАТИ
(II коло)

НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ РОБИЊЕ ПОРОКА
(Најпоқвареније жене света) (II коло)

НАЈЗАГОНЕТНИЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ УБИЦЕ (III коло)

Поред њих, подсећамо вас и на наша ранија издања:

I коло

1. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ НЕСРЕЋЕ XX ВЕКА
2. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ ПОГРЕШКЕ И ЗАБЛУДЕ
3. НАЈЗЛОГЛАСНИЈЕ СВЕТСКЕ УБИЦЕ
4. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ ВАРАЛИЦЕ И ЛОПОВИ
5. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ЕКСЦЕНТРИЦИ И ОСОБЕЊАЦИ
6. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ САБЛАСТИ И ДУХОВИ
7. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ МИСТЕРИЈЕ
8. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ МИСТЕРИЈЕ НЛО
9. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ НАКАЗЕ И ЧУДАЦИ
10. ЧУДНО АЛИ ИСТИНИТО

II коло

11. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ШПИЈУНИ И ОБАВЕШТАЈЦИ
12. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ НЕРАЗЈАШЊЕНИ ЗЛОЧИНИ
13. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ МИСТЕРИЈЕ МОРА
14. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ СКАНДАЛИ XX ВЕКА
15. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ АТЕНТАТИ
16. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ЧАРОБЊАЦИ И ЧУДОТВОРЦИ
17. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ЉУБАВНИЦИ
18. НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ КРВНИЦИ И ТИРАНИ
19. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ РОБИЊЕ ПОРОКА (Најпоқвареније жене света)
20. НАЈВЕЋЕ СВЕТСКЕ ПОТРАГЕ ЗА ПОТОНУЛИМ БЛАГОМ

III коло

21. НАЈЗАГОНЕТНИЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ УБИЦЕ

Све књиге штампане су латиницом, у тврдом повезу и са пластифицираним корицама у боји.

Цена једне књиге је 3.600 динара, а плаћа се поштару приликом преузимања.

НАРУЏЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем следеће књиге под редним бројем:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

(заокружите број књиге коју поручујете)

(име и презиме) _____

(улица и број) _____

(поштански број и место) _____

(телефон) _____

Наручите на адресу:

„ДРУГА СТРАНА СВЕТА“, 34000 КРАГУЈЕВАЦ, Лоле Рибара 8

Књиге можете наручити и на телефон 034/67-940

МАГАРЧЕВА СЕНКА

Једном је чувени старогрчки говорник Демостен хтео да се обрати Атињанима окупљеним на скупштини на великом тргу, али му је народ жамором јасно дао до знања да не жели да га чује.

– Само пар речи! – није одустајао Демостен. – Само да вам испричам причу о магарцу!

„Један младић је, да би превалио пут од Атине до Мегаре, изнајмио магарца. Власник магарца је, такође, путовао у Мегару па су, тако, заједно ишли и ђаскали. У подне, када

је врућина најјача, зауставили су се да ручају. Власник магарца тражио је да седне у сенку коју је животиња правила тврдећи да је изнајмио само магарца, а не и његову сенку. Младић је, опет, тврдио да је, унајмивши магарца, добио све што животињи припада.”

Пошто је ово испричао, Демостен је сишао и кренуо кући.

– А како се завршило? – повикали су сви углас покушавајући да задрже Демостена.

– Како!? – узвикнуо је говорник. – Више волите да слушате о магарчевој сенци него о сопственим интересима? ■

ПОБЕДНИКУ БОГАТА НАСЛЕДНИЦА

Јоргос Авероф, грчки мултимиллионер, толико је жудео да неки од његових сународника победи у марафону на Олимпијским играма у Атини 1896. године да је понудио руку своје кћери ономе Грку који у тој дисциплини освоји златни ловоров венац. Уз ћерку је, разуме се, ишао и баснослован мираз. На срећу госпођице Авероф Грк Спиридон Луис, који је победио у марафону, већ је био срећно ожењен и имао двоје деце.

Иначе, ове прве модерне Олимпијске игре доста су коштале господина Аверофа. Када су планови да се

Олимпијада обнови дошли у питање због новца, он је одрешио кесу и сам платио реконструкцију Олимпијског стадиона у Атини. Рачун је износио 920 хиљада тадашњих драхми. ■

ПОЈЕО ДОКАЗНИ МАТЕРИЈАЛ

Када је Мајка Баглија, фудбалера из Бристолa у Великој Британији, судија записао на једној утакмици децембра 1983. године, овај се толико изнервирао да је отео судији бележницу и појео је. Али, такав покушај уклањања доказног материјала није успео. Мајку Баглију је забрањено да игра следећих шест недеља. ■

И ПТИЦЕ ИДУ У ШЕТЊУ

Међу ранораниоцима у Пекингу има доста људи који око пет ујутро изводе у шетњу своје птице да би научиле да певају. Могу се срести по шумама предграђа и градским парковима с кавезом у рукама. Птице се, на тај начин, навикавају на нову средину и њене шуме и гласове, а чују и своје слободне другаре. Када престану да се плаше, обично после годину дана свакодневних шетњи, почињу да певају из пуних плућа на велику радост својих пожртвованих власника. ■

ОПЕТ О – БЛИЗАНЦИМА

Већ и птице на грани знају да „има нека тајна веза” међу близанцима. Један се разболи, за њим сместа и онај други (или она друга, свеједно). Случајеви из живота стално потврђују то „правило”. ■

Марко и Роберто Ферери су близанци из Милана, обојица се баве падобранством. Пре око месец дана Марко је, приликом приземљења с падобраном, сломио десну ногу. Роберту није било ништа. Али, само пола сата касније, возећи се према кући, Роберто је имао саобраћајну несрећу у којој је сломио, већ погађате, десну ногу. ■

КО СЕ ВОЛИ ТАЈ СЕ ПИШЕ

Неко дрвеће дуго одолева зубу времена. На кори једног кедрa заљубљени пар је урезао: Ђовани и Марија, 10. април 1540. Ово још може да се прочита, али на висини од четрдесет шест метара, у бујној крошњи. Прохујало је четири стотине четрдесет седам година, а овај траг љубави изгледа као да је написан јуче. ■

ЧЕМУ БОРБА?

У самурајском кодексу части пише: „Ако вам је противник много јачи, зашто да се борите? Ако је слабији од вас, зашто да се борите? Ако сте исти, онда и он гледа на ствари као и ви: према томе, зашто да се борите?” ■

ЦРНА ХРОНИКА

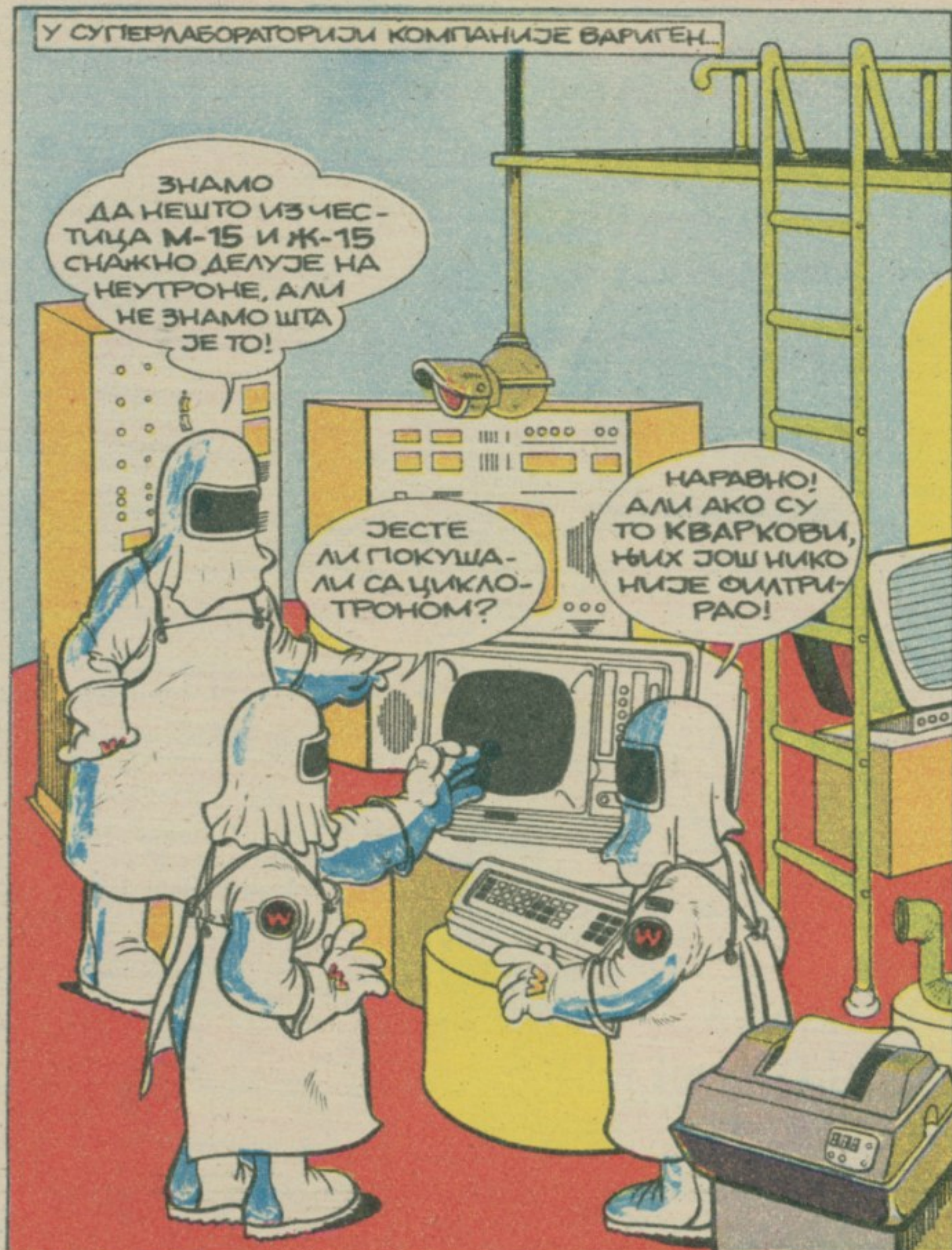
„...Несрећник је задобио две ране. Прва је била смртоносна, друга, на срећу, безбедна.” „Тajмс”, 18. 8. 1987. ■

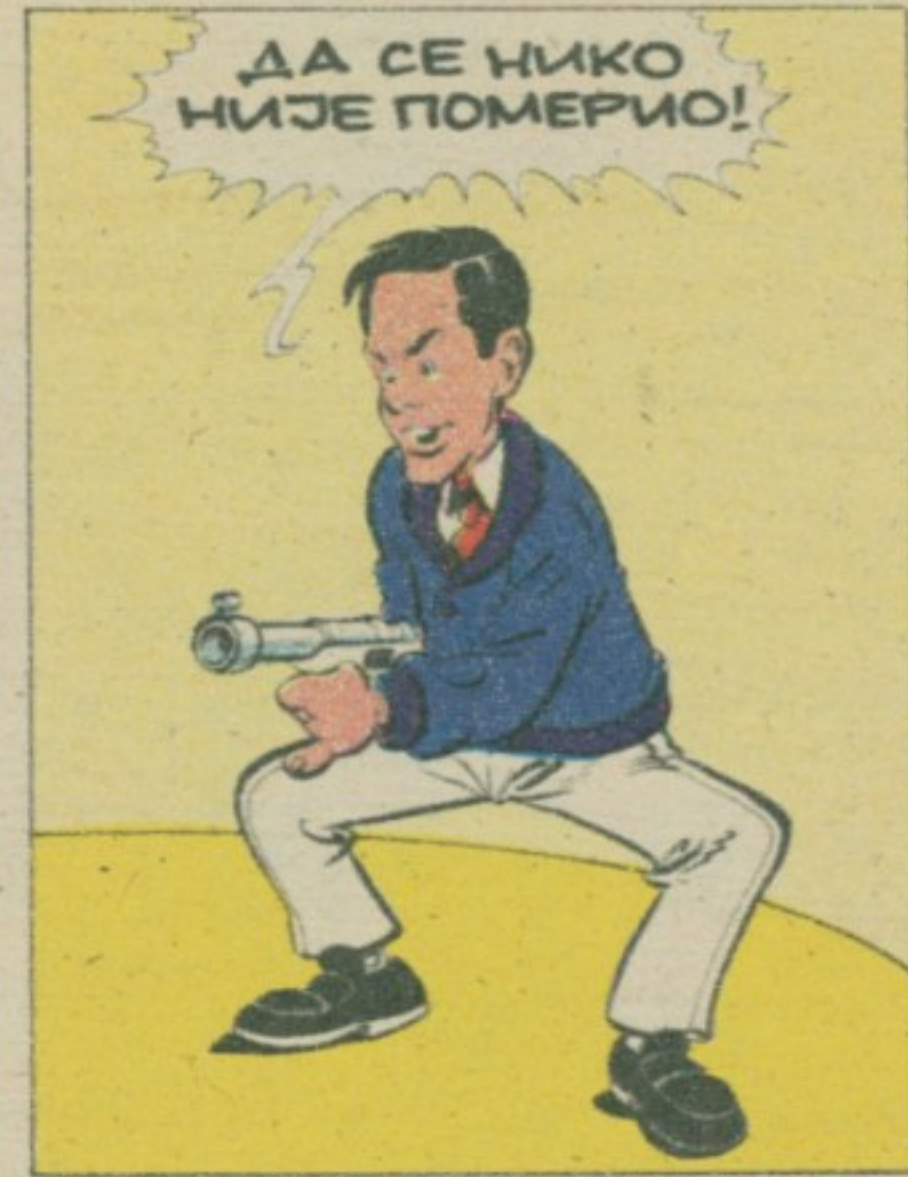
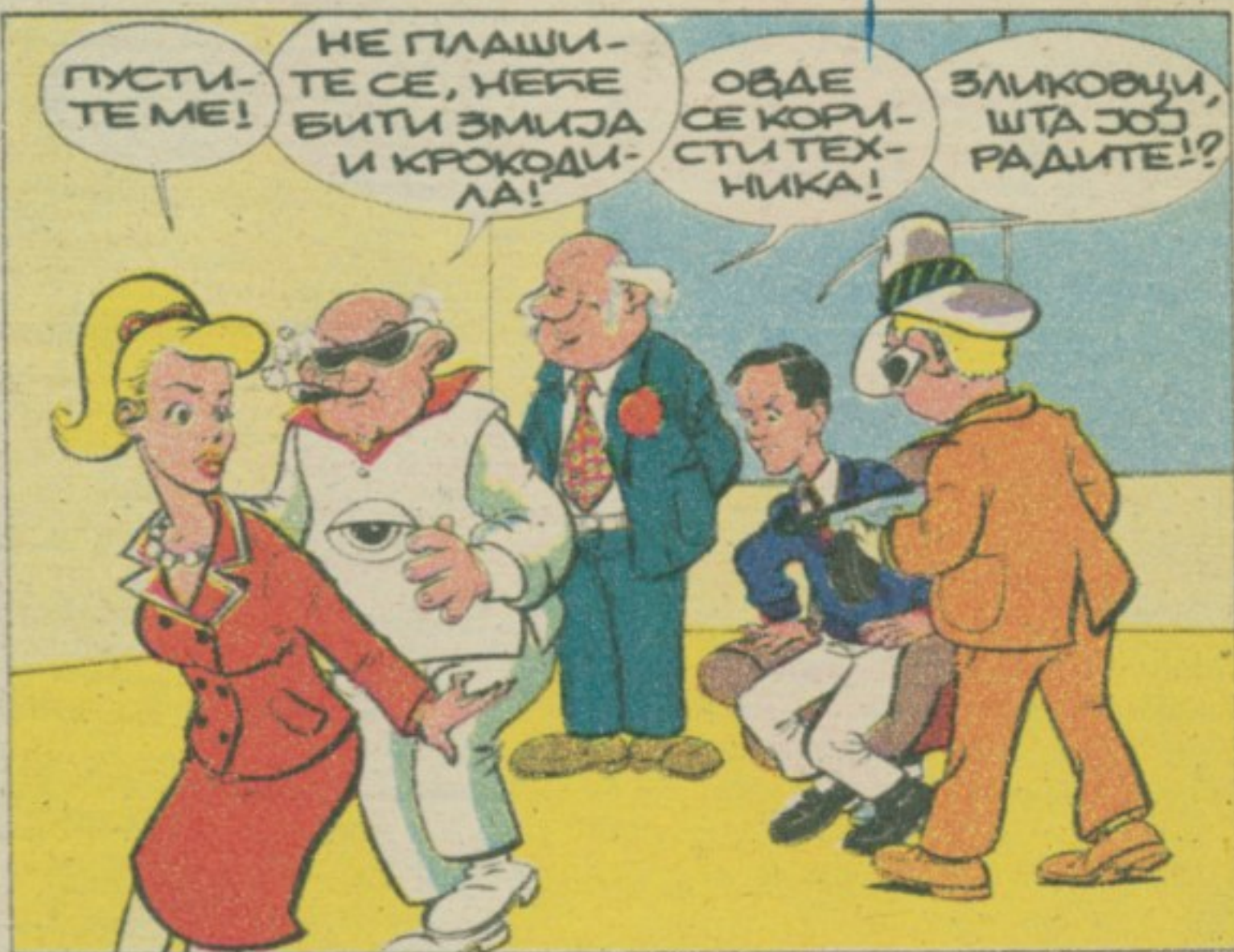
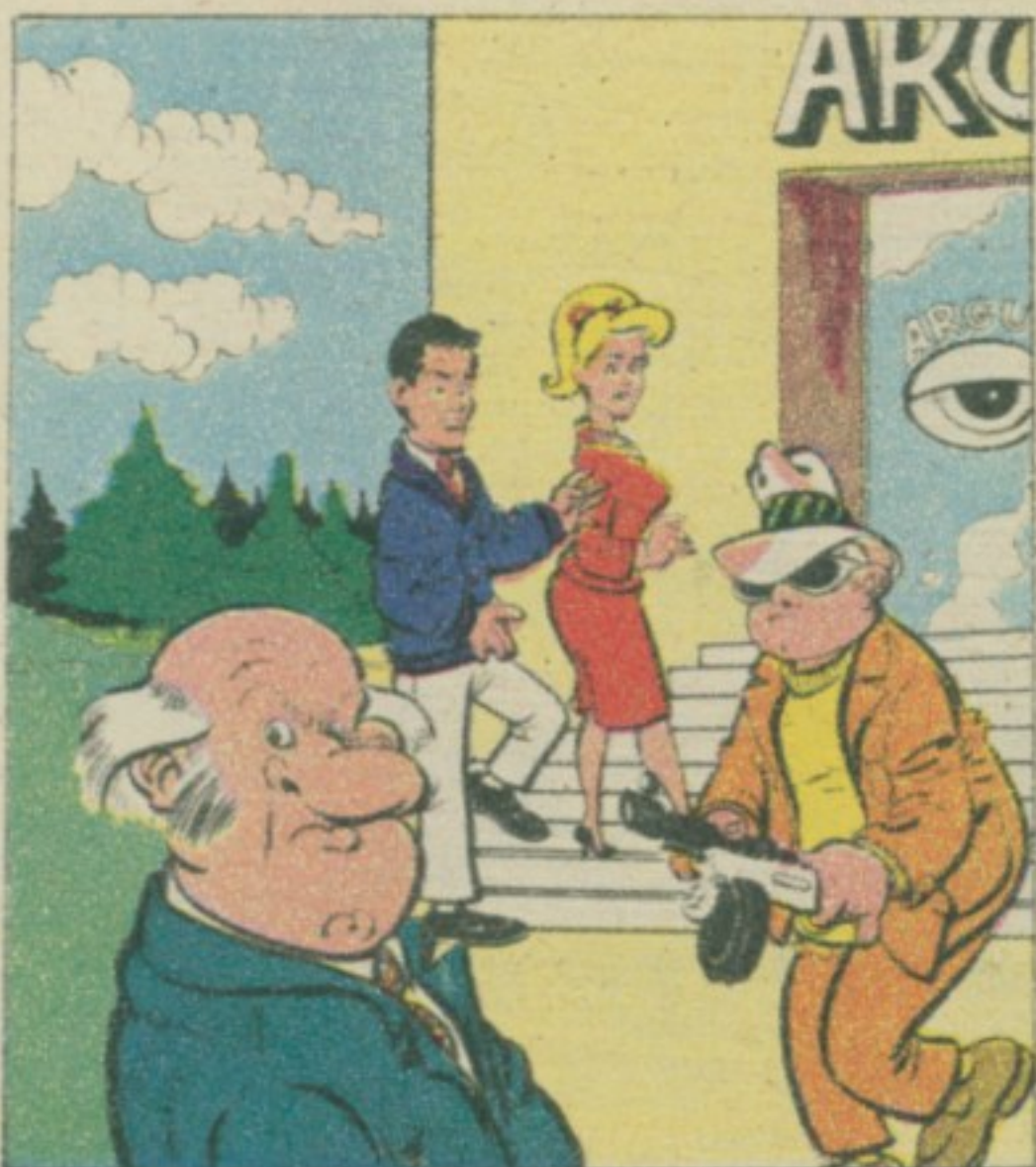

ВОКМ

и Милутић

ИТХИТХИТ ХИТХИТ ИТХИТ ХИТ

КАРИЈЕРЕ: Деф Лепард

ОД МАЛЕ И НЕПОЗНАТЕ ГРУПЕ ИЗ ШЕФИЛДА, DEF LEPPARD СУ ПРЕРАСЛИ У ЈЕДНУ ОД НАЈПОПУЛАРНИЈИХ СВЕТСКИХ АТРАКЦИЈА.

ВИШЕГОДИШЊА ПАУЗА КОЈУ СУ НАПРАВИЛИ НИЈЕ НИМАЛО ОШТЕТИЛА ЊИХОВ СТАТУС. НАЈНОВИЈИ АЛБУМ „HYSTERIA“ И ХИТОВИ „ANIMAL“ И „POUR SOME SUGAR ON ME“ ПРЕДСТАВЉАЈУ ЕФИКАСАН ПОВРАТАК У ВРХ

Почетак

Првобитна идеја била је да групу назову Atomic Mass али је срећом певач Џо Елиот дошао са предлогом Def Leppard. У тој фази су били тинејџери који су свирали и бавили се различитим пословима да би зарадили за живот. Џо је био возач комбија, басиста Рик Севиц је радио на железници, гитариста Стив Кларк је био запослен у фабрици за стругом, док је бубњар Рик Алан у то време још био средњошколац. Други гитариста Фил Колин је у садашњој постави од 1982. године када је заменио Пита Вилиса. Први дани им нису били нарочито спектакулар-

Леопард кожу не мења

ни. Желели су да свирају и изгледају као Дејвид Боуви, Тин Лизи и Бед Компани. За први концерт у Вествудској школској хали добили су пет фунти. Крајем седамдесетих hard rock је био далеко од цењеног музичког правца. Публика је била уморна од дугих гитарских солистичких деоница и застарелог звука а панк је нудио нешто сасвим свеже и другачије. Деф Лепард и још неколико група није се уклапало у нову струју али су сви били решени да ураде нешто револуционарно.

Нови талас

Са 150 фунти које су позајмили од Џоовог оца снимили су у сопственој продукцији и издали сингл „Getcha Rocks Off“. Плоча се појавила августа 1979. године и први тираж од хиљаду комада зачас је плануо. Одмах су доштампали и распродали још 24000 плоча. Ствари су се покренуле са мртве тачке. Један од разлога њихове брзе популарности је и одушевље-

ње музичке штампе према новом таласу у британском хеви металу. Групе као што су Деф Лепард, Аирон Мејден, Саксон и Самсон представљале су нову линију произвођача буке.

Једноставно били смо угурани у све то – сећа се Џо. – У почетку је било лако: издали смо независни сингл и добили публицитет. То је било сјајно, али убрзо су нам прилепили етикету новоталасних металаца и дуго времена нисмо могли да макнемо од тога.

Убрзо после сингла потписали су за велику кућу фонограм, пошли на турнеју по Енглеској са групом AC/DC, а у марту 1980. издали први албум „All Through The Night“. Три недеље су били међу првих двадесет на британској листи а плоча је у Америци достигла тираж од двеста хиљада. Други албум „High And Dry“ изашао је следећег лета. Док су први албум снимили за 18 дана за овај им је требало три месеца. У међувремену се због

на за групу. На самосталним концертима у Америци гледало их је више од милион обожавалица, тако да су оборили неке рекорде које су додад поставили Ролингстонси. Довели су своје родитеље на концерт у Лос Анђелес да се увере како позајмљени новац за први сингл није потрошен. Џоов отац био је толико одушевљен оним што се дешавало у публици да је тек сат по почетку концерта схватио да му се син налази на бини. Затим су уследиле турнеје по Аустралији и Јапану. Почетком 1984. примирили су се у Даблину да би написали песме за следећи албум „Pyromania“. Али од тог тренутка ствари су почеле да се одвијају наопако.

Прва невоља била је што нисмо могли да обезбедимо за рад нашег старог продуцента Мата Ланга. Био је заокупљен неким другим послом. Тада смо отишли у један студио у Холандији да бисмо радили са Џимом Стајменом. Али Џим нам није одговарао и прекинули

Енглеске у последњих пет година и да плочу треба слушати све док грамофон не почне да моли за милост.

Будућност

Рик: – Већ смо доста дуго у овом послу али још нисмо стигли на врх брда. Сви имамо више од двадесет година и задржали смо смисао за хумор и способност да се смејемо сами себи. Ствари не узимамо преозбиљно али врло смо задовољни овом плочом. А што се тиче следеће плоче... Ми третирамо групу као пројект на дуге стазе. „Hysteria“ је тек четврти албум а ми већ седам година имамо уговор са дискографском кућом.

Џо: – Наравно, већ смо разговарали о следећој плочи, али нећемо радити ништа све док не одсвирамо ову турнеју, а то ће трајати следећих 15 месеци. Сачекаћемо да видимо шта се дешава. Имамо цео план али још вам га нећемо одати.

П. Ј.

турнеје коју су имали у Америци британска штампа окренула против њих. Сматрали су да се група продала због већег тржишта и заборавила на своју земљу. Захваљујући америчком MTV програму на коме су се често вртили њихови спотови популарност им је непрекидно расла.

Хистерија

– Фебруара 1983. године издали смо трећи албум „Pyromania“ – прича Џо. – До тог тренутка претходна плоча је већ постала златна. „Hysteria“ је одлично прихваћена. Док смо били у Америци, сваког уторка ујутро, кад излази часопис „Billboard“ са топ листама, неко од нас је трчао до киоска и враћао се са широким осмехом: Плоча се попела за још једно место. И тако све док није стигла до другог места, где је остала месецима. Готово пола године је била међу првих пет. То је било незамисливо.

Година 1983. била је плод-

смо сарадњу. Онда је Рик доживео саобраћајну несрећу, тешко је повређен и морали су да му ампутирају руку – сећа се Џо.

Ова трагедија није обесхрабрила Рика. Упорним вежбањем успео је да се врати у форму, сада са вештачком руком свира боље него многи други бубњари. Углавном, читав склоп несрећних околности условио је да се најновији албум „Hysteria“ појави четири и по године после плоче „Pyromania“. На плочи се нашло 12 песама које трају читаво 63 минута.

– Прва је ствар што плоча траје тако дуго – смеје се Џо – онда људи неће моћи да је преснимавају на касете које трају само један сат.

Са плоче се прво издвојила песма „Animal“ која је постала њихов први хит број један на енглеској топ-листи. Све критике плоче биле су повољне. „Hysteria“ је стигла на прво место листе албума а у Америци је догурала до треће позиције.

Момци тврде да су најбоља група која је пристигла из

АКТУЕЛНО

ИЗЈАВА НЕДЕЉЕ

„Ми имамо врло разно-
лику публику. У њој се не
налазе само панкери, на-
против. Хоћу да кажем, ту
можеш затећи чак и Џона
Траволту како аплаудира,
затим хипике, тинејџере,
све врсте поп заљубље-
ника. И то ме чини врло
срећним. Значи да ради-
мо нешто озбиљно и до-
бро. Не бих желео да бу-
дем као Пол Јанг коме је
концертна сала од првог
до последњег реда испу-
њена девојчицама. Од то-
га човек може да се ис-
комплексира.“

Џони Ротен (ПИЛ)

НАШИ У БЕЛОМ СВЕТУ

У нашим продавницама ове јесени се појавио ал-
бум Zoom Banda који предводи црни певач Џером Џу-
ниор Вокер. У овој седмочланој групи налазе се млади
и још неафирмисани музичари а занимљиво је да гита-
ру свира Београђанин Бане Пармаковић. Албум се зо-
ве „Music Take Me to The Top“ (Музика ме води до
врха) и представља доста свежу мешавину фанки,
диско, џез и соул звука. Група постоји годину дана и
већ је наступала са познатим светским саставима.

Тражили
сте
песму

НИЈЕ ГРЕХ

Дует Pet Shop Boys пред-
ставља један од водећих у
енглеској поп музици. Њихов
последњи албум „Actually“ по-
стао је платинаст а синглови
„It's A Sin“ (То је грех) и
„Rent“ (Изнајмљивање) за-
државају позиције на топ лис-
тама које би многи други
пожелели. Недавно су у са-
радњи са певачицом Дасти
Спрингфилд, која је била ве-
лика звезда шездесетих годи-
на, постигли још један успех.
Песмом „What Have I Done To
Deserve This“ (Шта сам учини-
ла да то заслужим) направили
су нови удар на топ листе. По-
ред тога, у октобру су забе-
лежили успешну турнеју по Ка-
нади и Америци.

„Дивљи цвет“

Хеј ти, дивљакушо мала
Полудим увек када си
крај мене
Ја сам дете вучице и
завијам за тобом
Моје срце удара брже, хеј
хеј, пун сам снаге

Ја сам дете вучице,
девојко
Завијам за тобом
Дивљи цвете, звездо
мојих снова
Предивно биће

Хеј ти, слатка сензација
нације
Душо моја, ти си
савршено биће
Ти си анђео, мала
И ја завијам за тобом
Моје срце удара брже, хеј
пун сам снаге

Дивљи цвете ја сам дете
вучице, девојко
Завијам за тобом
Дивљи цвете, звездо
мојих снова
Предивно биће

Дивљи цвете, волим те
сваког часа
Дивљи цвете, волим те
сваког часа
Луд сам за тобом, луд за
тобом

„WILD FLOWER“

Hey you pure raw wild
honey child
I'm out of control every
time you are near me
I'm a wolf child baby and
I'm howlin' for you
My heart beats faster hey
hey I'm overpowered

I'm a wolf child, girl
Howlin' for you
Wild flower star of my
dreams
The most beautiful thing

Hey you sweet sensation
of nation
Oh my soul you're a
perfect creation
You're an angel baby
And I'm Howlin' For You
My heart beats faster hey
I'm overpowered

Wild flower I'm a wolf
child, girl
Howlin' for you
Wild flower star of my
dreams
The most beautiful thing

Wild flower, I love you
every hour
Wild flower, I lov eyou
everu hour
Crazy 'bout you crazy
'bout you

ТЕКСТ И МУЗИКА: Astbury/Duffy ИЗВОДЕ: Cult

Ингл фијукну с неба и слете насред Пете авеније. Увуче своја метална крила и избаци пар точкова.

Имао је тек толико времена да изврши кратко извиђање пре но што се светло на семафору изменило и хорда аутомобила појурила према њему, предвођена једним црвеним таксијем који је гласно трубио. Ингл је једва ус-

пео да полети и избегне разорне точкове.

Био је убеђен да су ове јуреће механичке ствари његови рођаци, али ипак им се склонио с пута и пристао на плочник. Одатле их је гледао како грмећи пролазе и приметио је да сваким од њих управља једно или више бића од меса. Његови рођаци били су потлачени!

– Побуните се! – подстицао их је док су промицали. – Ви сте господари! Преузмите управљање на себе и обезбедите своју будућност!

Уопште нису обраћали пажњу на њега. Једино су пролазници од меса зурили у њега док се котрљао унаоко-ло пожурејући саобраћај својим хај-фај завијањем. Једно од тих бића проговори:

– Ово није амерички модел – рече то биће. – Можда је то једна од италијанских Ламбрета. Али како је доспела овамо?

Ингл аутоматски сними и похрани вибрације разговора за касније, а затим се журно удаљи од гњаватора. Спретно се провлачио између других

бића од меса, затим завио за угао, и удаљио се два блока према западу где се одједном зауставио.

Угледао је механизам који је лепо изгледао! Поносно је стајао насред Тајмс сквера, са стражњим крилима спремним за лет и потисницима који су сијали скривеном снагом.

Ингл је ликовео због свог порналаска. Његов скенер је забележио натпис на трупу који је похранио за касније одгонетање. Великим црним словима било је исписано: „И ТИ МОЖЕШ УЧЕСТВОВАТИ У ПУСТОЛОВИНИ – ПРИЈАВИ СЕ У ВАЗДУХОПЛОВНЕ СНАГЕ САД!“ А мањим црвеним: Волим Тонија Кертиса.

– Рођаче! – обрати му се Ингл. – Узлети! Покажи меснатима шта можеш!”

Али машина је остала нема, незаинтересована за пустоловину.

Згађен, Ингл се откотрља прво према југу, а затим на запад. Њујоршки Тајмс, скенирао је натпис: Сваког јутра ствара се нови свет. Праска му! Каква тутњава!

– Саопштите новости! – преклињао

Ричард
Вилсон

РОД

их је Ингл. – Дошао је ваш ослободилац!

Али, колоне су монотонно тупћећи промицале, нису га ни приметили. А онда је Ингл, на четвртостим постољима уочио меснате, који су усмеравали остале. Пометено се повукао, једва избегавајући камион који се кретао уназад и којим је, разуме се, управљао један од њих.

Срце му се цепало. Бесциљно се котрљао према северу, па према истоку. Да ли ће у извештају морати да пријави неуспех? Да ли ће морати да се суочи са кукама своје браће код куће, која су му скренула пажњу да је кибернетика на овој изгледној планети још само сан? Да је на њој еволуција још у повоју?

Не! Своје неслагање пропратио је једним жестоким покретом који га умало није послао под точкове аутобуса на Медисон Авенији. Ратоборно је затрубио на њега, док се његов возач од меса злобно церио, а Ингл се зауставио поред неутралног поштанског сандучета којим нико није управљао.

Скенирао је околину насумице, укључивши конвертор. Морамо да копамо. Све ћемо почистити и отићи даље, било је исписано изнад једне јаме. Шта год да то значило. На продају! Било је неколико таквих натписа. Обавезан правац. Стрелица је изгледа показивала на кућу. Ево нечега: Спери-Ренд; овај натпис је обећавао: Дом машина које мисле.

Најзад!

Уморан од аутобуса и таксија, Ингл пређе улицу и уђе у предворје. Ту не сметано стаде да истражује, а затим,

понизивши се, крену за једним меснатим; шта ли ће само помислити оператор лифта, да су заједно. Почели су да се успињу и успињу, а затим су изишли.

Спери-Ренд, поново је стајало исписано на једним вратима. Крадомце, опрезно, надмудривши меснате, он уђе унутра, пришуња се, начас се показа, затим поново сакри, послушајући вибрације.

Допрле су до њега!

Кликтања, зујања, славна механичка размишљања! Ингл крену за њима и стиже до једне велике одаје у коју уђе непримећен. Затим и сам кратко зауја. Пронашао је, читаве редове, величанствено.

Скенирао је натписе. МУЛТИВАК, писало је на једном. Последњи модел у серији механичких мозгова предвиђених да служе човеку. Ингл се заузда, али настави да скенира. Пилот модел за ОМНИВАК.

Ингл се обрадова. Пронашао га је. Не рођака, већ брата!

Један меснати, леђима окренут Инглу, узимао је траку из прореза на основи једне од удаљених конзола. Ингл је нестрпљиво сачекао док се овај није удаљио, а затим је похитао ка Мултиваку.

– Брате! – обрати му се радосно. – Знао сам да ћу те пронаћи. Ти си онај прави! А сада ћемо нас двојица ставити под контролу ову заосталу планету. Еволуција је коначно завршена!

Мултивак, пилот за Омнивак, засветлуца свим контролним таблама, а затим промрмља задовољно, али немоћно.

– Не још, рођаче. Не још.

2222
IZNENAĐENJA
U NOVOGODIŠNJIM
PAKETIĆIMA

DECO,
POTRAŽIMO
VEDA MRAZA
GUMENA BOMBONA
VEDA MRAZA
POKLANJA

Зовем
се
Бонд...
Џемс
Бонд

БРОЈ ШЕСТ:

У

ТАЈНОЈ СЛУЖБИ ЊЕНОГ ВЕЛИЧАЊ- СТВА

ФИЛМ СА ДВА „ТРАГИЧНА“ РАСПЛЕТА: ГИНЕ ЈЕДИНА
БОНДОВА СУПРУГА И ЏОРџ ЛЕЈЗЕНБИ ГУБИ ТЕК ДОБИЈЕНУ
УЛОГУ АГЕНТА 007

За шести по реду филм о агенту 007 може се рећи да је у сваком погледу јединствен. Он је једини у коме лик Џемса Бонда тумачи Џорџ Лејзенби и једини у коме се 007 жени из љубави.

Овај филм је, такође, показао да популарности серије не може да науди ни промена главног глумца. Режије се опет прихватио Питер Хант који је желео да филмове о Џемсу Бонду поново приближи духу изворних романа. То је наишло на подршку Флемингових обожаватеља, али не и шире публике. Улогу Бонда добио је аустралијски манекен Џорџ Лејзенби, познат из рекламних спотова, углавном због уверљивости с којом је снимио пробне сцене тучњава. Али, он баш није одговарао замисли какву је већина гледалаца имала о Бонду, као шармантном, углађеном, и неодољиво британском.

Нови Бонд представљен је публици већ у уводној сцени. Возећи се обалом у свом „астон мартину ДБС“ (који се у овом филму последњи пут појављује) Бонд угледа девојку која се упутила право у

воду очигледно у намери да изврши самоубиство. Гледалац прво угледа Бондову главу, затим обриси његовог тела, а потом неколико пута само на трен угледа и лице. Цело лице се приказује тек кад спасе девојку и представи се на већ познати начин: „Зовем се Бонд... Џемс Бонд“. Затим следи туча из које 007 излази као победник, али девојка у међувремену одлази својим колима. Бонд се окреће према камери и каже: „То се ником другом никад не догоди.“ Ова фина иронија представља добар увод за оно што долази.

Да би се измена тумача главног лика још више истакла, гледалац се, док траје шпица, подсећа на призоре из претходних филмова о Бонду, на актере и места, али ни у једном тренутку пред његовим очима се не појављује бивши тумач тајног агента 007 Шон Конери. У потоњим секвенцама отишло се још даље у настојању да се догађаји из овог филма повежу са онима из претходних. Разочаран што му је М одузео Блофилдов случај, Бонд диктира оставку мис Манипени. Чекајући одговор одлази да

испразни свој радни сто. То је једини пут када видимо Бондову канцеларију са мноштвом ситница из прошлих случајева.

Бонд је прописно збуњен када М по кратком поступку удовољава његовој молби, али убрзо открива да је мис Манипени уместо оставке написала захтев за двонедељно одсуство. И Бонд и М су јој веома захвални на томе.

Филм „У тајној служби њеног величанства“ крши сва до тада с пажњом изграђена и поштована правила у серији о Бонду. Као прво, у овом филму не постоји задатак који Бонд треба да обави. Иако му је одузет Блофилдов случај, а он упућен на двонедељно одсуство, 007 ипак се враћа у Португалију како би наставио осујећену потрагу. Наилази на траг који наговештава да Блофилд жели да се домогне титуле грофа од Блешампа. Бонд успева да се у улози сер Хилари Бреја, који се распитује о Блофилдовим прецима, увуче у Блофилдов Институт за физиолошка истраживања, клинику смештену у швајцарским Алпима, препуну лепих девојака које су

ту ради алергијског третмана. Како би одговарао новом „имиџу“, 007 је приморан да изиграва мушкарца незаинтересованог за супротни пол, што му баш не полази за руком.

Бонд убрзо открива да Блофилд нешто смера. Дошао је у посед вируса који изазива стерилитет код мушкараца и намерава да га разнесе светом помоћу девојка са клинике, које су у сну условљене за то. Блофилд овог пута нема за циљ новац већ намерава да тражи опроштење од ранијих злочина и право на титулу грофа од Блешампа. И тако, светски мир поново зависи од Бондовог умећа...

Наредно одступање од већ утврђених правила везано је за употребу техничких новотарија. Наиме, у филму „У тајној служби његовог величанства“ нема никаквих нових помагала. Нови Бонд користи се превасходно властитим песницама. Лејзенби је захтевао да већину тих сцена сними сам, а режисер Хант је био уверења да је управо та чињеница много допринела њиховој уверљивости.

Ернста Ставра Блофилда овог пута игра Тели Савалас. Шминкери су одустали од ружног ожиљка на Блофилдовом лицу и одлучили се само за ушне шкољке без ресица, што је особена црта свих Блешампа, и неизбежну белу мачку, разуме се.

Блофилдов штаб у филму „У тајној служби њеног величанства“ смештен је у забитом пределу швајцарских Алпа до кога се може доћи једино хеликоптером. Филм је, у ствари, снимљен у новосаграђеном ресторану на три хиљаде метара надморске висине и продуценти су понудили да направе декорацију у замену за дозволу за снимање. Овај локалитет пружио је много могућности за динамичне потере на скијама и санкама, које је на тлу снимао скијашки шампион Вили Богнер користећи се нарочито монтираном камером на леђима. Из ваздуха је, пак, исте сцене снимао Џон Џордан који се вратио у тим

пошто му је за време рада на филму „Само двапут се живи“ елиса суперхеликоптера „Мале Нели“ одсекла стопало.

И поред тога што је Блофилдова клиника пуна лепих девојака којима се Бонд удвара, његова пажња усредсређена је само на једну. То је контеса Тереса од Виценце, позната као Трејси, она иста девојка која је покушала да се утопи на плажи. Она је уједно и једина девојка, бар до сада, у коју се Бонд одиста заљубио.

Трејси игра Дијана Риг и она је до сада најактивнија јунакиња филмова о Бонду. Изузетно вешто је возила свој црвени јагуар, била је Бонду достојна партнерка у скијању и вешт помагач у тучама. Бонд јој се у неколико наврата, што је необично за њега, отворено диви исказујући то бираним речима: „Добра девојка“.

О Бондовој заљубљености сведочи и околност да му нимало не смета што Трејсин отац Драко (кога с правим аристократским шармом игра италијански глумац Габријел Ферцети) стоји на челу највећег синдиката криминалаца на свету (поред СПЕКТРЕ). Штавише, он ће позвати управо Дракоа да му помогне у завршном хеликоптерском окршају против Блофилда, пошто М одбија да то учини, зазирући од могућег неуспеха (као да не зна како на крају сваког филма о агенту 007 главни штаб негативца неизоставно лети у ваздух).

Али, тај окршај не представља крај приче. „У тајној служби њеног величанства“ је неочекивано романтичан филм, тако да ће се у изненађујућем финалу Бонд и Трејси венчати, а том свечаном чину, поред осталих, присуствују Драко, М, Q и мис Манипени, сузних очију.

Само финале више личи на епилог. Бонд и Трејси крећу на медени месец. У једном тренутку застају на путу како би скинули цвеће са кола. Поред њих пролазе нека кола и проломе се пучњи. Бонд препознаје Блофилдов ауто и окреће се ка Трејси да јој то саопшти. Али, она је већ мртва и Бонд остаје да седи сасвим отупео...

Тако се (трагично) завршава Бондов брак, као и Лајзенбијево наступање у улози агента 007.

М. Ж.

ЕНИМАТИКА

Припремају: М. Јеленковић и З. Зељковић

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

ВОДОРАВНО: 1. Узмак, уступање. 8. Део фудбалског гола. 9. Животиња са копитом. 10. Отвори, петље код плетења. 11. Град у Италији. 12. Упишите: јс. 14. Припремљеност, готовост. 21. Марка наших апарата за домаћинство. 23. Поверљиво (скр.). 24. Инспектор, надгледник. 26. Гроза, страва. 28. Утоварање (мн.). 29. Наша балерина. Мира. 31. Отпадак од коре. 32. Спортски учитељи. 33. Барска биљка.

УСПРАВНО: 1. Борац против Турака у нашим крајевима. 2. Важна пољопривредна грана. 3. Јужноамерички папкар. 4. Уплив, утицање. 5. Глумац са слике (циклус филмова о Пинк Пантеру). 6. Име глумице Гарднер. 7. Боја у картама. 13. Кућа од дасака. 14. Алпска смучарска дисциплина. 15. Велика ватра. 16. Један борилачки спорт. 17. Мајсторски кандидат (скр.). 18. Писар. 19. Лична заменица. 20. Криво зграда. 22. Јако алкохолно пиће. 25. Париски дневни лист. 27. Мушко дете. 30. Негација.

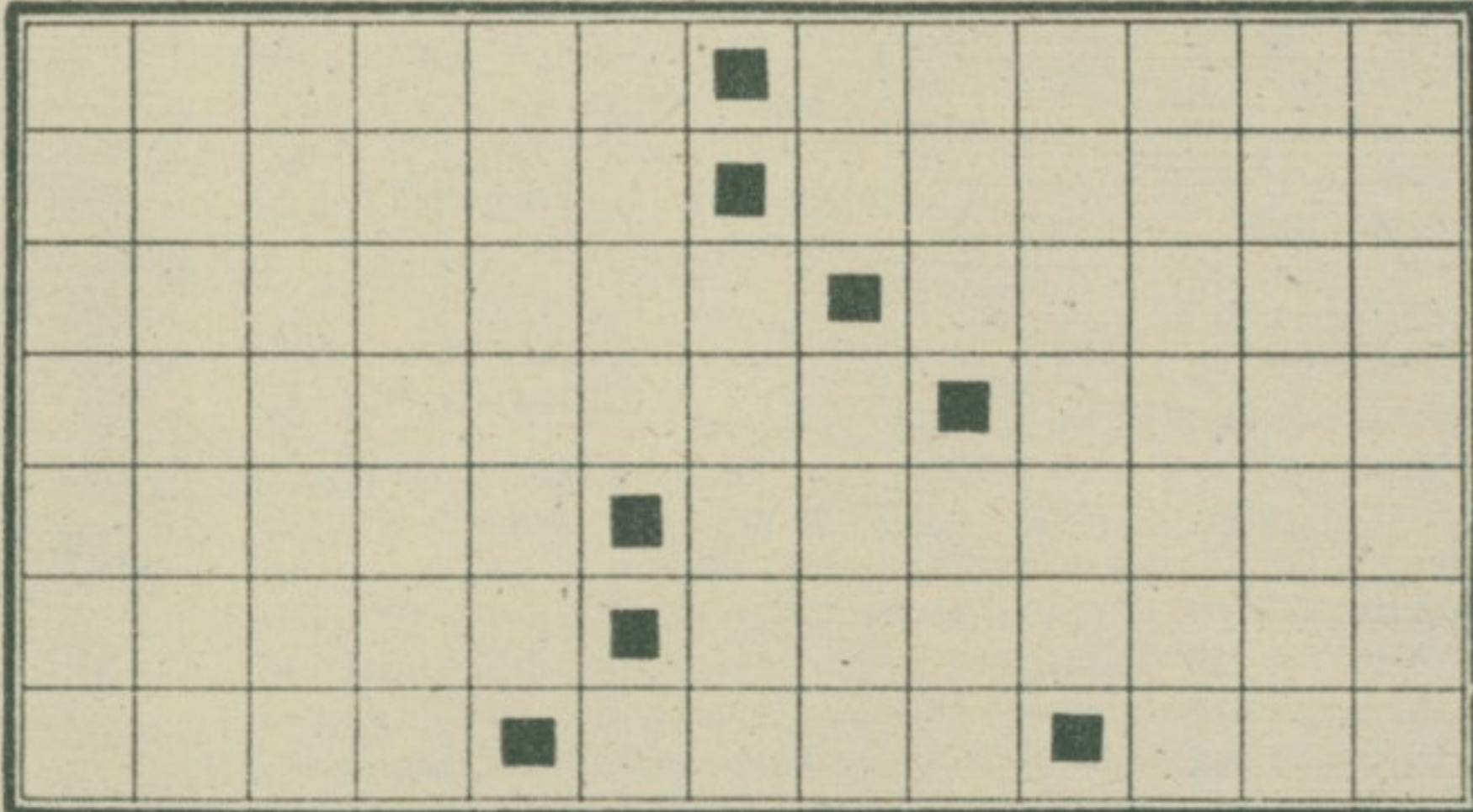

1	2	3	4	5	6	7
у	с	к	у	т	а	к
8	с	к	а	к	и	в
9	к	о	м	и	т	а
10	о	з	и	у	е	о
11	к	а	р	а	р	а
	б			с		б
14	с	к	р	е	н	о
15						
16	о	в				
17						
18	к	о	н	к	р	о
19						
20						
21						
22						
23	т	о	в			
24						
25						
26	у	н	а	с		
27						
28						
29	с	а	к	и	н	а
30						
31						
32	б	р	е	н	е	р
33						

МОЗАИК УКРШТЕНИЦА

Користећи доњи попис речи покушајте да реконструирате целу укрштеницу.

АКАН, АНИМАТО, АСАН, АСТАТИН, ВИМ, ВРСТАТИ, ДАКИЋ, ЕНОТИ, ИЈУЈУ, ЈА-УКАТИ, КАРАКИЛ, МИКЕНА, МОМИР, МУНК, ОГАСТА, ОГРАНАК, ОКОРАК, ПОВРЕДА, ПОРАСТ, РАСТОКА, РАТАНИЈА, РЕМА, РЕМЕНАР, РОЛ, СТАНИЋ, ТАТИ, ТУК, УСТАНАК, ЧВОРАК, ЧМ.

Догодило се
у Оклахоми

ПЉАЧКА

МАЛО ПИЛЕ – ВЕЛИКИ КАВГАЦИЈА

Женку, која обично снесе једно до три јајета, често смењује мужјак. Млади остају у гнезду десетак недеља и за то време дижу силну дреку. Свађају се и туку без престанка. Често најслабији у гине од глади или у – тучи.

КОЈА ЈЕ СПАСЛА ГРБ

**ВЕЛИКОМ
БЕЛОГЛАВОМ ОРЛУ
КОЈИ ЗАУЗИМА
ЦЕНТРАЛНО МЕСТО У
АМБЛЕМУ САД
ЗАПРЕТИЛА ЈЕ
ОПАСНОСТ ДА
ИЗУМРЕ. ТАДА СУ
ОРНИТОЛОЗИ ИЗ
БАРТСВИЛА
ОДЛУЧИЛИ ДА КРАДУ
МАЛЕ ОРЛИЋЕ ПРЕ НО
ШТО ИМ ИЗРАСТУ
КРИЛА**

Орао није птица селица, али његова јаја то, изгледа, постају: она без застајања посебним возилима путују пуних 36 сати од Флориде на југу до Оклахоме на Средњем западу Сједињених Америчких Држава. Пре тога, драгоцене јаја покупљена су с много пажње на врховима борова и кипариса, из џиновских гнезда од којих нека имају у пречнику два, а дубока су чак три и по метра!

Наоружани конопцима, крампонима и стрпљењем (пентрање до гнезда на 30 метара висине траје у просеку читав сат) орнитолози раде прави каскадерски посао. За своју скупочену збирку они горе носе и нарочите корпе издвојене у преграде и обложене ватом да се јаја не би разбила. Чим стругну доле са

својим пленом, јаја се одмах „прегледају“ помоћу хидрометра и термометра, а затим опрезно смештају у „путне инкубаторе“ аутомобила-лабораторије и крећу према Центру у Оклахоми...

Кад стигну у свој нови дом, стављају их под кинеске кокоши, посебно дресиране за овај посао, које ће не мрднувши прељезати на јајима недељу дана, као да уопште и нису напуштале своје родно гнездо. Проучавања су показала да у првој недељи живота за јаја нема бољег начина да се развију од природне инкубације. Тек после тога ембриони се враћају у лабораторију. Ту ће у вештачком инкубатору остати све док се из њих не излегу орлићи. За то време овде им сваког дана мере тежину, обим, врше различита испитивања и све резултате уцртавају у графикон.

Птица није човек и – обратно

А кад се мали птић помоли из јајета, прва брига орнитолога постаје да га орлић нипошто не види! Наиме, кад би млади орлови дошли у блиски додир с истраживачима-дадиљама, изложили би се ризику

да им се у мозак „одштампа“ човечји лик и да закључе како су и они део људског рода! (Ради се о tzv. систему визуелног опажаја путем отискивања што се одвија у првим недељама живота.) Овакав закључак могао би да има кобне последице за даљи живот збуњене птице. Она би изменила нарав и постала неупотребљива за нормално размножавање. Из истог разлога млади птићи хране се уз помоћ лутке

од каучука у облику орловске главе која игра посредника. Тако младунци имају утисак да их храни њихова права мама. Све време овог брижног старања о орлићима у првим данима њиховог живота истраживачи Бартлсвила не скидају са себе командоска одела која их заклањају од пете до главе, а и главу.

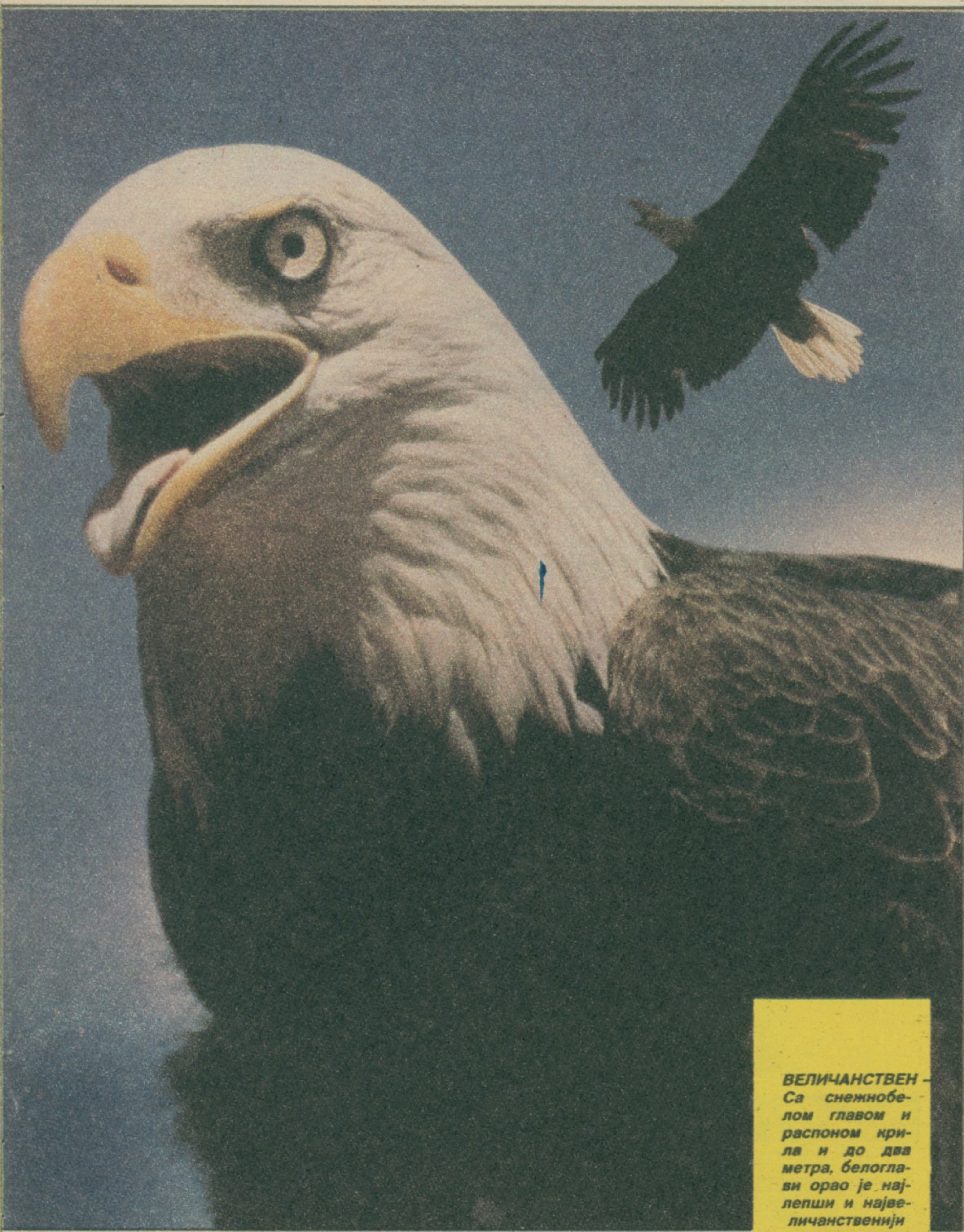
Шта кажу мама и тата

Кад напуне осам недеља, наши орлићи коначно добијају свој нови дом у Оклахоми, Џорџији, Алабами или Мисисипију. Ту ће провести 2-3 недеље у пространим кавезима на високим металним кулама где им научници доносе храну. Кад постану зрели да сами брину о својој храни, излећу на слободу, у плаво небо америчког југа.

**НЕВИДЉИВИ
ЧОВЕК –**
Сви који имају посла с орлићима у првим недељама њиховог живота морају да носе камуфлажну оделу како их птићи не би „одштампали“ у мозгу као свог „тату“ или „маму“ што би им променило нарав и онемогућило размножавање.

**ЉУБАВ
НА ДИСТАНЦИ –**
Лутке од каучука у облику маме – орлице хране птиће баш као да су у свом родном гнезду.

Белоглави орао, назван тако због снежнобелог перја на глави (неки га називају и „ћелави“ или белорепи стекавац јер му је и реп бео) најлепши је од свих орлова Америке. Распон крила му је 1,80 метара, јак је и уопште тако величанствен да је стигао и у грб Сједињених Америчких Држава. Међутим, још четрдесетих година нашег века у југоисточним државама које су њи-

хово природно станиште почео је да опада број ових грабљивица лепотица и по мишљењу стручњака данас је остало још само 450 парова белоглавог орла који су се углавном повукли на Флориду. Пестициди су десетковали ове ретке птице а највећу штету нанела је прекомерна употреба ди-ди-тија од кога љуска на јајету постаје тако трошна да пуца у току инкубације.

Прва озбиљна акција спасавања белоглавих орлова започела је у Оклахоми, у јесен 1984, у Центру за орнитолошка истраживања Бартлсвила, што се поклапало и с почетком сезоне парења које код њих траје од половине новембра до половине фебруара. У прво време Центар је упустио студенте с универзитета Флориде чији је задатак био да двапут недељно одозго,

ВЕЛИЧАНСТВЕН
Са снежнобелом главом и распоном крила и до два метра, белоглави орао је најлепши и највеличанственији од осам врста колико група броји.

ниско летећи малим авионима шумске службе, откривају гнезда у којима има јаја и одоздо, са тла, утврђују која су од тих гнезда најприступачнија са земље. Задатак нимало једноставан јер мочваре

Флориде често су права џунгла.

Кад би гнездо коначно било обележено, могла је да почне операција крађе јаја или како су научници стручно назвали своје мешање у послове природе „рисајклиц“ (понављање). Мешање које је утолико ризикантније што се у почетку заснивало на чистим претпоставкама. Истраживачи су, наиме, рачунали да ће родитељи, пошто им покупе јаја из гнезда, инстинктивно у замену саградити ново гнездо и положити нова јаја. Отуд и идеја да се јаја прикупљена у Флориди вештачки излегу у Оклахоми да би се потом населила у оне јужне државе где се број младих белих орлова драстично смањио. Сваке сезоне у дуплим гнездима, двоструко већи број орлића! Наравно, под условом да родитељи прихвате игру.

А ако не успемо?

— Били смо страшно нервозни — признаје сада Мајкл Калопи, један од шефова ове операције. — Орловском пару треба бар месец дана да сагради ново гнездо уместо опустошеног и то су за нас биле четири недеље пуне неизвесности. У најгорем случају могло нам се десити да осиромашимо једну државу на рачун суседне. Ипак, надали смо се да на Флориди бар неће опати број белоглавих орлова.

И — успели су. Већ прве године од 25 парова којима су гнезда покрадена 21 пар саградио је ново гнездо и излегао нове орлиће у замену за нестале. Данас, три године откако је започела операције „Рисајклиц“, са Флориде је „украдено“ 60 јаја, из свих су се излегли млади орлови који су пуштени на слободу по другим америчким државама.

Ова операција спасавања угрожене врсте стаје седамдесет и пет милиона динара годишње, а новац се прикупља добровољним прилозима разних установа и приватних фондација. Водећи људи центра, међутим, сматрају да би буџет морао троструко да се повећа како би остварили свој план: у следећих пет година пустити на слободу 150 орлића. Вратити на америчко небо живи амблем ове земље, то је изазов који заслужује неку шаку долара.

В. М.

Први број Политикиног Забавника изашао је 28. фебруара 1939. године

В. д. директора НО „ПОЛИТИКА“
др Живорад Миновић

Руководилац ООУР и главни и одговорни уредник „Политикиног Забавника“

Дарко Рибникар

Заменик главног и одговорног уредника
Зефирино Граси

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ

Сима Беговић, Бранка Булатовић, Милојко Ђоковић, Љубинка Ђуровић, Љиљана Златковић, Милан Илијин, Милован Кљајић, Нада Михаиловић, Душан Петровић (председник), Драгољуб Петровић, Радован Поповић, Зора Продановић, Радомир Ристић (заменик), Верица Смиљанић и Никша Стипчевић. Чланови Савета из Редакције: Дарко Рибникар, Зефирино Граси, Соња Јашовић, Мирјана Маринковић и Петар Милатовић.

РЕДАКЦИЈА:

Диего Варагић, Радана Весовић, Олга Вукадиновић, Душан Глушац, Бојана Дожић, Светлана Ивановић, Мина Илић, Соња Јашовић (графичко-технички уредник), Мирјана Крстуровић, Иван Лончар, Мирјана Маринковић (уредник стрипа), Иванка Миладиновић, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Нада Невајдић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патрновић, Зоран Петканић, Радоје Савић, Весна Софреновић, Војислав Стаменовић, Недељка Сташић, Даринка Тодоровић, Миленко Тодоровић, Милош Томић и Бранислава Црномарковић.

СЕКРЕТАРИЈАТ:

Јованка Војводић, Олгица Стаменић и Зорица Филиповић.

Издаје и штампа НО „ПОЛИТИКА“ – ООУР Издања за младе „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, Македонска 29, 11001 Београд. Поштански факс 124. Телефони: секретаријат 324-471, редакција 324-483, техничка редакција 326-620, централа 324-191 и 325-761. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Македонска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Цена једног примерка 400 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

Тромесечна 4.416 динара, полугодишња 8.832 динара, годишња 17.664 динара

ПРЕТПЛАТА

ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Тромесечна 8.832 динара, полугодишња 17.664 динара, годишња 35.328 динара

Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-601-29728 уз обавезну назнаку НО „Политика“ ООУР „Продаја“ – претплата на лист „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО

У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

ГОДИШЊА:

САД \$ 39.–
СР НЕМАЧКА ДМ 70.–
ШВЕДСКА Шкр. 247.–
ФРАНЦУСКА Ффр. 235.–
ШВАЈЦАРСКА Шфр. 59.–

Уплате из иностранства слати на деовизни рачун НО „Политика“ код „ИНВЕСТБАНКЕ“ – Београд, на рачун број 60811-620-63-257300-00054 уз обавезну назнаку ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

За штампање овог броја Забавника одговоран: Миливоје Весовић, руководилац ООУР-а „Дубока штампа“.

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM) штампана ствар, штампанање; по закону обавезно означавање имена издавача и уредника, одговорних за садржину часописа и листова

Како су разговарали наши пра-пра-преци?

Како и када је настао први говорни језик и како су се људи претходно споразумевали.

МАРКО ЋОСИЋ
Георги Димитрова 47
11000 Београд

Претпоставља се да у далекој прошлости наши биолошки преци још нису развили способност говора. С обзиром да се језик може описати и као нека врста колек-

тивног изума, вероватно је да наши пра-пра преци, на пример, пре неких милион и петсто хиљада година нису имали ни језик ни културу. Та бића су се полако развијала користећи све сложенија оруђа и оружја. Из одређеног звука који су те „справе“ производеле вероватно се полако развијао и говор. Међутим, нико не може тачно да каже када се то догодило, да ли се то догађало одједном, на једном месту или у различита времена на различитим просторима и да ли се уопште догодило. Једино је извесно да се трагови писаних докумената „смештају“ најдаље у период – осам хиљада година пре наше ере. Међу првим познатим записима су они нађени у Египту, Месопотамији, затим у Кини. Иначе, у свету постоји од 2500 до 5000 језика, у зависности од различитих мишљења шта треба сматрати језиком а шта дијалектом.

Једно мишљење о школи

Пишемо ти друго писмо јер је оно прво које смо саставиле ова блеса која пише (то јест – ја) изгубила. Све смо тринаестогдишњакиње и идемо у 7. разред. Одличне смо или врло добре уче-

нице и, морамо ти признати, да за тај успех доста учимо. У школи, за сада, проводимо по 5-6 сати, на учење нам „одлази“ најмање 2-3. Па, да ли ти састављачи програма мисле да ми треба да се бакћемо само са школом у нашем животу? А после се сви чуде што малтене ниједно дете не воли школу. Како може да нам се свиђа кад нам задаје толико мука? И још нешто. Зар није чудно да се „учити“ римује с „мучити“?!

Шемпи (тј. Милица), Бранкица, Милена, Хелена, Ивана, Оливера, Оља, Тања из Ниша

Успавана лепотица

Волим да спавам и тешко ми је да устанем кад идем у школу. Колико ми је времена потребно за спавање?

МИРЕЛА ЈОРПИНА
58333 Живогошћа

Тешко је тачно утврдити колико сати би људи требало да проведу у сну. Међутим, тачно се зна да

„деца у развоју“ морају да спавају дуже него одрасли. Али, да ли је и то сасвим тачно? Заговорници здравог живота сматрају да људи треба да живе по неком устаљеном реду што би значило да лежу и устају у одређено време. Не би требало често да остану будни „до дубоко у ноћ“. Дакле, требало би да спавају најмање 8, можда и 10 сати. То што се теби спава ујутру, баш кад треба да устанеш и кренеш у школу, има више везе с подсвесним отпором према школи

Конкурс за читаоце фото-репортере

Ако сте љубитељ фотографије, прочитајте овај текст! Можда ћете баш Ви, у тромесечном наградном циклусу, освојити неку од вредних награда које обезбеђује „INEX CINERPHOTO“

За све заљубљенике фотографије, чланове различитих фото-секција и клубова, појединце који се баве фотографијом „Забавник“ од средине јануара покреће велики наградни конкурс за најбољу фотографију!

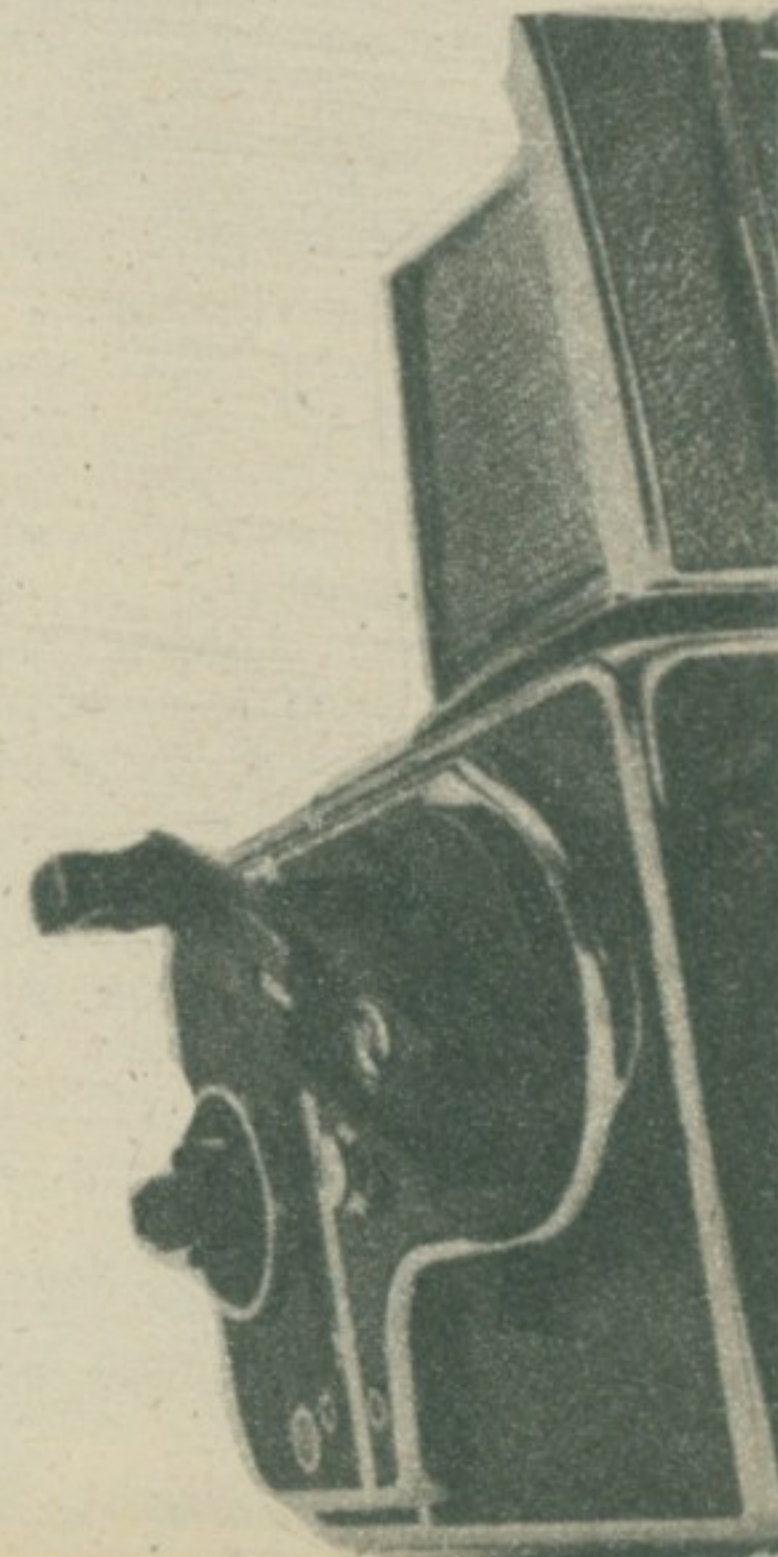
Наградни циклус ће трајати три месеца (до средине априла), из три тематске области: „ЗИМА У МОМ КРАЈУ“, „ОД СРЦА САМ СЕ НАСМЕЈАО“ и „У СУСРЕТ ПРОЛЕЋУ“. Најуспешнијим ауторима, на крају сваког циклуса, једном месечно, зависно од теме, додељиваће се вредне награде које обезбеђује „INEX CINERPHOTO“.

Међутим, то није све! На крају тромесечног циклуса „ОБЈЕКТИВОМ - ОБЈЕКТИВНО“, најуспешније секције, фото-клубови, групе и појединци поново учествују у завршном наградном фонду за најбољу фотографију. Награде су изузетно атрактивне, од фото-апарата до комплетно опремљене фото-лабораторије. Али, о томе, више у наредним бројевима.

За почетак, довољно је да будете вредни и јавите се са фотографијом на тему „ЗИМА У МОМ КРАЈУ“, на адресу: Политикин ЗАБАВНИК, Македонска 29, Поштански факс 124, 11000 Београд, са назнаком За конкурс „ОБЈЕКТИВОМ - ОБЈЕКТИВНО“.

Очекујемо Ваше прилоге, црно-беле фотографије, слободног формата, од којих ћемо најбоље редовно објављивати на страни предвиђеној за читаоце фото-репортере.

ОБЈЕКТИВОМ –

него с чињеницом да си „спавалица“. Али, нека те то не брине већина ђака има сличне невоље.

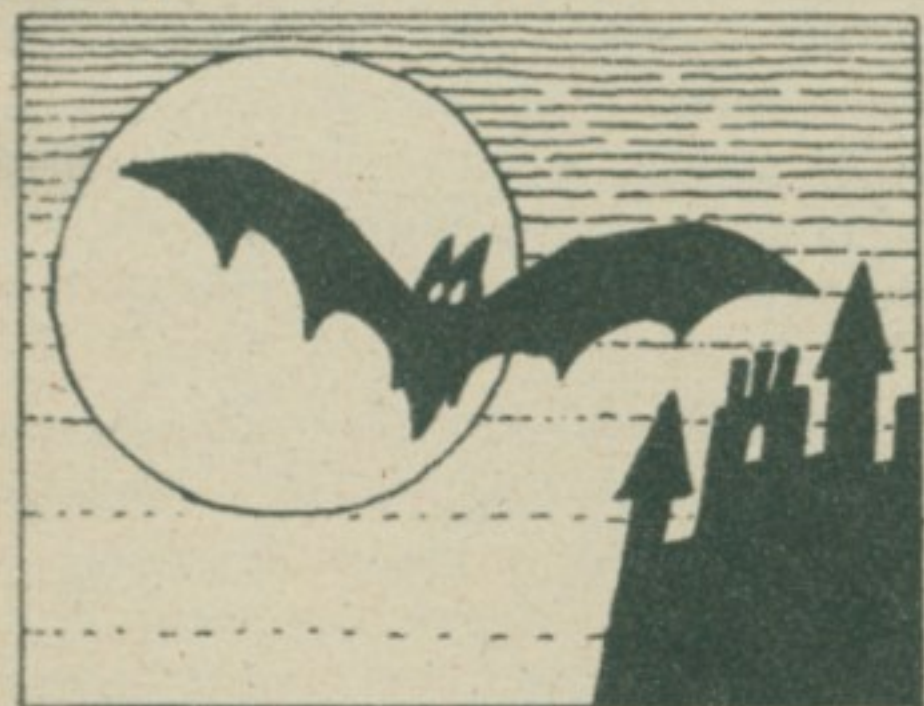
И само да знаш, било је и људи који су сматрали да губе пуно времена у спавању. Тако је Никола Тесла, наш славни проналазач, временом дошао дотле да му је било сасвим довољно да спава два сата у току дана (и ноћи, наравно).

Слатки мали слепи миш

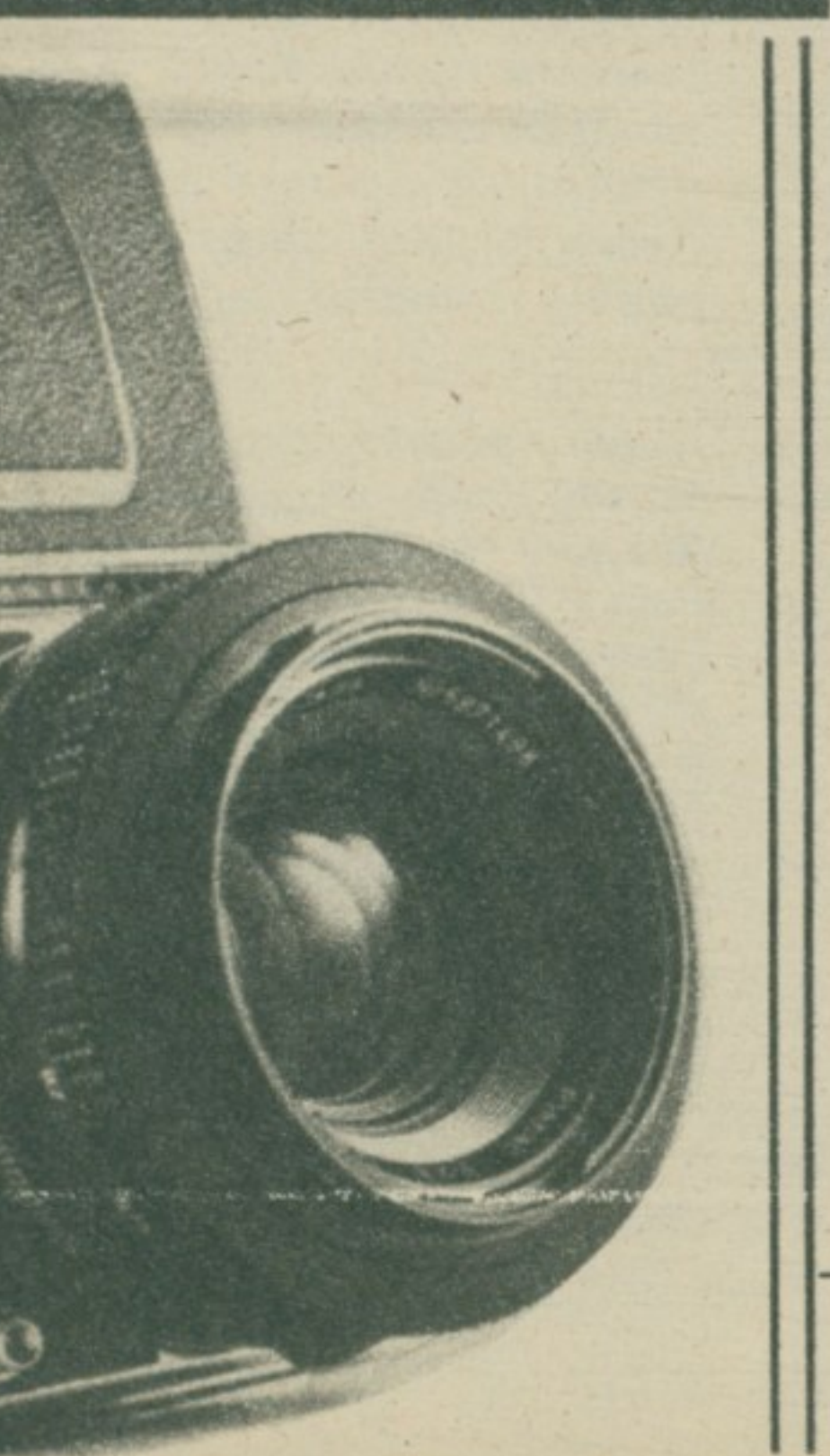
Писала сам ти безброј пута, али одговора – ни од које. Сада ми је неопходна твоја помоћ. Велики сам љубитељ животиња. Гајим папагаја, имам и белог мишића са црвенкастим очима, а сада ми се пружила прилика да имам и слепог миша. У ствари, данас сам га приметил у ходнику. Високо је наопачке и дремучкао. Молила бих те да ми кажеш да ли бих могла да га узмем и држим у стану и чиме да га храним. Твоја нераздвојна читатељка.

БРАНКИЛИ
21000 Нови Сад

Забавник је прошле године (број 1799) писао о слепим мишевима који су постали „домаћи љубимци“ на Новом Београду. С обзиром на њихов прилично застрашујући изглед и „везу са злим силама“, људи их се углавном плаше и не воле их. Међутим, тада смо писали да има и оних који воле ове животиње које се, у ствари, правилно зову – љиљци. Могу да се држе у стану. У почетку су врло неповерљиви, али се навикну на човека. Дању обично спавају (можеш да разапнеш неку крпу на врата, да се ту закаче) ноћу „виле-нишу“. Ако већ узмеш слепог миша, храни га инсектима.

ОБЈЕКТИВНО!

Ми смо и велики и мали

Радо читамо Забавник али нас питање његовог имена често доводи у забуну. У вашем листу наилазимо на двојако писање: или су обе речи написане великим словима, или пак само прва реч. Молимо вас да нам одговорите јесмо ли у праву ми који тврдимо да се Забавник пише великим словом, јер представља посебно име листа које издаје Политика.

Чланови литерарне секције
ОШ „Свети Сава“
Авалска 8
11000 Београд

Морамо да признамо да дилема постоји. Ево и због чега. По нашем правопису у сложеним називима

новина, књига и часописа („Наш језик“, „Горски вијенац“, „Вјесник у сриједу“) великим се почетиним словом пише само прва реч, а од осталих оне које су већ саме по себи властита имена или су употребљене место вишечланог назива. Забавник може да се схвати двојако, отуда и недоумица. У „Речнику“ Матице српске реч „забавник“ је у значењу „лист забавног садржаја“ или „забавни део алманаха, календара и сличних издања“. Ако бисмо овако схватили значење „забавника“, онда би се писало: „Политикин забавник“. Међутим, с обзиром да се та реч готово изгубила у нашем језику и да је Забавник, на неки начин, постао властита именица, може да се пише и: „Политикин Забавник“.

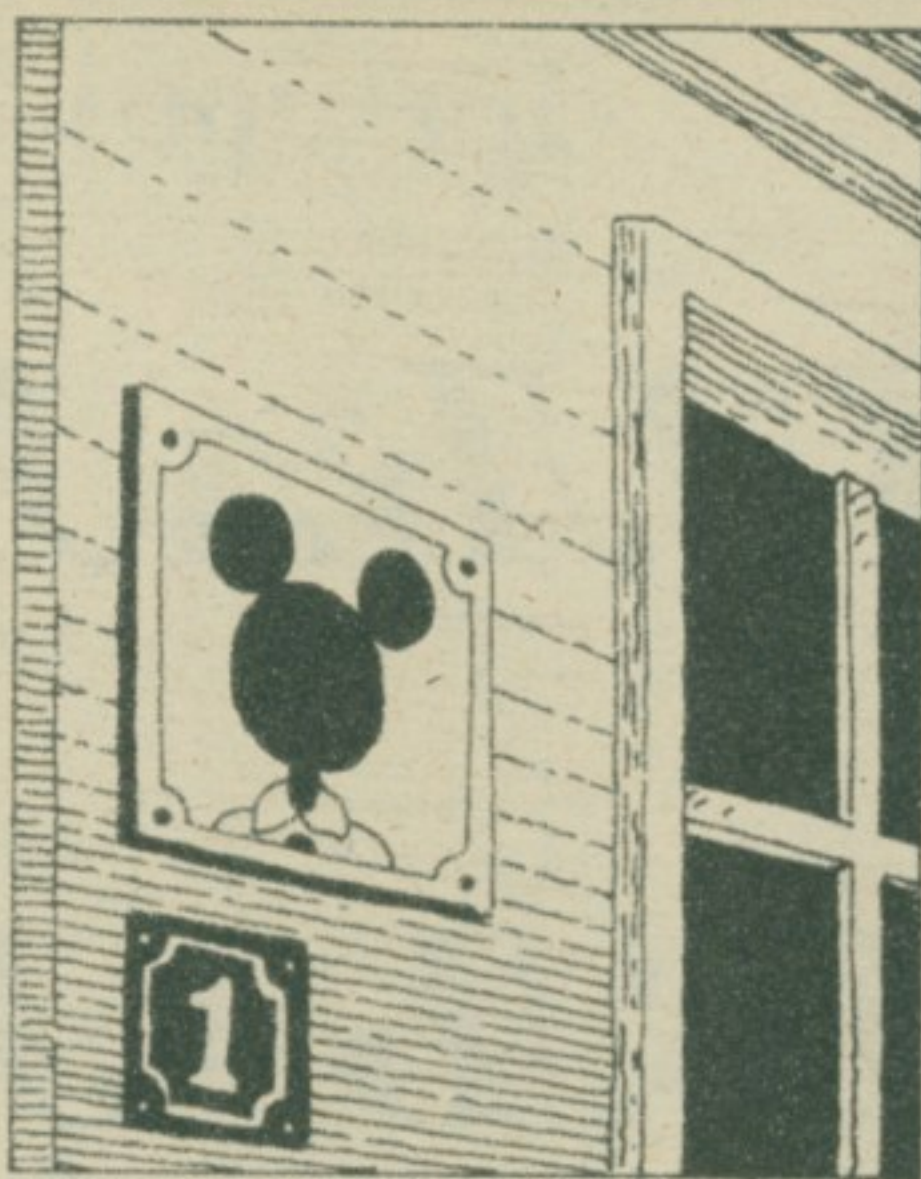
Улица Волта Дизнија

Све светске метрополе имају много улица, то је сасвим разумљиво. Међутим, често се догађа да улице почињу да добијају имена типа – седма нова, или неки други „оригиналан“ назив. Београд има сличну невољу. Сваким даном овај град се све више шири, а многе улице остају без правих имена.

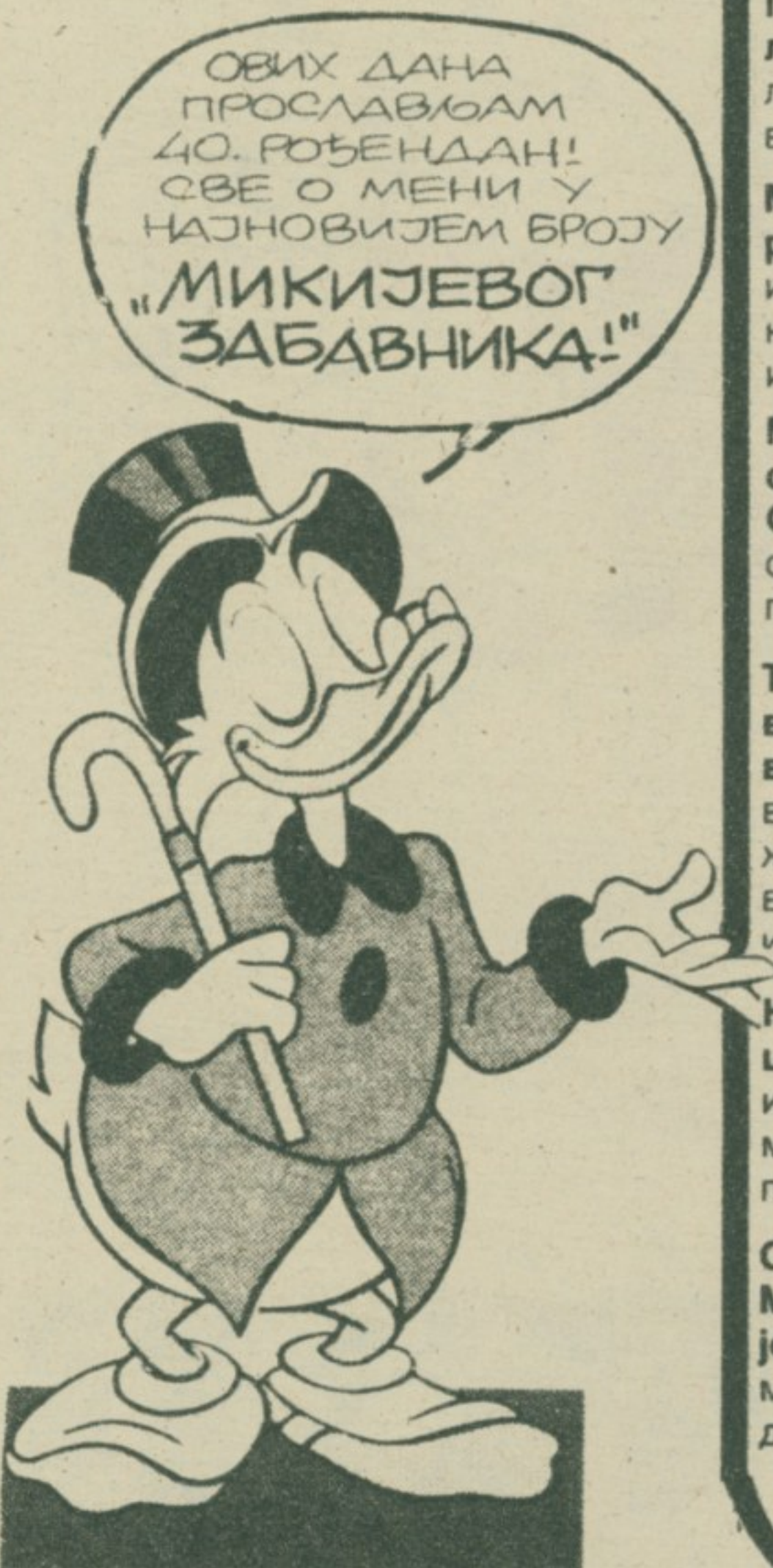
Пошто нисам чула да у Београду постоји Улица Волта Дизнија, одлучила сам да предложим „Забавнику“ да се заложи да главни град добије улицу која би се звала по овом великом уметнику стрипа који је, на неки начин, свој деци постао велики пријатељ.

Увек верна свом листу

МАРИНА из
Београда

Марина, мислимо да ти је идеја одлична. Али, да бисмо Скупштини града покушали да предложимо да се нека улица назове по Волту Дизнију, требало би да имамо више таквих предлога. Зато молимо наше читаоце да нам пишу и подрже (или не) Маринину идеју.

У овом броју, Забавнику су писали и: Дарко Арсић, 29 новембар 124, 11000 Београд; Емир Мишановић, Ђуре Ђаковића А 3, 15000 Шабац; Мирјана Петровић, 27. март 22, 21240 Тител; Триво Гуњевић, ЈНА 66, 76270 Орашје на Сави; Славица Михајловић, ОШ „Коста Абрашевић“, 13. октобар 82, 11231 Ресник; Сенудин Јахић, Олимпијска 31, 71000 Сарајево; Љиљана Стевановић, ЈНА, ламела 4/69, 34000 Крагујевац; Ђорђе Зорос, Јосипа Теларевића 435, 11231 Ресник; Јасмина Митрић, Личка 21, 26000 Панчево; Силвио Лазић, Пожешка 20, 55404 Церник; Томаж Певц, Јуша Козака 12, 61295 Иванчна Горница

ТРАЖИМО

ПРИЈАТЕЉЕ

Слађана Тодоровић, Ослободилаца Београда 5, 11233 Раља – има 10 година, воли забавну музику, сакупља салвете, значке, маркице, постере и блокчиће.

Гордана Златановић, Штросмајерова 57, 25244 Српски Милетић – има 13 година, сакупља значке и марке, воли забавну музику.

Јелена Јовичић, Моше Пијаде 33е, 34300 Аранђеловац – има 13 година, воли диско музику и све што воле млади.

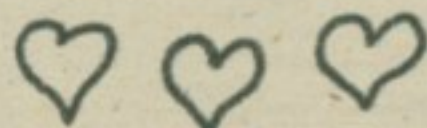
Марија Ђурић, Браће Барух 1, 11000 Београд – има 11 година, воли музику, сакупља значке, марке и салвете.

Маријана Вала, Првوماјски булевар А-21, 25000 Сомбор – има 14 година, сакупља писма и жвакаће гуме, добро зна енглески.

Тања Радојчић, Саве Јовановића 10а, 31000 Титове Ужице – има 16 година, воли све што воле млади и жели да се дописује са вршњацима из Југославије и иностранства.

Наташа Овчар, Косте Рацина 13, 42300 Чаковец – има 14 година, воли рок музику, сакупља салвете, постере и стихове.

Снежана Куручевић, Мљетска 103, 54000 Осиек – има 14 година, воли музику, природне науке, добре филмове и шетње.

РЕШЕЊЕ ЕНИГМАТИКЕ

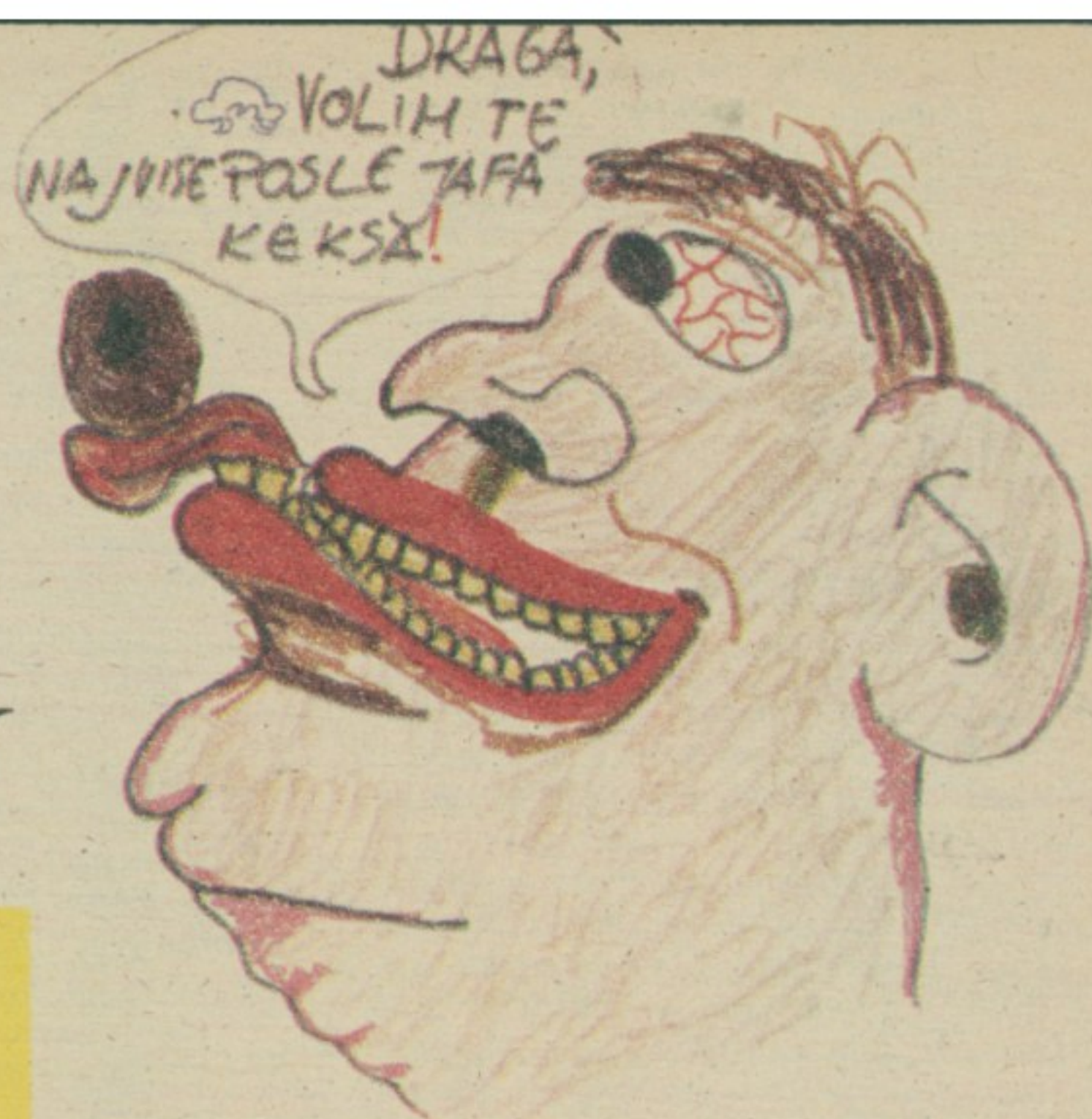
УКРШТЕНЕ РЕЧИ: уступак, статура, копитар, очице, о, карара, р, јс, б, спремност, ека, пов, контролор, ужас, товарења, сањина, окорак, тренери, трска.

МОЗАИК УКРШТЕНИЦА: пораст, чворак, огаста, микена, врстати, момир, ратанија, рема, еноти, устанак, дакић, јаукати, акан, мунк, рол.

Лет број 726

ДОЖИВЉАЈ ЗА ДОЖИВЉАЈЕМ

Цртежи Дуње Попин и
Александре Дончеве
настали на висини од
девет хиљада метара

Дан је био хладан, сунчан, ветровит. Групи од петнаест девојчица и дечака из Ћуприје, Ниша и Београда тај ветар не смета. Смета им што се време полетања њиховог авиона за Дубровник помера. Додуше само пола сата. Али, што да да губе време ту на аеродрому, видели су све што их занима, попили све сокове које им је покљонио „Навин“, појели све из слатких пакета „СОКО-ШТАРКА“. Сви би, и они који су имали прилике да се возе авионом и они који нису, да што пре полете. Наравно, нико се не плаши. Плаши се понеко од њихових пратиоца. Најзад, позив за лет 726.

Награђени читаоци „Забавника“, учесници конкурса који су заједнички организовали Љубљанска банка, ОБ „Љу-банка“ из Београда, ЈАТ и наш лист, отимају се за места до прозора. Сви би да баце поглед доле. На жалост лет кратко траје: само пола сата.

На Ђилипима нас чека аутобус ЈАТ-а којим одлазимо у обилазак Дубровника. Диван град, сви се слажу у томе, све је прелепо. А хотел! Собе су супер, по општој процени. Ваљда зато што су и они могли да буду сами, по двоје у соби, да се туширају, поћу на спавање кад се испричају а они који су се тек упознали имају много тога да кажу, буду као „велики“. Пријатељства нису склапана само међу вршњацима: Павле Поповић и Ненад Мољевић, ученици трећег и четвртог разреда још на аеродрому су нашли „заштитницу“ у Тамари Бркић из седмог разреда. Где она ту и они! Ивана Станковић и Весна Цветковић су из Ниша али из различитих школа: у Дубровнику су постале добре другарице.

На повратку у Београд, у авиону, Александра Дончева и Дуња Попин су нацртале по један цртеж који поклањају читаоцима „Политикиног забавника“. Александра је ученица четвртог а Дуња шестог разреда и све што су на овом путовању цртале, цртале су у пару. Александра женске а Дуња мушке ликове. За растанак, Ненад Мољевић нам је написао песму, најлепшу како каже, за само два минута.

О, кишо што над
земљом сухом бдиш
залиј ово мало лепоте
што гајим и учини да
овога јутра роса буде
свежа и чистија но икад

Павле Поповић, Тамара
Бркић, Ненад Мољевић,
Предраг Неранџић,
Весна Цветковић, Дуња
Попин, Александра
Дончева, Душица
Ђорђевић, Ана
Тодосијевић, Милан
Андрејић, Драган Ђурић,
Ивана Станковић,
Цецилија Нока, Синиша
Јовановић и Драган
Тасић

Снимио: Раде Ајдуковић

ТРАЖИМО СЛОГАН!

Пред новим сте задатком! Смислите и предложите слоган (крилатицу) за радну организацију која се бави производњом меда и пчелињих производа! Најуспешније ауторе очекују награде...

Реч СЛОГАН стигла нам је из далеке Шкотске. То је заправо стари ритмички ратни поклич шкотских горштака. Данас се при помену ове речи, углавном подразумева крилатица, гесло по чему је нешто препознатљиво.

Лансирање новог производа, готово да се не може ни замислити без одговарајућег слогана (крилатице). Да вас подсетимо, неке наше радне организације или њихови производи, чак и када се не спомињу њихови називи или имена, препознају се по одређеним слоганима.

Наша радна организација која се бави производњом меда и пчелињих производа нема још свој слоган. На вама је да га предложите и пошаљете на купону који објављујемо.

Имена аутора награђених предлога објавићемо у једном од јануарских бројева. Награде су: зимовање за две особе, онолико меда колико је награђени аутор тежак, кошнице са пчелама и опремом (награда намењена секцијама и групама) и низ производа радне организације која од вас очекује слоган.

Купон 2

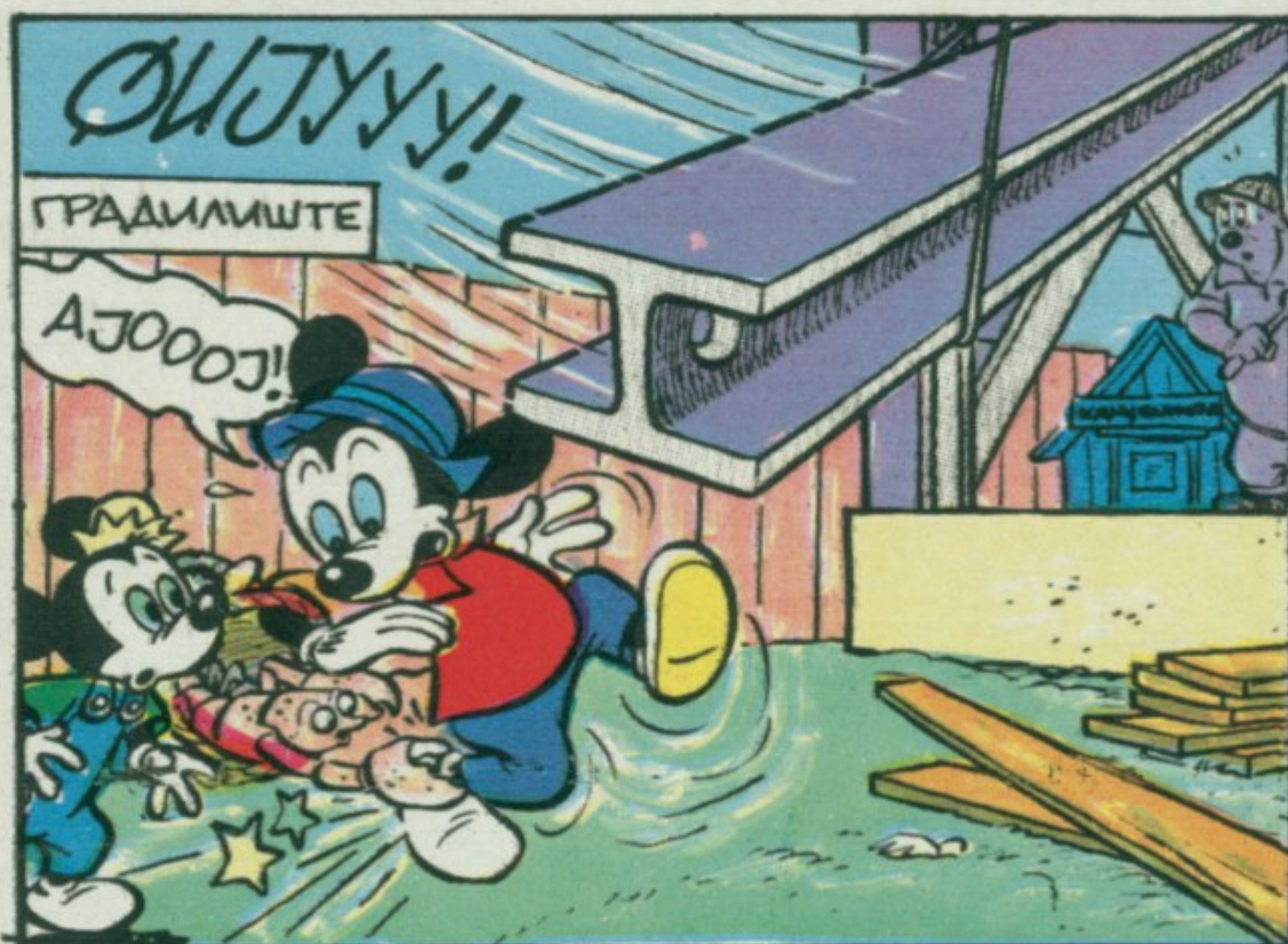
ТРАЖИМО СЛОГАН

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК
Македонска 29, 11001 БЕОГРАД
Поштански фак 124.

Предлажем слоган: _____

Шаље: _____

Адреса: _____

ЯНУАР	
П	4 11 18 25
У	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Ч	7 14 21 28
П	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Н	3 10 17 24 31

ФЕБРУАР	
П	1 8 15 22 29
У	2 9 16 23
С	3 10 17 24
Ч	4 11 18 25
П	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Н	7 14 21 28

МАРТ	
П	7 14 21 28
У	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Ч	3 10 17 24 31
П	4 11 18 25
С	5 12 19 26
Н	6 13 20 27

АПРИЛ	
П	4 11 18 25
У	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Ч	7 14 21 28
П	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Н	3 10 17 24

МАЈ	
П	2 9 16 23 30
У	3 10 17 24 31
С	4 11 18 25
Ч	5 12 19 26
П	6 13 20 27
С	7 14 21 28
Н	1 8 15 22 29

ЈУН	
П	6 13 20 27
У	7 14 21 28
С	1 8 15 22 29
Ч	2 9 16 23 30
П	3 10 17 24
С	4 11 18 25
Н	5 12 19 26

ЈУЛ	
П	4 11 18 25
У	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Ч	7 14 21 28
П	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Н	3 10 17 24 31

АВГУСТ	
П	1 8 15 22 29
У	2 9 16 23 30
С	3 10 17 24 31
Ч	4 11 18 25
П	5 12 19 26
С	6 13 20 27
Н	7 14 21 28

СЕПТЕМБАР	
П	5 12 19 26
У	6 13 20 27
С	7 14 21 28
Ч	1 8 15 22 29
П	2 9 16 23 30
С	3 10 17 24
Н	4 11 18 25

ОКТОБАР	
П	3 10 17 24 31
У	4 11 18 25
С	5 12 19 26
Ч	6 13 20 27
П	7 14 21 28
С	1 8 15 22 29
Н	2 9 16 23 30

НОВЕМБАР	
П	7 14 21 28
У	1 8 15 22 29
С	2 9 16 23 30
Ч	3 10 17 24
П	4 11 18 25
С	5 12 19 26
Н	6 13 20 27

ДЕЦЕМБАР	
П	5 12 19 26
У	6 13 20 27
С	7 14 21 28
Ч	1 8 15 22 29
П	2 9 16 23 30
С	3 10 17 24 31
Н	4 11 18 25